

DR HAB. KRZYSZTOF PIECH

BILANS OTWARCIA EDYCJA 2022

**POLSKA W OBLICZU
ZEWNETRZNYCH ZAGROZEN**

WARSAW ENTERPRISE INSTITUTE

**BILANS OTWARCIA
EDYCJA 2022**

POLSKA W OBLICZU ZEWNĘTRZNYCH ZAGROŻEŃ

dr hab. Krzysztof Piech,
prof. Uczelni Łazarzkiego

Spis treści

1. Synteza	5
2. Dogonić bardziej rozwinięte kraje	11
2.1 Podsumowanie dotychczasowych raportów	11
2.2 Największe gospodarki na świecie	12
2.3 Najbogatsze społeczeństwa na świecie	16
2.4 Tempo wzrostu gospodarczego UE	17
2.5 Wzrost gospodarczy w ostatnich kwartałach	20
2.6 Czy uda nam się dogonić Niemcy?	22
3. Przewyciężyć krótkookresowe zaburzenia i zadbać o solidne fundamenty dla rozwoju	24
3.1 Jakość rządzenia	25
3.2 Oszczędności i inwestycje w UE	27
3.3 Inflacja i rynek pracy w UE	30
3.4 Inflacja w 2022 roku	34
3.5 Płace realne, emerytury i zmiany konsumpcji	36
3.6 Bezrobocie w ostatnich miesiącach	37
3.7 Bezrobocie a inflacja w UE (krzywa Phillipsa)	38
3.8 Finanse publiczne	42
3.8.1. Deficyt budżetowy	42
3.8.2. Dług publiczny	44
3.8.3 Inne ryzyka stabilności	47
3.9 Upadłości firm	47

4. Osiągnąć sukces w handlu zagranicznym	49
4.1 Najwięksi eksporterzy i importerzy na świecie	49
4.2 Wymiana handlowa towarów w UE	56
4.3 Handel usługami	60
4.4 Struktura i przemiany wymiany handlowej	64
5. Polska jako atrakcyjny kraj do życia	69
5.1 Imigracja i emigracja oraz saldo migracji	69
5.2 Nabycie obywatelstwa i wnioski o azyl	73
5.3 Liczba ubezpieczonych cudzoziemców	76
5.4 Ceny mieszkań	77
5.5. Zdrowie Polaków	78
6. Załączniki, indeksy i spisy	81
Metodologia	81
Bibliografia	82
Spis tabel	84
Spis wykresów	84
Spis map	85

1. Synteza

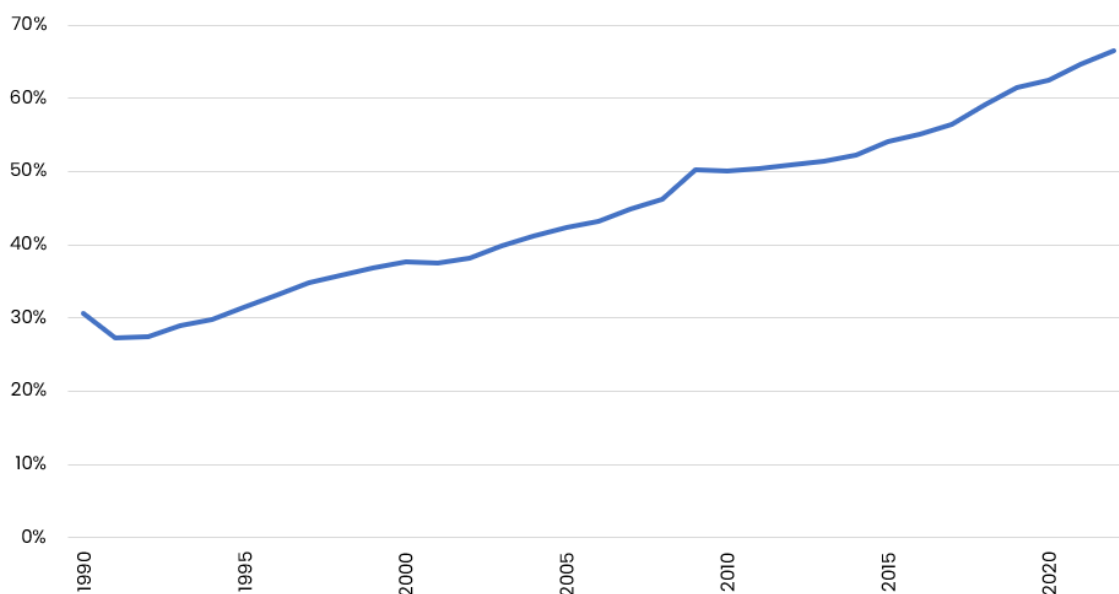
Przedstawiamy kolejny, ósmy raport z serii „Bilans Otwarcia” Warsaw Enterprise Institute.

Celem tych raportów, wydawanych zawsze pod koniec roku kalendarzowego, jest przygotowanie się do otwarcia nowego roku. To z jednej strony próba podsumowania dotychczasowego dorobku polskiej transformacji systemowej oraz wydarzeń w kończącym się roku, a z drugiej – wskazania najważniejszych wyzwań, które czekają nasz kraj w kolejnych latach. Staramy się przede wszystkim zwrócić uwagę na główny cel, jaki powinien towarzyszyć polskiej polityce gospodarczej, tj. dogonienie naszego, zachodniego sąsiada. Stąd co roku sprawdzamy, czy zbliżamy się do Niemiec oraz – na ile? Ponadto badamy pozycję naszego kraju w dziedzinach takich jak handel międzynarodowy, finanse państwa, czy atrakcyjność migracyjna. Nasz raport operuje na dostępnych danych rocznych, ale tam, gdzie to możliwe uzupełnia je najświeższymi danymi cząstko-

wymi (kwartalnymi, czy miesięcznymi), co pozwala na oszacowanie bieżących trendów.

Gonimy Niemcy rekordowo szybko, ale... za wolno!

- **W latach 2018–2022 Polska doganiała Niemcy w rekordowym tempie.** W 2021 r. zbliżyliśmy się do Niemiec o 2,2 punktu proc. (w bieżącym roku może to być nieco poniżej 2 pp). W latach 2018–2022 tempo doganiania Niemiec wynosiło średnio 2 pp. rocznie – było to znacznie więcej niż w 2. połowie lat 90. XX w. (1,4 pp. rocznie), w 1. dekadzie XXI wieku (1,3 pp.) oraz w 2. dekadzie (1,1 pp.).
- **Jeśli utrzymamy tempo nadgania, mamy szansę stać się równie bogaci co Niemcy w latach 50. XXI wieku** (plus minus pięć lat w połowie lat 50. XXI wieku). Niestety, długookresowe trendy pokazują, że będziemy jednak doganiać Niemcy coraz wolniej. Pewnym pocieszeniem jest, że pod

Wykres 1. Jak Polska dogania Niemcy? (różnica PKB na osobę; Niemcy = 100%)

Źródło: oblicz. wł. na podst. danych MFW.

względem poziomu rozwoju (PKB na osobę) wyprzedziliśmy już Grecję i Portugalię. Ponadto proces ten można przyspieszyć, przeprowadzając odważniejsze reformy gospodarcze oraz poprawić jakość instytucji (np. prawa) i polityki gospodarczej. Są kraje w UE, które rozwijają się szybciej od Polski, a i na świecie są dziesiątki „szybszych” krajów. W ostatnich latach spada nam jakość rządzenia, a przykład Irlandii pokazuje, że dzięki odważnym reformom można stworzyć solidne fundamenty do rozwoju nowoczesnej gospodarki.

- **Wzrost gospodarczy Polski i Niemiec to kwestie współzależne.** Niemcy są naszym największym partnerem handlowym – dzięki rynkowi tego kraju odnotowujemy tak duże nadwyżki handlowe, co przyczynia się do polskiego wzrostu gospodarczego. Zarówno wartość eksportu do tego kraju, jak i jego udział w eksporcie z Polski ogółem – rosną: z 25 proc. 10 lat temu, do 29 proc. w ciągu ostatnich dwóch lat¹.

¹ *Obroty handlu zagranicznego według krajów*, Dział Baza Wiedzy Handel Zagraniczny – System Wspomagania Analiz i Decyzji GUS, 1.12.2022, <http://swaid.stat.gov.pl/SitePages/DBW/HandelZagraniczny.aspx>.

Główne ustalenia raportu

Dobre wieści:

- **Pracownicy i pracodawcy mają się dobrze.** Stopa bezrobocia w Polsce jest drugą, najniższą w UE. Wskaźnik upadłości firm w Polsce jest jednym z najniższych w UE.
- **Finanse państwa są w przyzwoitym stanie.** Pod względem stanu finansów publicznych, sytuacja Polski nie odbiega od typowej sytuacji w UE: dług publiczny jest pod kontrolą. Nie widzimy też innych ryzyk dla stabilności makroekonomicznej systemu finansowego. Naszym zdaniem obecnie **brak ryzyka kryzysu finansowego.**
- **Polska jest liczącym się eksporterem towarów...** Polska od kilku lat jest 22. eksporterem na świecie pod względem towarów i 20. pod względem usług. Od 2015 r. (bez 2018 r.) mamy nadwyżkę eksportu nad importem. Jeszcze nigdy w historii wartość polskiego eksportu nie była tak wysoka. W latach 2015–2021 wzrost eksportu z Polski był drugim, najwyższym w UE. Pokazuje to bardzo dużą siłę polskich firm eksportujących towary. Polska jest największym w UE eksporterem części i akcesoriów samochodowych, mebli do siedzenia i kilku innych grup towarów, wiceliderem eksportu akumulatorów i silników diesla. Polski eksport przeszedł spore przemiany: nadal są w nim podstawowe surowce czy papierosy, ale coraz więcej jest też produktów wiedzy-intensywnych. Pod względem eksportu mebli zajmujemy 3. miejsce na świecie. Dynamicznie rośnie eksport komputerów, słuchawek, samochodów hybrydowych.
- **...i usług.** Eksport usług z Polski stanowił w 2021 r. 24 proc. eksportu towarów – nie można ich więc pomijać. Nasz kraj był na 7. miejscu na świecie pod względem nadwyżki w handlu usługami i na 3. miejscu w UE, głównie ze względu na transport samochodowy, usługi biznesowe oraz programistyczne.
- **Polska jest krajem imigracyjnym – w coraz większym stopniu!** Polska okazuje się szóstym w kolejności krajem UE pod względem salda migracji, co jest najlepszym wynikiem w dotychczasowej historii. Jeszcze w 2010 r. Polska miała największy deficyt migracji

w UE, ale od 2018 r. więcej osób przyjeżdża do Polski na stałe, niż z niej wyjeżdża. Polska stała się jednym z najbardziej atrakcyjnych celów migracji w UE, w tym najbardziej – spośród nowych krajów członkowskich.

- **Imigranci składają się na polski system ubezpieczeń.** Z roku na rok (z wyjątkiem przełomu lat 2019–2020) rośnie liczba cudzoziemców, szczególnie Ukraińców (udział 71 proc.) ubezpieczonych w Polsce. Wojna na Ukrainie nie przełożyła się znacząco na te zmiany (wzrosty były widoczne przejściowo przez kilka miesięcy), po czym sytuacja wróciła do wcześniejszych tendencji.

Złe wieści:

- **Stopniowo słabnie tempo rozwoju Polski** – w połowie lat 90. byliśmy wiceliderem UE, a ostatnio już na 6. miejscu (i dopiero na 88. na świecie). Okres pandemii rozpoczynaliśmy (1 kw. 2020 r.) i kończyliśmy (1 kw. 2022 r.) jako trzecia, najszybciej rozwijająca się gospodarka UE. Obecnie (2 kw. br.) jesteśmy około 11. miejsca. Bieżący rok będzie dużo trudniejszy – wg prognoz MFW będziemy na 13. miejscu w UE, a w przyszłym będziemy dopiero na 21. miejscu w UE.
- **Inflacja opóźnia proces bogacenia się Polaków.** Sprawdziły się nasze ubiegłoroczne prognozy – inflacja w 2022 r. wzrosła (jak przewidywaliśmy – również na Węgrzech i w Czechach). Część społeczeństwa odczuwa już konsekwencje wzrostu inflacji, zmieniając strukturę wydatków konsumpcyjnych – ograniczając lub rezygnując z droższych towarów na rzecz tańszych. Spadają płace realne – nie tylko w rolnictwie, administracji czy MSP, ale w całej gospodarce.
- **Narodowy Bank Polski zawiesił walkę z inflacją.** Zweryfikowaliśmy występowanie w UE powstałej w 1958 r. koncepcji krzywej Philipsa – na danych rocznych nie widać wymienności między bezrobociem a inflacją, co sugerowałoby, że walka z inflacją nie powoduje wzrostu bezrobocia. **Stąd zawieszenie przez nasz bank centralny jesienią br. walki z inflacją**, co tłumaczono dbałością o rynek pracy (zwłaszcza, jeśli spodziewamy się wzrostu

wydatków publicznych w wyborczym roku 2023, co może dodatkowo napędzić wzrosty cen), gdy ponadto mamy najlepszą od 30 lat i prawie najlepszą w UE sytuację na rynku pracy, nie znajduje uzasadnienia w danych empirycznych i **może być uznane za błąd.**

- **Spada jakość rządzenia.** Jakość rządzenia jest ważna dla rozwoju. Zgodnie ze Światowymi Wskaźnikami Rządzenia Banku Światowego (skala 0–100 proc., gdzie 100 proc. to maksimum) w ostatnich latach pod względem każdej z sześciu grup wskaźników sytuacja Polski się pogorszyła. Jak obliczyliśmy, dopuszczenie społeczeństwa do wpływu na władzę zmniejszyło się w 2021 r. w porównaniu do 2015 r. o 22 proc., postrzeganie praworządności spadło o 15,5 proc., efektywność rządu – o 15 proc., kontrola korupcji – o 7 proc., a jakość regulacji – o 5 proc. Przykład Irlandii pokazuje, że jakość rządzenia (w tym walki z korupcją i klientyzmem), a także inkluzywna polityka gospodarcza są ważne dla rozwoju kraju.
- **Wciąż handlujemy z Rosją.** Rosja w 2022 r. wciąż jest trzecim co do wielkości źródłem naszego importu – jego wartość wzrosła o ok. 30 proc. od poprzedniego roku, dwukrotnie powiększając deficyt w handlu z Rosją.
- **Nie mamy już wyjątkowej nadwyżki w handlu – mamy deficyt!** W 2020 r. nasz kraj był na wysokim, 25. miejscu na świecie pod względem nadwyżki handlowej i był to rekordowy wynik w historii naszego kraju. W 2021 r. Polska spadła jednak na odległe, 101. miejsce i odnotowała deficyt handlu zagranicznego, przed czym ostrzegaliśmy w ub.r. W bieżącym roku również będziemy mieli deficyt – być może nawet wyższy niż w ubiegłym.
- **W długim okresie atrakcyjność Polski może spaść ze względu na ceny nieruchomości.** Atrakcyjność kraju zależy m.in. od kosztów utrzymania, a wśród nich ważniejsze to wydatki na nieruchomości. W 2020 r. Polska była piątym krajem o najwyższym wzroście cen wśród krajów UE. Później rynek się ochłodził (ostatnio wzrosty cen na 14. miejscu w UE), a w większych miastach ceny na rynku wtórnym nawet wydają się spadać. Problemem są natomiast rosnące koszty żywności i paliw.

Konkluzje i rekomendacje

Choć w ostatnich latach udaje nam się doganiać Niemcy relatywnie szybko na tle poprzednich dekad, to wciąż jest to proces powolny. Można go przyspieszyć za sprawą znaczących zmian w polityce gospodarczej (najlepiej przy szerokim poparciu polityczno-społecznym) oraz wprowadzając trwałe zmiany strukturalne, podobnie jak to było w Irlandii. Wprowadzenie takich zmian pozwoli na szybsze dołączenie do grupy 20 największych gospodarek świata. Pod względem rozmiarów gospodarki, Polska jest obecnie na 23. miejscu na świecie. Jeśli na trwałe zwiększymy swój udział w PKB świata powyżej 1 proc., będziemy mieli szansę na wejście do G20 i na uzyskanie wpływu na współtworzenie światowego porządku gospodarczego. Utrzymanie dotychczasowego tempa rozwoju tego nie zapewni.

Nasze rekomendacje:

- 1. Inwestycje i oszczędności.** Należy pobudzić inwestycje prywatne (oraz trwałe podnieść stopę oszczędności), przede wszystkim zapewniając stabilne środowisko regulacyjne oraz prowadząc skuteczną politykę antyinflacyjną.
- 2. Innowacje.** Należy stawiać na innowacje (w tym informatyczne i finansowe) oraz pozyskiwać do naszego kraju kolejne, zagraniczne firmy oraz kapitał (bezpośredni i portfelowy, w tym amerykańskie VC). W tym celu należy zadbać o przyjazny i jasny system podatkowy oraz budować kulturę promującą kreatywność i przedsiębiorczość.
- 3. Instytucje.** Koniecznie trzeba podnieść jakość instytucji: poprawić proces stanowienia prawa, praworządność, poprawić postrzeganie walki z korupcją i klientyzmem (ograniczyć relacje biznesu z politykami).
- 4. Polityka pieniężna.** Należy poprawić politykę pieniężną, zaczynając od komunikacji NBP z otoczeniem, poprzez podnoszenie jego reputacji (zwiększanie kompetencji kadr Banku i unikanie sporów), do stopniowego zaostrzania polityki pieniężnej, utrzymując w kolejnych latach zachęcające do oszczęd-

dzania stopy procentowe (oraz inne narzędzia, np. zawiesić podatek Belki).

5. **Relacje z Niemcami.** Należy poprawić relacje, zwłaszcza gospodarcze, z największym rynkiem odbioru naszych towarów i usług – z Niemcami oraz zawiesić prowadzone od kilku lat spory polityczne z większością krajów UE, a także zacząć rozbudowywać relacje gospodarcze z Chinami i Indiami.
6. **Strategia.** Należy opracować strategię odpowiedzi na wyzwania rozwojowe takie jak zmiany klimatyczne i związanej z tym poli-

tykę ekologiczną UE (poprzez transformację energetyczną polskiej gospodarki), czy postęp technologiczny (blockchain, sztuczna inteligencja, innowacje finansowe). Kwestią wymagającą osobnego planu jest miejsce Polski w procesie odbudowy Ukrainy i jej integracji z europejskim rynkiem – oraz kwestie niezależności od Rosji, która na lata będzie wyłączona ze światowego łańcucha wartości. Mądre wpisanie Polski i naszych przedsiębiorstw w te procesy może wzmocnić rozwój gospodarczy Polski w przyszłości.

2. Dogonić bardziej rozwinięte kraje

Od początku publikowania „Bilansów Otwarcia” Warsaw Enterprise Institute stara się wskazać, że głównym celem polityki gospodarczej naszego kraju powinno być możliwie jak najszybsze dogonienie najbardziej rozwiniętych krajów świata. Inaczej będziemy cierpieć z powodu „drenażu mózgów” – wskazując chociażby jedne z ważniejszych przyczyn takich postulatów, które widoczne były przez pierwsze dwie dekady transformacji.

2.1. Podsumowanie dotychczasowych raportów

W „Bilansach” z poprzednich lat wskazywaliśmy na kilka aspektów pokazujących polską gospodarkę w dobrym świetle. Szczególnie silnie zwracaliśmy uwagę na kondycję naszego eksportu, który był jednym z kół zamachowych naszej gospodarki. Pokazujemy, jak bardzo zmieniają się warunki życia w naszym kraju, sprawiając, że **Polska staje się bardziej atrakcyjnym krajem nie tylko dla naszych obywateli, ale i dla osób z innych krajów.** Jest to szczególnie istotne

w zaskakującej nas wszystkich sytuacji wojny na Ukrainie. Jest ona stress testem dla naszej gospodarki pod wieloma względami, powodując olbrzymie komplikacje. Wydawało nam się w ubiegłym roku, że najgorsze już za nami – że pandemię uda się już przezwyciężyć. A pojawiło się kolejne, zewnętrzne zagrożenie dla naszego kraju – nie tyle militarne, bo ono bezpośrednio nas nie dotyczy (dzięki sojuszowi z najpotężniejszym ugrupowaniem wojskowym na Ziemi), co gospodarcze, powodując szereg reperkusji.

W ubiegłorocznym raporcie dość obszernie wykazaliśmy, że choć Polska rozwijała się szybko, to nie aż tak szybko, jak mogła. Analizując ponad 5,5 tys. danych, pokazaliśmy, że: *Licząc od 1990 r. Polska gospodarka rosła wolniej niż średnia światowa i była 81. na świecie pod względem łącznego tempa wzrostu gospodarczego w tym okresie. Choć w ciągu ostatniej dekady (...) Polska była szóstą, najszybciej rosnącą gospodarką UE (...), to dopiero 70. na świecie w tym okresie, nie zbliżając się nawet do tempa Irlandii...* Szacowaliśmy, że utrzymując dotych-

czasowe tempo wzrostu, udałoby się dogonić Niemcy za ok. 34 lata, ale wskazywaliśmy też, że są takie zagrożenia jak: „wysoka inflacja, rosnący dług, słabnące inwestycje prywatne”.

Choć w ubiegłorocznym raporcie docenialiśmy tempo wzrostu gospodarczego naszego kraju, które było imponujące w ostatniej dekadzie na tle innych krajów UE, choć zauważyliśmy, że zmieniły się kierunki migracyjne – więcej osób przyjeżdża do Polski, niż z niej emigruje – to ostrzegaliśmy przed nadciągającymi problemami związanymi z wysoką inflacją, „która dewaluuje część wypracowanego przez Polaków bogactwa”² oraz przed rosnącym zadłużeniem. Obawy nasze, niestety, się sprawdziły i choć nie mamy kryzysu zadłużeniowego (aczkolwiek rentowności polskich obligacji skarbowych znacząco wzrosły – tak, jak przewidywaliśmy), to mamy problemy ze wzrostem cen. Niestety, niektóre z przyczyn inflacji nadal pozostały aktualne w mijającym roku (tj. „gołębia” polityka pieniężna). Obawiamy się ponadto, że dodatkowo ulegną one nasileniu, powodując wieloletnie komplikacje sprawiające, że podwyższona inflacja pozostanie utrapieniem dla Polaków na wiele lat.

Sprawdzalność naszych prognoz jednak wcale nas nie cieszy, ponieważ widzimy po wskaźnikach ekonomicznych, że zaczyna być widoczne cierpienie naszych rodaków – zwłaszcza najuboższych.

2.2. Największe gospodarki na świecie

Główny wniosek: Prowadząc dobrą politykę gospodarczą możliwe byłoby wejście Polski do grupy G20, tj. 20 największych gospodarek na

świecie, co dawałoby nam wpływ na podejmowanie decyzji gospodarczych w skali globalnej, a nie jedynie w UE³. Od kilku lat zajmujemy 23. miejsce na świecie. Po przeprowadzeniu prognoz udział Polski (i innych krajów) w światowym PKB uważamy, że utrzymując dotychczasowe trendy rozwojowe **wejście Polski do G20 nastąpi za minimum 10 lat, ale raczej dopiero w okolicach 2043 r.** (prognozujemy, że wtedy udział Polski w PKB świata PPP trwale przekroczy 1 proc. i sięgnie 1,05 proc., co pokaże trwałość przemian polskiej gospodarki i da szansę na wejście na stałe do światowej elity największych gospodarek).

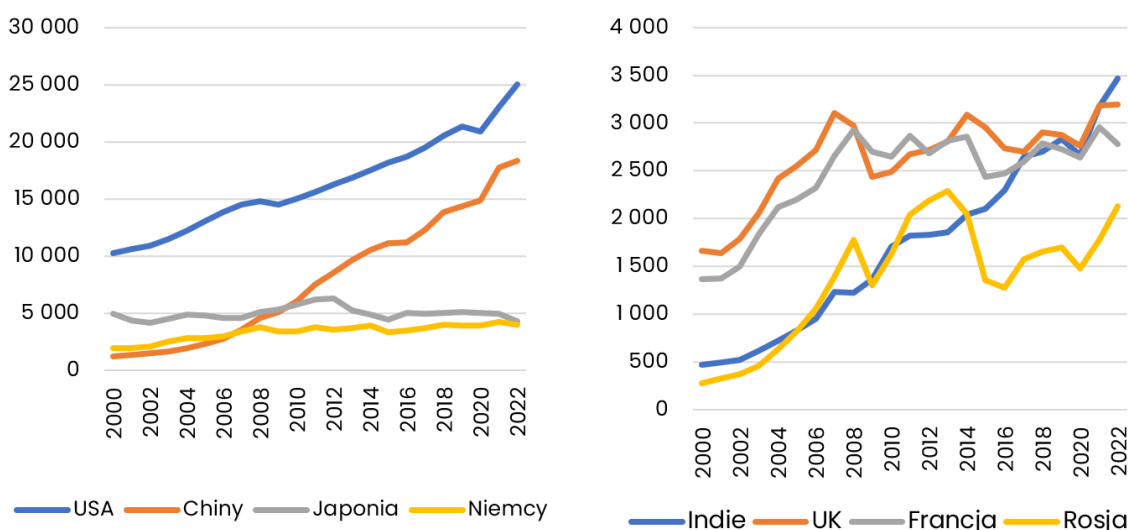
Poniżej prezentujemy największe gospodarki na świecie w 2022 r. (w cenach bieżących, bez uwzględniania różnic w parytetach siły nabywczej). Użyliśmy najnowszych danych (w tym prognoz na 2022 r.) Międzynarodowego Funduszu Walutowego, przyjmując, że wyniki kończącego się roku znacząco się nie zmienią w porównaniu do jesiennych prognoz MFW.

Od kilku dekad największą gospodarką na świecie są oczywiście Stany Zjednoczone. Jednak należy zwrócić uwagę na dynamicznie zmieniającą się pozycję Chin, co powinno zmuszać nas do przemyślenia przyszłej geopolityki naszego kraju. Japonia, która w pierwszej dekadzie XXI wieku była drugą gospodarką świata, nadal boryka się ze swoimi problemami, co sprawia, że staje się ona raczej „krajem wędnącej wiśni”, bo nie dość, że widoczna jest stagnacja rozwoju, to również jego cofanie się (choć MFW nie przewiduje, by Niemcy zdołały wyprzedzić Japonię w kolejnych latach). Wielka Brytania nadal nieco wyprzedza Francję, która w bieżącym roku odnotuje dość spory spadek nominalnego PKB (mimo że w ujęciu realnym oczekuje się dodatniego wzrostu gospodarczego).

² Jak pisaliśmy w ubiegłym roku: *Polityka banku centralnego, która miała łagodzić ciężar długu, stała się obecnie poważnym problemem społecznym, gdyż przełożyła się na wysoką inflację. Ta zaś z reguły najbardziej dotyka osoby najbiedniejsze – stąd nic dziwnego, że rząd przygotował „tarczę antyinflacyjną”. Może się ona jednak przyczynić do podniesienia inflacji w kolejnych miesiącach*. Por. *Bilans Otwarcia 2021 – Polska w obliczu zewnętrznych zagrożeń*, Warsaw Enterprise Institute, Warszawa, listopad 2021 r., s. 5.

³ Choć tu nasze możliwości wpływu nie są zbyt duże nie tylko ze względu na przyjęcie przez ostatnie władze kursu kolizyjnego z Brukselą, ale też ze względu na pozostawanie poza „strefą euro” i brak możliwości współdecydowania o polityce pieniężnej tych krajów (mających wspólną walutę).

Wykresy 2–3. PKB wybranych, największych gospodarek świata (mld USD)

Źródło: oprac. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022 r.

Ponadto, w czołówce krajów świata coraz bardziej wybijają się Indie. W 2022 r. mogły już stać się piątą, największą gospodarką świata. Wbrew wcześniejszym przewidywaniom sankcje gospodarcze i wojna nie pogrzyżyły gospodarki Rosji w większym kryzysie – przeciwnie, PKB w 2022 r. rośnie. Pokazuje to, że mimo trudności w wygrananiu wojny, to nadal pozostanie liczący się gracz na scenie gospodarczej na świecie. Włochy doświadczają problemów gospodarczych i na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat nie widać tam znaczącej poprawy – zwłaszcza względem innych krajów. Niespodziewanie znacząco wybija się zaś Iran (sojusznik Rosji). Możliwe, że za jakiś czas Brazylia powróci do wcześniejszych poziomów PKB sprzed kilkunastu lat. Należy też zwrócić uwagę na dynamikę rozwoju Korei Południowej, od której ostatnio zakupiliśmy sporych wartości technologii (energetyczną i wojskową). Kraj ten ma już rozmiary gospodarki większe niż Australia, Meksyk czy Hiszpania. Innym, z dynamicznie rozwijających się krajów jest Indonezja. Turcja natomiast nadal zmagają się z trudnościami gospodarczym (choć 2021 r. przyniósł poprawę): jak widać, praworządność i demokracja mogą mieć przełożenie na warunki rozwoju kraju.

Tabela 1. Produkt krajowy brutto w cenach bieżących w 23 największych gospodarkach świata (mld USD)

Kraj	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022*
USA	2 857	5 963	7 640	10 251	13 039	15 049	18 206	20 894	22 996	25 035
Chiny	303	397	731	1 206	2 290	6 034	11 114	14 863	17 745	18 321
Japonia	1 128	3 197	5 546	4 968	4 831	5 759	4 445	5 032	4 933	4 301
Niemcy	854	1 599	2 588	1 949	2 848	3 402	3 358	3 887	4 263	4 031
Indie	189	327	367	477	834	1 708	2 104	2 668	3 176	3 469
Wielka Brytania	604	1 195	1 347	1 665	2 548	2 494	2 957	2 759	3 188	3 198
Francja	702	1 272	1 602	1 366	2 198	2 647	2 439	2 636	2 957	2 778
Kanda	276	596	606	745	1 174	1 617	1 557	1 645	1 988	2 200
Rosja			336	278	818	1 633	1 357	1 484	1 779	2 133
Włochy	483	1 171	1 175	1 147	1 859	2 138	1 837	1 891	2 101	1 997
Iran	96	581	115	367	228	518	408	971	1 590	1 974
Brazylia	146	445	771	655	892	2 209	1 800	1 449	1 608	1 895
Korea	65	283	567	576	935	1 144	1 466	1 645	1 811	1 734
Australia	163	324	379	400	736	1 254	1 233	1 358	1 635	1 725
Meksyk	229	290	360	708	877	1 058	1 172	1 090	1 298	1 425
Hiszpania	231	536	614	599	1 154	1 423	1 196	1 280	1 426	1 390
Indonezja	99	138	244	179	311	755	861	1 062	1 187	1 289
Arabia Saudyjska	165	117	143	190	328	528	654	703	834	1 011
Holandia	194	321	453	418	686	848	766	909	1 014	991
Turcja	97	208	234	274	506	777	864	720	818	853
Tajwan	42	167	279	331	374	444	535	669	775	829
Szwajcaria	122	266	353	279	418	598	694	739	800	807
Polska	57	62	139	172	306	480	477	600	679	716

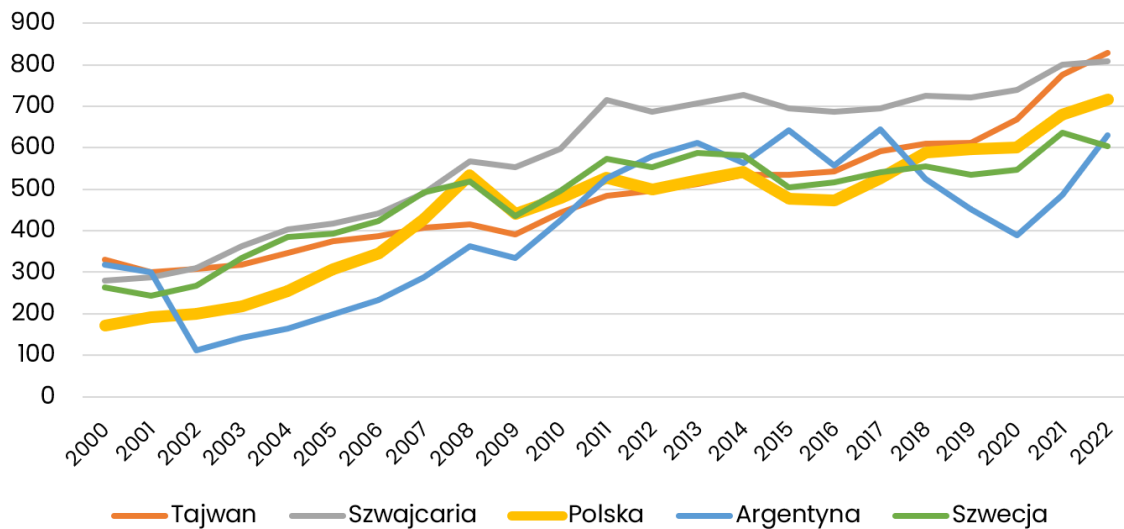
Uwaga: 2022* – prognoza.

Źródło: *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022 r.

Prognozuję się, że Polska pod względem PKB w 2022 r. nadal zajmowała 23. miejsce na świecie⁴. Mimo zatem dość dynamicznego wzrostu gospodarczego, nie jest on w ostatnich latach na tyle szybki względem innych krajów, by dawać nam szansę na wejście do tego grona TOP-20

największych gospodarek na świecie. Udało się poczynić spore postępy i w ciągu ostatnich kilkunastu lat wyprzedzić pod względem rozmiarów gospodarki np. Szwecję, Belgię i Argentynę, lecz inne kraje potrafiły się rozwijać dobrze lub nawet szybciej.

⁴ W 1980 r. Polska była na 32. miejscu, w 1989 r. – 34. miejsce, 1995 r. – 31. miejsce, 2000 r. – 28. miejsce, 2010 r. – 24. miejsce, 2015 r. – 25. miejsce, 2018 r. – 22. miejsce, od 2019 r. – 23. miejsce (prognoza na 2022 r. – 23. miejsce). Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022 r.

Wykres 4. Kraje o podobnych rozmiarach gospodarki do Polski w 2022 r. (mld USD)

Źródło: oprac. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022 r.

Mimo że okres transformacji cechował się w Polsce bardzo wysoką dynamiką wzrostu gospodarczego, to jednak – jak zauważyliśmy w ubiegłorocznym raporcie – na tle innych krajów świata nie był to jednak niepowtarzalny sukces, który świadczyłby o „cudzie gospodarczym”. Jak wtedy policzyliśmy, od 1995 r. aż 66 krajów na świecie odnotowało większe powiększenie się gospodarki, niż miało to miejsce w przypadku Polski (w 110 przypadkach – mniejsze). Konkluzja z tych porównań pokazujących Polskę w szerszym kontekście międzynarodowym jest taka, że jest wiele krajów na świecie o wysokich dy-

namikach wzrostu i jeśli chcielibyśmy, by Polska w przyszłości była liczącym się krajem na arenie międzynarodowej, należy nie tyle utrzymywać przyzwyczajone tempo wzrostu, co trzeba stale budować solidne podstawy do długoterminowego, dynamicznego wzrostu. Tenże zaś wymaga m.in. wysokich stóp inwestycji, które z kolei zależą od przewidywalności i przejrzystości procesu stanowienia prawa, z czym w ostatnich latach jest coraz słabiej w naszym kraju (biorąc pod uwagę pozycję Polski w różnych rankingach np. *Doing Business*).

2.3. Najbogatsze społeczeństwa na świecie

Główny wniosek: Polska w latach 2021–2022 była na 44. miejscu na świecie pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i był to najwyższy poziom w historii naszego kraju.

Choć wielkość gospodarki może odzwierciedlać pozycję geopolityczną danego kraju w aspekcie gospodarczym, to nie jest to wystarczające z punktu widzenia społecznego. Potrzebny jest wysokiej jakości wskaźnik PKB na osobę (a i to nie będzie wystarczające dla społeczeństwa w sytuacji zbyt wysokich – jego zdaniem – nierówności społecznych, *vide* przykład Brunei).

Przybliżając bogactwo społeczeństwa PKB przypadającym na osobę, w czołówce od lat znajduje się Luksemburg. W wyniku długotrwałe prowadzonej dobrej i stabilnej polityki gospodarczej, skierowanej m.in. na uzyskanie wysokiego poziomu oszczędności, dzięki czemu możliwe były wysokie inwestycje (ograniczając analizę do wybranych jedynie czynników), mała wioska rybacka i lokalny port przeładunkowy – Singapur, stał się jednym z najlepszych miejsc do życia. Kraj, z którego przez dziesiątki lat wyemigrowało wiele osób nie tylko na sąsiednią, dużo bogatszą wtedy wyspę Anglię, ale i za ocean – do Stanów Zjednoczonych, w wyniku znaczącej zmiany polityki gospodarczej w 1996 r. stał się nieoczekiwanie szybko trzecim, najbogatszym krajem świata. W Irlandii ulokowało się też dużo firm amerykańskich i stał się on jednym z ważniejszych celów emigracyjnych Polaków.

Część krajów nie zawdzięcza swojego sukcesu jakości polityki gospodarczej, ale zasobom naturalnym – Katar, Norwegia, Zjednoczone Emiraty Arabskie czy Brunei w dalszym ciągu są bogate (choć nie w równym stopniu – przykładowo w Brunei tysiące osób żyje w biedzie w największej

na świecie wiosce na wodzie). Wraz ze zmianami klimatycznymi i związaną z tym zmianą polityki ekologicznej możliwe, że nie będą one tak bogate w przyszłości. Co potwierdza, że jakość polityki gospodarczej jest ważna i to od niej w dużej mierze zależy bogactwo lub nędza narodów. Celowo parafrazujemy tutaj tytuł rewelacyjnej książki prof. Davida Landesa, by przypomnieć, od czego zależy sukces gospodarczy krajów: „najpierw instytucje i kultura, potem pieniądze, ale od samego początku i w coraz większym stopniu o wszystkim przesądzała wiedza”⁵.

I choć inni ekonomiści zmniejszają nacisk na wydajność ekonomiczną krajów opartych na kulturze protestanckiej (kraje takie stały się na ogół bogatsze, niż katolickie), to podkreślają rolę instytucji, wskazując, że prowadzona przez państwo polityka gospodarcza powinna być inkluzywna, a nie represyjna. Zależy ona od instytucji politycznych, które nie powinny dzielić społeczeństwa, a włączając je w podejmowanie decyzji, by każda grupa społeczna była reprezentowana politycznie i bez wykluczania czy dyskryminowania niektórych z nich. Zdaniem Acemoğlu i Robinsona, główną przyczyną różnic między krajami są decyzje władz politycznych (a nie klimat, geografia czy kultura)⁶. Przenosząc to na bliższy nam grunt: polityka dzielenia społeczeństwa i reprezentowania wybranych grup nie daje szans na dobrą politykę gospodarczą, ponieważ może być ona „ekstrawagancją” i reprezentować tylko interesy części osób, przez co niecałe społeczeństwo się bogaci.

Polska w 2021 r. ponownie była na 44. miejscu na świecie pod względem poziomu rozwoju gospodarczego (przybliżanego za pomocą PKB na osobę, PPP w dol. międzynarodowych). Prognozy MFW na 2022 r. (i na 2024 r.) dają 45. miejsce, na 2023 r. – 46. miejsce, na 2025 r. – 44. miejsce⁷.

⁵ D. Landes, *Bogactwo i nędza narodów: dlaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy*, Muza, wyd. V, Warszawa 2015, s. 313.

⁶ D. Acemoğlu, J. Robinson, *Dlaczego narody przegrywają. Źródła władzy, pomyślności i ubóstwa*, Zys i S-ka, Poznań 2014.

⁷ W 1980 r. było to 48. miejsce (brakowało jednak wielu danych do porównań), w 1990 r. – 58. miejsce (podobnie), 1995 r. – 65. miejsce, 2000 r. – 54. miejsce, 2005 r. – 58. miejsce, 2010 r. 53. miejsce, 2015 r. – 52. miejsce, lata 2016–2017 – 49. miejsce, 2018 r. – 48. miejsce, 2019 r. – 47. miejsce, lata 2020–2021 – 44. miejsce. Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022 r.

Tabela 2. 10 krajów o najwyższym PKB na osobę (ceny stałe, PPP, w tys. dol. z 2017 r.)

Kraj	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022*
Luksemburg	44,4	50,7	69,7	79,7	100,4	110,1	116,0	115,0	113,9	120,0	120,3
Singapur	22,4	27,5	37,3	48,7	55,9	67,0	78,1	89,2	94,5	106,0	111,7
Irlandia	20,6	21,5	26,5	32,2	48,5	57,4	53,8	71,8	91,6	103,1	111,4
Katar	140,8	84,2	60,0	62,9	86,4	93,3	105,7	101,0	91,5	95,3	96,6
Szwajcaria	48,4	50,9	57,0	54,5	59,7	61,8	65,9	68,0	68,4	70,8	71,8
Norwegia	33,3	38,8	41,3	48,3	56,0	60,7	60,1	61,7	62,4	64,4	66,4
ZEA	171,6	121,5	107,6	99,2	107,2	101,5	56,8	67,6	64,2	64,7	65,7
USA	32,0	36,0	40,4	43,0	50,1	54,2	54,4	58,4	59,8	63,0	63,9
Brunei		82,8	72,7	74,9	70,8	71,1	68,1	63,5	60,0	62,3	63,1
San Marino						82,1	72,2	58,6	56,7	59,6	61,2

Uwaga: 2022* – prognoza.

Źródło: *World Economic Outlook Database*, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, październik 2022 r.

2.4. Tempo wzrostu gospodarczego UE

Główny wniosek: Biorąc pod uwagę wszystkie kraje świata, Polska nie może się poszczycić imponującym tempem wzrostu gospodarczego. W 2022 r. nasz kraj zajmował dopiero 88. miejsce na świecie pod względem tempa wzrostu PKB (przyjmując prognozy MFW na koniec tego roku). Względem innych krajów UE byliśmy dotąd w czołówce – w bieżącym zaś roku będziemy jedną z kilku najwolniej rosnących gospodarek UE.

W UE należeliśmy przez ostatnie lata raczej do grona przodujących w rozwoju krajów. W drugiej połowie lat 90. Polska była wiceliderem europejskim; podobnie było dekadę później. W kolejnych okresach nie odnotowywaliśmy już aż tak dobrych wyników, ale nadal byliśmy w pierwszej piątce, choć w ostatnich latach (tj. 2020–2022) – na szóstym miejscu, podobnie jak w całym okresie 2000–2022. Lokomotywami wzrostu Europy była Irlandia, a także szereg nowych krajów członkowskich UE – głównie Litwa i Estonia, a także Rumunia, Słowacja, Polska, a także kraje zbliżone do rajów podatkowych jak Cypr i Malta.

Tabela 3. Liderzy wzrostu gospodarczego UE (w 5-letnich okresach)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022	2000–2022*
1. miejsce	Irlandia	Estonia	Słowacja	Malta	Irlandia	Irlandia	Irlandia
2. miejsce	Polska	Łotwa	Polska	Litwa	Malta	Słowenia	Litwa
3. miejsce	Cypr	Litwa	Rumunia	Estonia	Cypr	Estonia	Malta
4. miejsce	Litwa	Irlandia	Bułgaria	Polska	Rumunia	Węgry	Estonia
5. miejsce	Estonia	Rumunia	Czechy	Słowacja	Polska	Malta	Rumunia

Uwaga: 2022* – prognoza.

Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Tabela 4. Średnie tempo wzrostu gospodarczego w UE (w %)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022*
Austria	2,9	2,0	1,4	1,2	1,9	0,9
Belgia	2,6	2,2	1,4	1,5	1,8	1,0
Bułgaria	-5,7	5,2	4,7	1,0	3,2	1,2
Chorwacja	4,0	4,4	1,8	-0,9	3,2	2,7
Cypr	5,0	4,3	3,3	-1,9	5,3	1,4
Czechy	1,3	3,4	3,4	1,1	3,9	0,0
Dania	2,9	1,6	0,3	1,2	2,4	1,8
Estonia	4,8	7,5	1,4	3,5	3,7	2,8
Finlandia	4,8	3,2	1,0	0,6	1,8	1,0
Francja	2,6	2,1	0,8	1,2	1,6	0,5
Grecja	3,3	4,6	1,0	-5,0	0,8	1,5
Hiszpania	3,9	3,6	1,7	-0,7	2,8	-0,5
Holandia	4,1	1,8	1,6	0,6	2,3	1,8
Irlandia	9,7	6,1	1,3	2,5	9,9	9,6
Litwa	5,0	6,8	2,8	3,7	3,5	2,2
Luksemburg	4,8	4,3	2,6	2,4	2,8	2,2
Łotwa	3,7	7,2	3,0	1,8	3,2	1,1
Malta		1,4	2,7	4,6	7,2	2,7
Niemcy	1,6	1,0	0,6	2,2	1,7	0,2
Polska	5,9	3,1	4,7	2,9	4,5	2,5
Portugalia	3,8	1,5	0,4	-0,8	2,6	0,9
Rumunia	-0,2	5,3	4,7	1,5	4,7	2,3
Słowacja	4,6	3,9	5,2	2,7	3,3	0,2
Słowenia	4,3	3,5	2,5	0,3	3,6	3,2
Szwecja	3,4	3,0	1,2	2,5	2,6	1,8
Węgry	2,5	4,4	0,6	1,6	4,1	2,8
Węgry	1,8	1,5	-0,4	-0,5	1,0	0,3

Uwaga: 2022* – prognoza.

Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

2022 rok był kolejnym, trudnym rokiem dla Europy. Po dwóch latach pandemii w lutym Rosja napadła na Ukrainę, co wywołało szereg trudności gospodarczych w Europie – szczególnie wśród krajów zależnych energetycznie od Rosji. Jak zwykle najlepsze wyniki odnotuje Irlandia – tym razem przewiduje się, że wzrost gospodarczy może wynieść aż 9 proc. (w 2022 r.) – jest to wynik, którego Polska nie odnotowała od kilkudziesięciu lat. Ponad 5-procento-

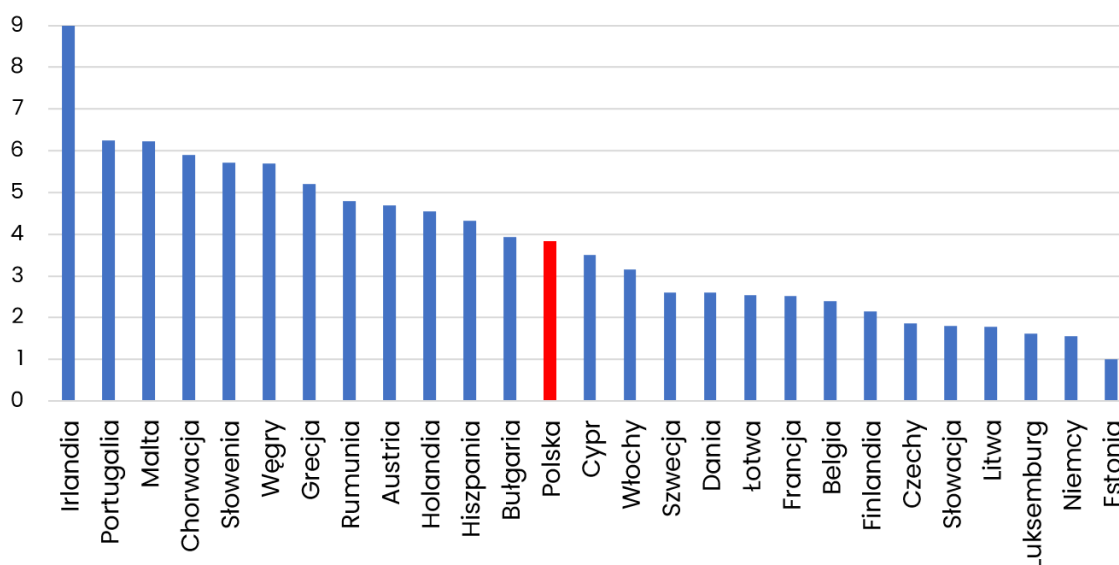
we tempo wzrostu będą miały jeszcze (wg prognoz MFW) Portugalia, Malta, Chorwacja, Słowenia, Węgry i Grecja. W bieżącym roku, jeśli sprawdzą się prognozy MFW, będziemy dopiero na 13. miejscu w UE (3,8 proc.). Kraje o najniższym wzroście (poniżej 2 proc.) to – zaczynając od końca – Estonia (1 proc.), Niemcy (1,5 proc.), Luksemburg (1,6 proc.), Litwa (1,8 proc.), Słowacja (1,8 proc.) i Czechy (1,9 proc.).

MFW prognozuje, że trzy kraje UE w przyszłym roku (tj. 2023) pogrążą się w recesji: Niemcy, Włochy i Szwecja. Polska uniknie recesji, lecz będzie 6. najwolniej rosnącym krajem UE (wzrost PKB jedynie o 0,5 proc.). Nawet Irlandia będzie znacząco wolniej się rozwijała, a żaden kraj UE nie osiągnie wzrostu wyższego niż 4 proc.

Od wielu już lat, tempo wzrostu gospodarczego Polski jest dużo szybsze niż Niemiec (oraz UE jako całości). Doganiamy gospodarkę Niemiec ze względu na dość szybkie tempo wzrostu

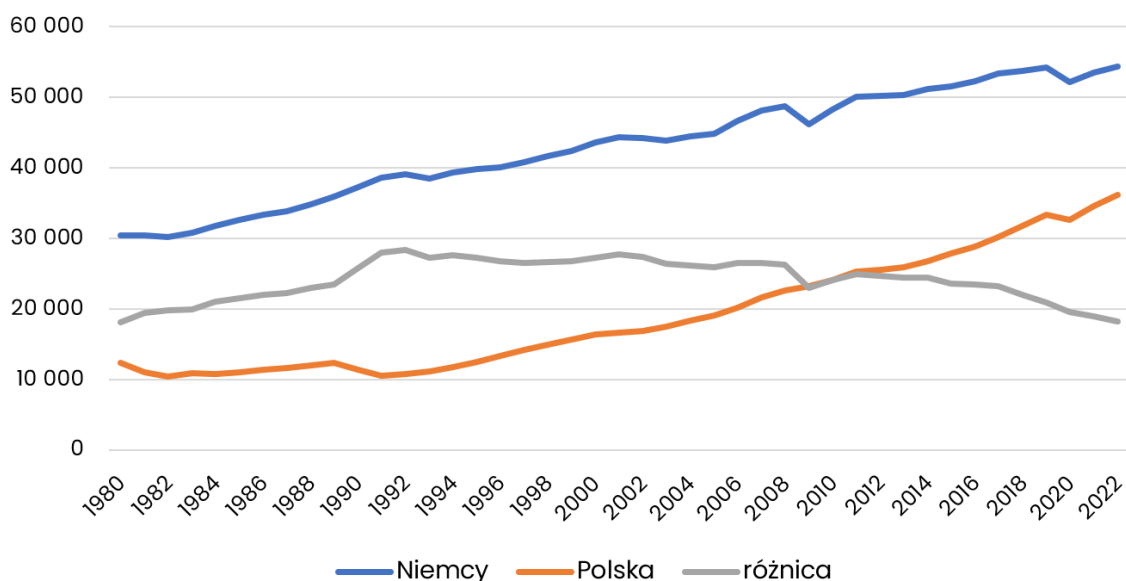
gospodarczego w Polsce, ale też wolniejsze – w Niemczech. Kraj ten jako dojrzała gospodarka, nie jest w stanie szybko się rozwijać – w przeciwieństwie np. do Irlandii, która przez kolejne już dekady może pochwalić się wysoką dynamiką wzrostu gospodarczego. Pokazuje to, że nasz kraj dogania zarówno średnią UE, jak i gospodarkę niemiecką – choć do tempa rozwoju Irlandii nam daleko. Od początku transformacji stopniowo zmniejsza się dystans Polski do Niemiec – w bieżącym roku różnica w PKB na osobę spadła do ok. 18 tys. dolarów.

Wykres 5. Prognozowany na 2022 r. wzrost gospodarczy w UE (%)

Źródło: oprac. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Wykres 6. PKB na osobę Polski i Niemiec oraz różnica między nimi (ceny stałe, PPP, w tys. dol. z 2017 r.)

Źródło: oprac. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

2.5. Wzrost gospodarczy w ostatnich kwartałach

Główny wniosek: choć na początku pandemii byliśmy trzecią, najszybciej rosnącą gospodarką w UE, to przejście przez pandemię było trudniejsze. Choć udało się wyjść z niej i powrócić do szybkiego wzrostu i na trzecie miejsce w UE pod tym względem, to pojawiły się kolejne zaburzenia zewnętrzne – wojna, w efekcie której spadliśmy poza pierwszą dziesiątkę najszybciej rosnących krajów UE. Po zakończeniu działań wojennych i unormowaniu sytuacji wzrost gospodarczy powinien przyspieszyć.

Okres pandemii to recesja w wielu krajach UE (wyjątkiem była Irlandia, gdzie nie odnotowano spadków PKB, ale tempo wzrostu również wyraźnie zwolniło). Estonia, Litwa i Luksemburg miały jedynie jeden kwartał spadku PKB. Po na ogół bardzo dużych spadkach w 2. kwartale 2020 r. rok później odnotowywane było wysokie odbicie, co naturalnie było związane z tzw. efektem bazy, ale też było odzwierciedleniem wychodzenia z okresu dekonjunktury. Pozostałe dwa kwartały 2021 r. to okresy wzrostów PKB, podobnie jak pierwsze trzy kwartały 2022 r. W trzecim kwartale dynamika wzrostu zmalała, ale była dodatnia (na tyle, na ile dostępne są dane mogące to potwierdzać).

Sytuacja w Polsce nie odbiegała od reszty krajów UE. Wejście w okres pandemii mieliśmy dobre:

siódmy najszybszy wzrost gospodarczy pod koniec 2019 r. i aż trzeci najwyższy w UE w pierwszym kwartale 2020 r. (szybciej rosły jedynie gospodarki Irlandii i Litwy). Początek pandemii (2. i 3. kw. 2020 r.) to nadal dość dobre wyniki na tle innych krajów UE (7. i 8. miejsce), natomiast kolejne trzy były już słabsze (12. miejsce w 4. kw. 2020 r. i 17. miejsce w 1. kw. 2021 r., 16. miejsce w kolejnym), po czym sytuacja wróciła „do normy” (w 3. kw. 2021 r. 8. miejsce, 4. kw. – 6. miejsce), a nawet była już ponownie bardzo dobra – 1. kw. 2022 r. to 3. miejsce w UE (po Portugalii i Irlandii). Następnie doświadczyliśmy ponownie, boleśniejszych niż w innych krajach wpływów zjawisk egzogenicznych (wojna) i **w 2. kw. 2022 r. wzrost gospodarczy Polski był już na 11. miejscu w UE.**

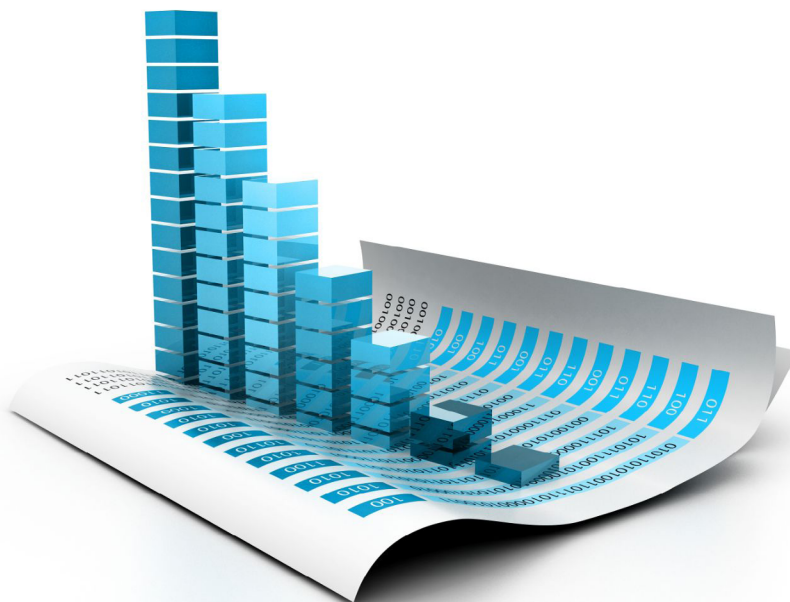
Nie ma jeszcze kompletnych wyników za 3. kwartał, ale przyjmując wzrost PKB w Polsce o 4,4 proc., jest to wynik dość dobry, w porównaniu np. do Francji czy Niemiec (na Litwie zaś PKB wręcz nieco przyspieszył). **Może to dawać nadzieję na powrócenie na ścieżkę szybkiego wzrostu po ustaniu wpływu czynników zewnętrznych. Perspektywy 2023 r. nie są zatem złe** w porównaniu do innych krajów UE, by nie powiedzieć, że dobre – choć ryzykowne ze względu na trwające wciąż zakłócenia, które szczególnie mocno wpływają na bezpieczeństwo energetyczne kraju i polskiego społeczeństwa.

Tabela 5. Kwartalny wzrost PKB w UE (q/q-4, NSA)

	2019		2020		2021				2022			
	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Austria	0,1	-3,2	-13,2	-4,3	-5,1	-5,4	13,0	5,4	6,0	9,3	6,0	
Belgia	2,2	-0,9	-12,7	-3,3	-4,4	-0,2	14,4	4,8	6,1	5,2	4,0	
Bułgaria	3,6	-0,8	-8,9	-2,1	-3,7	3,7	7,1	8,6	10,2	4,4	3,9	
Chorwacja	3,0	0,8	-14,5	-10,1	-7,4	-0,6	16,4	15,1	9,7	7,0	7,7	
Cypr	5,7	2,3	-11,2	-5,5	-2,6	-0,2	12,1	8,2	6,9	6,7	5,9	5,5
Czechy	2,5	-1,1	-10,6	-5,4	-4,6	-2,3	9,5	3,5	3,6	4,9	3,6	
Dania	1,3	0,6	-6,6	-1,3	-0,5	-0,1	9,1	3,8	6,6	4,9	3,5	
Estonia	3,6	1,3	-5,7	0,4	1,7	2,5	13,9	8,4	7,4	4,5	0,6	
Finlandia	1,6	0,2	-6,8	-2,1	-0,1	-1,5	7,5	3,0	3,0	4,2	3,3	
Francja	0,9	-5,1	-18,6	-3,8	-3,7	1,6	19,0	3,7	4,8	4,9	4,3	0,9
Grecja	1,3	-1,6	-16,3	-10,2	-7,1	-0,8	15,0	11,8	7,4	9,0	7,8	
Hiszpania	1,5	-4,3	-22,0	-9,2	-9,5	-4,8	17,9	4,2	6,6	6,8	6,7	4,2
Holandia	2,0	-0,1	-8,7	-3,3	-3,3	-2,2	10,2	5,4	6,2	6,7	5,1	3,1
Irlandia	6,3	7,8	1,4	11,4	3,9	11,4	19,5	10,4	13,8	10,8	11,1	
Litwa	4,4	2,9	-4,4	1,5	0,1	2,8	9,1	5,6	6,5	4,8	1,7	1,8
Luksemburg	2,6	1,1	-6,3	1,4	0,6	4,1	10,7	2,0	4,0	2,9	1,6	
Łotwa	1,3	0,3	-7,5	-1,5	0,1	-0,9	9,8	4,5	2,7	5,6	2,9	
Malta	6,3	1,3	-15,0	-11,0	-7,9	-0,1	16,3	14,0	11,7	8,1	8,9	
Niemcy	0,7	-0,8	-10,5	-2,4	-1,2	-2,3	10,6	1,8	1,2	3,9	1,7	1,1
Polska	3,8	2,7	-7,5	-1,3	-1,8	-0,8	11,3	7,4	9,4	10,5	5,2	
Portugalia	2,4	-2,4	-18,0	-6,5	-6,2	-4,9	16,3	5,3	6,7	11,4	7,9	
Rumunia	4,1	2,6	-9,8	-5,4	-1,3	-0,4	15,3	5,6	1,3	6,4	5,1	
Słowacja	2,2	-2,2	-9,6	-1,0	-0,8	-0,1	9,9	1,4	1,3	2,9	1,3	1,2
Słowenia	3,0	-1,2	-11,4	-1,5	-3,2	1,6	16,2	5,1	10,5	9,7	8,3	3,4
Szwecja	1,9	1,0	-7,5	-1,0	-0,9	-0,4	10,1	4,2	6,5	4,3	3,4	2,6
Węgry	4,4	2,1	-12,9	-4,2	-2,8	-2,2	17,8	6,2	7,4	8,2	6,5	
Włochy	-0,3	-6,4	-17,9	-6,0	-5,8	0,4	17,1	4,6	6,0	6,2	4,8	

Źródło: Eurostat.

Produkcja przemysłowa nadal rośnie, ale w tempie wolniejszym niż na początku 2022 r. (prawie 20 proc.) oraz wolniej, niż przewidywali ekonomiści. W październiku br. rok do roku wzrosła o 6,8 proc.⁸.

2.6. Czy uda nam się dogonić Niemcy?

Główny wniosek: na podstawie przeprowadzonych prognoz podtrzymujemy ubiegłoroczne przewidywania, że **Polska dogoni Niemcy pod względem poziomu rozwoju**. Kontynuując dotychczasowe trendy, w zależności od przyjętego scenariusza, **nastąpi to w szóstej dekadzie XXI wieku:** na początku lub na końcu lat 50. (2051 lub 2059 r.). Można to przyspieszyć pod warunkiem zmian w polityce gospodarczej. Wskazujemy tu na możliwość wzorowania się na Irlandii.

Przyjmując, że celem polskiej transformacji systemowej i późniejszych przemian strukturalnych po wejściu do Unii Europejskiej jest dogonienie Niemiec, jako naszego najbogatszego sąsiada, można by się pokusić o próbę prostej prognozy.

W ubiegłorocznym „Bilansie Otwarcia” wskazywaliśmy, że w 2020 r. PKB na osobę Polski (w PPP) wynosił już 76 proc. średniej unijnej (w Niemczech 121 proc.). Założyliśmy, że gdyby tempo doganiania Niemiec z 2. dekady XXI wieku utrzymało się, to moglibyśmy ten kraj doścignąć w 2055 r.⁹

Dla celów aktualnego raportu ponownie przeprowadziliśmy obliczenia oparte na prostych technikach (bez np. używania modeli makro-

ekonometrycznych) dla pokazania tego, co nas czeka, gdyby dotychczasowe trendy były kontynuowane. Użyliśmy danych dot. PKB na osobę Polski i Niemiec w stałych międzynarodowych dolarach (z 2017 r.) wyrażone w parytecie siły nabywczej. Założyliśmy, że trendy widoczne od 2004 r. będą kontynuowane¹⁰. Pokazują one, że stopy wzrostu PKB *per capita* są nieznacznie ujemne (tj. co roku PKB na osobę rośnie coraz wolniej), lecz mamy „premię za doganianie” (wyraz wolny był dodatni i dość wysoki). Podobnie przyjęto w przypadku Niemiec – kraj ten również stopniowo napotyka bariery rozwojowe (rozwija się coraz wolniej). Wykonaliśmy też drugą prognozę dla Polski – zakładając, że tempo wzrostu PKB będzie stałe.

Kontynuując trendy zarysowane od wejścia Polski do UE, zakładając, że:

- tempa wzrostu PKB na osobę obu krajów zmniejszają się – mamy szansę dogonić Niemcy za 38 lat, tj. około 2059 r.;
- Polska utrzyma tempo wzrostu PKB od 2004 r., a Niemcy nie – dogonimy ich za 29 lat w 2051 r.

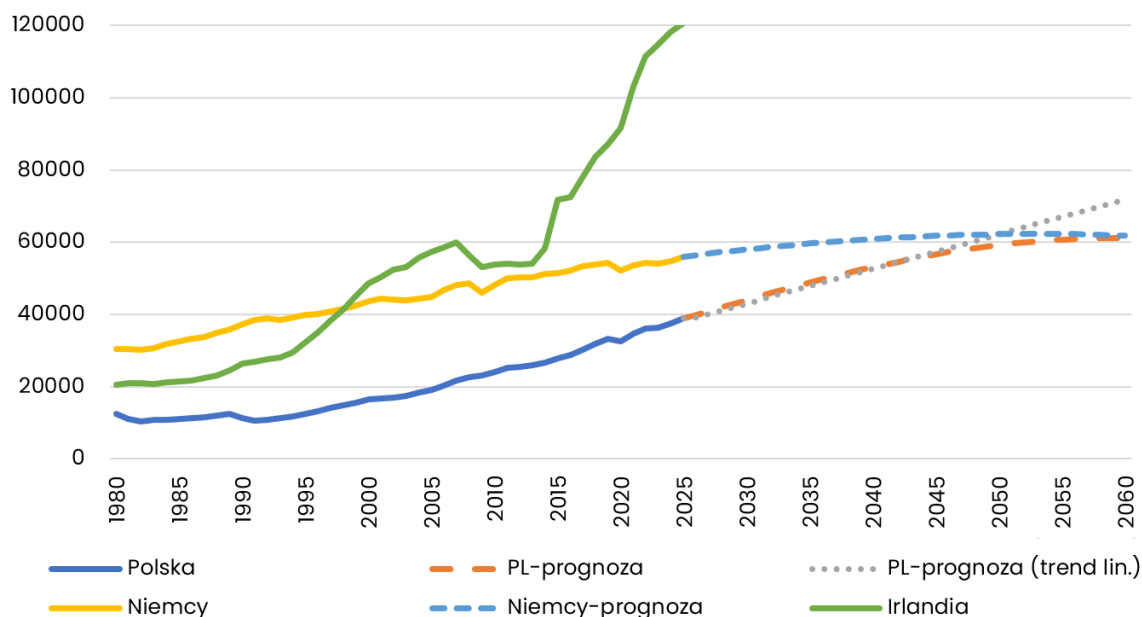
Prognozy te obarczone są dużymi błędami i oparte są tylko na zależnościach statystycznych. Jeśli politycy naszego kraju zdecydowaliby się na wprowadzenie znaczących reform, a przykład i Polski z lat 90. XX wieku, i Irlandii z lat 80. XX wieku pokazuje, że jest to możliwe, to w wyniku zmiany trendów rozwojowych można by Niemcy dogonić znacznie wcześniej – nawet już za kilkanaście lat, pod koniec następnego dekady.

⁸ Przemysł odczuwa spowolnienie gospodarcze i wyraźnie hamuje. Jest gorzej od prognoz, „Business Insider”, 22.11.2022, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/produkcja-przemyslowa-wyraznie-hamuje-jest-gorzej-od-prognoz/yk0vrjsj>.

⁹ K. Piech, *Bilans Otwarcia 2021 – Polska w obliczu zewnętrznych zagrożeń*, Warsaw Enterprise Institute, Warszawa, grudzień 2021, s. 4.

¹⁰ Przyjęliśmy ten rok ze względu na wejście wtedy Polski do UE (i chęć użycia możliwie najdłuższych szeregów czasowych – z tego też względu wykorzystaliśmy prognozy MFW do 2025 r. włącznie). Ponadto sprawdziliśmy wartość R^2 trendu liniowego stóp zmian PKB na osobę dla różnych podokresów w latach 1990–2020 i (po odrzuceniu lat 90., choć różnice w PKB na osobę obu krajów zmniejszają się od 1993 r. i współczynnik R^2 policzony dla okresu 1994–2025 okazał się najwyższy) wyniki statystyczne również wskazały na 2004 r.

Wykres 7. PKB na osobę (PPP) oraz prognozy

Źródło: oprac. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Stąd celowo uwzględniliśmy na wykresie Irlandię – kraj, który przez dziesięciolecia służył z biedą¹¹. Sukces tego kraju ostatecznie zależał od m.in. poprawy jakości instytucji państwa (eliminacja korupcji i klientyzmu), ostrożnej polityki pieniężnej i fiskalnej, zachęt dla inwestorów zagranicznych, zwiększenia zatrudnienia w usługach finansowych i produkcji wyrobów elektronicznych (dzięki wykształconej, anglojęzycznej sile roboczej) oraz od udanej współpracy z biznesem amerykańskim¹². Irlandia nabrała takiej dynamiki, iż mimo że już kilkanaście lat temu wyprzedzała Niemcy pod względem poziomu rozwoju na osobę, to nie zwalnia tempa i nadal się rozwija, stając się w 2020 r. trzecim, najbogatszym krajem na świecie (po Luksemburgu i Singapurze).

Innym krajem, którego reformy można przeanalizować i spróbować je naśladować (uwzględniając różnice w kontekście społecznym) jest Singapur. Szczególnie jego dokonania w zakresie oszczędności (i systemu emerytalnego), systemu zdrowia i ubezpieczeń zdrowotnych czy sektora finansowego oraz technologicznego mogą być inspiracją do zmian. Wszystko po to, by oderwać się od bieżącego zarządzania gospodarką i drobnych reform, na rzecz stworzenia solidnych fundamentów dla dalszego rozwoju naszego kraju – tak, jak to udało się zrobić obu, wspomnianym krajom. Irlandia i Singapur mogą być uznawane za przykłady tzw. cudu gospodarczego – tego, jak w ciągu relatywnie krótkiego czasu wyrwać się z ogromnej biedы i wejść do światowej czołówki, nie bazując w dodatku na takich podstawowych czynnikach jak surowce mineralne czy paliwa.

¹¹ Wstępując do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w 1973 r. Irlandia była jednym z najbiedniejszych jej członków (Grecja była wtedy bogatsza od niej). Od II wojny światowej z Irlandii wyemigrowała 1/6 ludności – dużo więcej niż z Polski w ciągu kilkudziesięciu lat. Samo wejście do UE i fundusze unijne nie zapewniły temu krajowi wystarczających bodźców do rozwoju (choć dostęp do wspólnotowych rynków poprawił sytuację Irlandii). Sytuację zmieniło dopiero porozumienie społeczne zawarte przez partię rządzącą ze związkami zawodowymi i partiami opozycyjnymi, co do polityki gospodarczej.

¹² K. Piech, *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009, s. 111.

3. Przewyciężyć krótkookresowe zaburzenia i zadbać o solidne fundamenty dla rozwoju

W tegorocznej edycji raportu postanowiliśmy zwrócić większą uwagę na czynniki mogące prowadzić do przyspieszenia wzrostu (w miejsce różnych przekrojów, w jakich można prezentować PKB). Często bowiem w okresie kryzysów czy recesji sprawy długookresowego rozwoju schodzą na dalszy plan, będąc wypieranymi przez krótkookresowe zaburzenia.

Choć raporty z serii „Bilans Otwarcia” mają na celu badanie trendów długookresowych, oczekiwania czytelników sprawiły, że zdecydowaliśmy się uwzględnić też bardziej bieżące wskaźniki ekonomiczne i komentować bieżące doświadczenia rynkowe. Podobnie jak to zrobiliśmy pierwszy raz w ubiegłym roku, zdecydowaliśmy się też zaprezentować krótkookresową perspektywę, wykorzystując dane o większej częstotliwości niż głównie roczne.

Lata 2020–2021 to okres zaburzeń sytuacji gospodarczej powodowanych pandemią, zaś wy-

darzenia 2022 r. dzieją się pod dyktando wojny wywołanej przez Rosję. W przypadku pandemii polski rząd wybrał politykę stymulowania popytu, ograniczając jednocześnie podaż (zamykanie całych części gospodarki – polityka lockdownów), co – zgodnie z teorią – musiało wywołać zaburzenia cenowe. Widać je było już pod koniec ubiegłego roku i wyraźnie przed tym ostrzegaliśmy w naszym raporcie. Procesy inflacyjne w 2022 r. były kontynuowane, zwłaszcza że nałożyły się na nie konsekwencje wojny (sankcje, przerwanie dostaw surowców z Rosji, ograniczenia eksportu do Rosji).

Zgodnie z teorią ekonomii, jednym z kluczowych czynników wzrostu gospodarczego są inwestycje – ich rola akcentowana jest od lat 60. XX wieku (np. model Rostowa). Te zaś mogą być finansowane z oszczędności (krajowych i zagranicznych) oraz z zadłużenia. Ponadto, wśród ekonomistów w coraz większym stopniu – co już wspomniano – doceniana jest rola

Tabela 6. Światowe Wskaźniki Rządzenia – definicje i miejsce w rankingu w 2021 r.

Wskaźnik	Definicja	Pierwsze trzy miejsca	Miejsce Polski
Głos i odpowiedzialność	Postrzeganie zakresu, w jakim obywatele danego kraju mogą uczestniczyć w wyborze rządu, a także wolności wypowiedzi, wolności zrzeszania się i wolność mediów.	Norwegia, Finlandia, Nowa Zelandia	76.
Stabilność polityczna i brak przemocy/terroryzmu	Postrzeganie prawdopodobieństwa niestabilności politycznej i/lub przemocy motywowanej politycznie, w tym terroryzmu.	Grenlandia, Kajmany, Liechtenstein	86.
Efektywność rządu	Postrzeganie jakości usług publicznych, jakości służby cywilnej i stopnia jej niezależności od nacisków politycznych, jakości formułowania i wdrażania polityki oraz wiarygodności zaangażowania rządu w taką politykę.	Singapur, Szwajcaria, Dania	77.
Jakość regulacji	Postrzeganie zdolności rządu do formułowania i wdrażania rozsądnej polityki i przepisów, które umożliwiają i promują rozwój sektora prywatnego.	Singapur, Luksemburg, Finlandia	51.
Praworządność	Postrzeganie stopnia, w jakim agenci mają zaufanie do zasad społecznych i ich przestrzegają, w szczególności jakości egzekwowania umów, praw własności, policji i sądów, a także prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa i przemocy.	Finlandia, Norwegia, Dania	73.
Kontrola korupcji	Postrzeganie zakresu, w jakim władza publiczna jest sprawowana dla prywatnych korzyści, w tym zarówno drobnych, jak i wielkich form korupcji, a także „przejęcia” państwa przez elity i prywatne interesy.	Dania, Finlandia, Nowa Zelandia	63.

Uwagi: Voice and Accountability – Głos i odpowiedzialność. Miejsce Polski w rankingu 214 krajów i terytoriów.

Źródło: *The Worldwide Governance Indicators*, Bank Światowy, <https://info.worldbank.org/governance/wgi>.

instytucji, w tym demokracji, prawodawstwa, uczciwości wydatków publicznych czy łatwości prowadzenia biznesu¹³.

3.1. Jakość rządzenia

Główny wniosek: od 2015 r. jakość rządzenia w Polsce w świetle wskaźników Banku Świato-

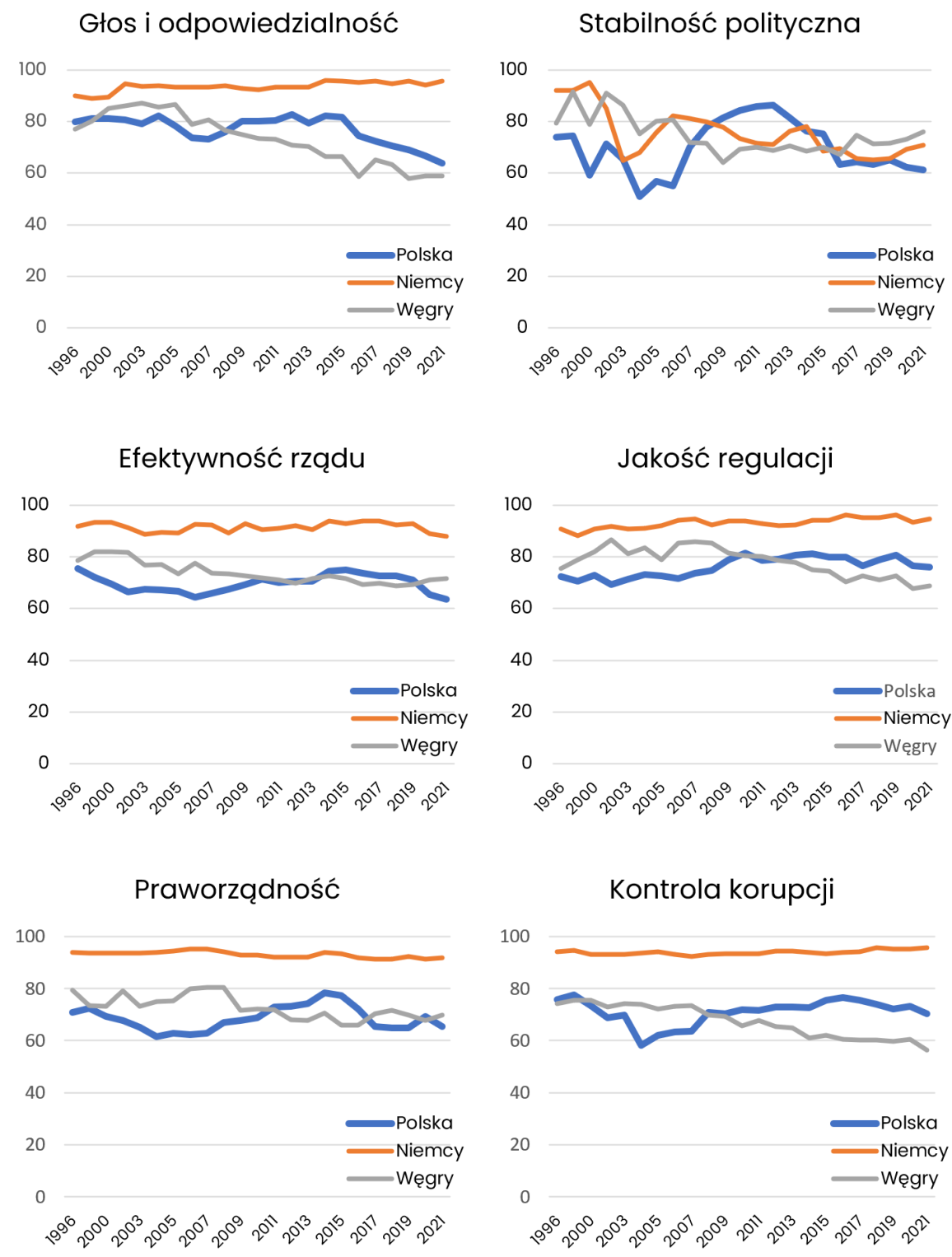
wego spada: pogorszyła się od 5 proc. (jakość regulacji) do 18 proc. (wpływ społeczeństwa na polityków).

Bank Światowy publikuje dane dotyczące wskaźników rządzenia (*The Worldwide Governance Indicators*)¹⁴. Poniżej przedstawimy pozycję Polski w sześciu ich grupach.

¹³ Nie wykorzystano poniżej znanych raportów Doing Business Banku Światowego ze względu za brak rankingu za 2021 r.

¹⁴ *The Worldwide Governance Indicators*, Bank Światowy, <https://info.worldbank.org/governance/wgi>.

Wykresy 8–13. Światowe Wskaźniki Rządzenia – wyniki Niemiec, Polski i Węgry (1996–2021)

Uwaga: skala od 0 do 100, gdzie 100 to maksimum. Źródło: oprac. wł. na podst. *The Worldwide Governance Indicators*, Bank Światowy, <https://info.worldbank.org/governance/wgi>.

Ważniejsze obserwacje dotyczące rankingu jakości rządzenia:

- W kategorii „głos i odpowiedzialność” widzimy pogarszanie się oceny naszego kraju od 2016 r. Na Węgrzech sytuacja pogarszała się już od 2006 r., przy czym ostatnio spadki wyhamowały. W porównaniu do Niemiec widać, jak mało (i coraz mniej) społeczeństwa Węgier i Polski mają wpływu na rządzenie.
- Pod względem „stabilności politycznej i braku przemocy” Węgry od 2016 r. mają wyższe oceny niż nie tylko Polska (której ocena spada, począwszy od 2013 r.), ale również Niemcy.
- W zakresie „efektywności rządu” Węgry również niedawno (2020 r.) wyprzedziły Polskę, której ocena pogarsza się stopniowo od 2016 r. (a bardziej od 2020 r.).
- Pod względem „jakości regulacji” ocena Polski jest dość wyrównana na przestrzeni lat, z pewnymi spadkami w okresie lat 2020–2021. Sytuacja na Węgrzech jest słabsza, choć do przełomu I. i 2. dekady ten kraj nas wyprzedzał w tym zakresie.
- Ocena „praworządności” w Polsce pokazuje pogorszenie się od 2016 r. Choć w latach 2004–2014 znacząco udało się poprawić sytuację, to obecnie jesteśmy pod tym względem na poziomach nieco poniżej Węgier, w których praworządność pogarszała się w 2009 r. i od tego czasu z wahaniami pozostaje na podobnym (lekko pogarszającym się) poziomie. Dystans natomiast obu krajów do Niemiec pozostaje dość duży.
- Pod względem opanowania problemów z korupcją, postrzeganie Węgier jest cały czas coraz gorsze (zaczynając już od 2002 r.). W Polsce sytuacja zaczęła się pogarszać od 2017 r. i widać trend spadkowy.

Jak zatem widzieliśmy, zgodnie ze Światowymi Wskaźnikami Rządzenia Banku Światowego (przedstawianymi w skali 0–100 proc., gdzie 100 proc. to maksimum) w ostatnich latach pod względem każdej z sześciu grup wskaźników sytuacja Polski się pogorszyła. Jak obliczyliśmy:

- dopuszczenie społeczeństwa do wpływu na władzę zmniejszyło się w 2021 r. w porównaniu do 2015 r. o 22 proc.,
- postrzeganie praworządności spadło o 15,5 proc.,
- efektywność rządu – o 15 proc.,
- kontrola korupcji – o 7 proc.,
- a jakość regulacji – o 5 proc.

Zestawiając wskazane powyżej oceny z terminami zmian trendów, uwzględniając zmiany polityczne (dojście do władzy koalicji Zjednoczonej Prawicy jesienią 2015 r. oraz Fidesz Viktora Orbána wiosną 2010 r.), można dojść do wniosków łączących pogarszanie się niektórych kategorii jakości rządzenia z sytuacją polityczną (choć niektóre trendy, jak np. kwestie korupcji na Węgrzech mogły być już wcześniej głębiej zakorzenione).

Przykład Irlandii pokazuje, że jakość rządzenia (w tym walki z korupcją i klientyzmem), a także inkluzywna polityka gospodarcza (którą można by przybliżyć kategorią „Głos i odpowiedzialność”) są ważne dla rozwoju kraju.

3.2. Oszczędności i inwestycje w UE

Główny wniosek: Polska od lat jest jednym z krajów, w którym najmniej w UE się oszczędza. Stąd dla finansowania inwestycji, pod względem których jesteśmy przeciętnym krajem w UE, musimy nadal pozyskiwać je z zagranicy (w tym z UE). Bez nich tempo doganiania Niemiec – zahamuje.

Jak wspomnieliśmy, dla rozwoju potrzebny jest długotrwały wzrost gospodarczy, który można napędzać inwestycjami, które zaś można zwiększać krajowymi oszczędnościami. Stąd popatrzmy na stopy oszczędności w krajach UE. Wśród europejskich liderów w poszczególnych 5-letnich okresach zwykle znajdujemy takie kraje jak: Luksemburg, Szwecja, Czechy, Holandia, Dania, Niemcy. Dawają to tym krajom zdrowe, stabilne fundamenty dalszego rozwoju.

Ciekawa jest grupa krajów o najniższych oszczędnościach. W latach 90. i w pierwszej połowie I dekady XXI wieku Polska była na 6. miejscu od końca, a w drugiej połowie tej dekady – na 7. miejscu. Druga dekada była nieco

stabsza – Polska była na 4. miejscu od końca w UE, a początek trzeciej dekady dał Polsce już 8. miejsce od końca (cały okres 2000–2022 to 5. miejsce od końca).

Tabela 7. Średnie stopy oszczędności (narodowe oszczędności brutto) w 5-letnich okresach (% PKB)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022	2000–2022*
Austria	23,9	25,5	27,1	25,7	26,6	26,6	26,3
Belgia	26,4	25,1	25,3	23,6	24,9	24,4	24,7
Bułgaria	14,2	18,3	16,0	21,7	22,2	19,4	19,5
Chorwacja	21,0	19,1	20,1	18,2	24,6	23,6	20,9
Cypr	22,0	17,4	15,9	12,6	14,4	9,6	14,4
Czechy	29,2	26,1	27,4	24,9	27,9	27,9	26,8
Dania	22,0	24,9	26,0	26,5	29,7	31,6	27,4
Estonia	21,1	22,5	24,3	26,6	27,9	28,7	25,8
Finlandia	25,8	29,3	27,2	21,7	22,5	24,4	25,1
Francja	23,0	22,8	22,9	21,8	23,0	23,4	22,7
Grecja	12,7	13,4	8,4	8,1	10,1	10,2	10,0
Hiszpania	21,3	22,8	20,7	18,8	22,1	22,2	21,2
Holandia	27,2	25,2	28,3	27,8	30,3	29,4	28,1
Irlandia	23,4	25,4	22,0	18,4	33,4	37,6	26,5
Litwa	12,9	14,7	15,7	19,2	19,7	19,5	17,6
Luksemburg	32,5	30,1	25,8	24,0	23,0	22,6	25,3
Łotwa	14,5	20,9	23,3	22,4	23,0	23,7	22,6
Malta	28,9	17,2	15,3	19,4	26,1	18,3	19,4
Niemcy	22,9	22,8	26,1	26,9	29,0	28,9	26,6
Polska	19,3	17,6	17,4	17,2	19,6	19,4	18,1
Portugalia	20,1	17,1	12,5	13,8	17,5	18,5	15,6
Rumunia	14,8	18,7	18,6	23,2	20,7	19,3	20,2
Słowacja	25,2	22,1	21,3	21,3	20,9	18,5	21,0
Słowenia	25,6	26,1	26,8	22,0	25,3	26,3	25,2
Szwecja	24,6	27,3	30,3	28,3	28,6	31,2	29,0
Węgry	20,9	18,9	18,1	22,3	26,3	26,1	22,0
Włochy	21,9	20,9	19,7	17,9	20,4	22,0	20,0

Uwaga: 2022* – prognoza.

Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Oznacza to, że inwestycje w naszym kraju trzeba było w dużym stopniu współfinansować z innych źródeł: bezpośrednich inwestycji zagranicznych, funduszy UE lub z kredytów międzynarodowych. Nie jest to najstabilniejsze rozwiązanie z punktu widzenia ew. transferu zysków za granicę, ini-

cowania sporów z Komisją Europejską (i innymi krajami UE) w zakresie respektowania podstawowych wartości UE (tj. praworządności), co warunkuje wypłatę środków unijnych, nie mówiąc o ryzyku wzrostu stóp oprocentowania zobowiązań zagranicznych naszego kraju.

Tabela 8. Średnie stopy inwestycji ogółem w 5-letnich okresach (% PKB)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022	2000–2022*
Austria	26,3	24,6	23,9	23,6	24,8	27,1	24,6
Belgia	22,2	22,2	24,1	23,4	24,5	25,0	23,7
Bułgaria	11,0	21,3	31,8	21,7	20,4	19,8	23,3
Chorwacja	20,8	24,1	28,0	19,4	21,7	21,8	23,1
Cypr	22,6	19,9	24,5	17,0	18,2	18,1	19,7
Czechy	32,8	30,9	30,1	26,4	27,0	29,0	28,7
Dania	21,3	21,6	23,0	19,3	21,8	23,3	21,7
Estonia	28,4	32,2	33,2	26,2	26,2	29,4	29,4
Finlandia	21,5	22,8	24,1	22,7	23,6	24,2	23,4
Francja	20,3	21,8	23,1	22,6	23,4	24,3	22,9
Grecja	15,9	19,7	20,0	13,6	12,5	17,1	16,5
Hiszpania	22,9	27,1	28,4	19,3	19,7	21,6	23,4
Holandia	22,7	21,4	21,6	19,1	21,3	21,5	20,9
Irlandia	22,1	25,2	27,3	19,1	36,3	31,0	27,5
Litwa	22,9	20,7	24,9	19,8	19,5	17,1	20,7
Luksemburg	23,0	21,6	19,4	18,7	18,3	18,2	19,3
Łotwa	20,7	28,6	34,9	24,4	22,7	24,8	27,3
Malta	26,7	22,4	23,4	17,8	22,2	21,9	21,5
Niemcy	23,8	21,7	20,3	20,4	20,9	22,7	21,1
Polska	22,3	20,5	22,4	21,1	20,1	20,0	20,9
Portugalia	26,5	26,0	22,8	17,1	17,1	19,7	20,6
Rumunia	21,1	22,4	28,4	26,5	23,7	26,0	25,4
Słowacja	31,3	28,0	27,1	22,4	23,4	20,3	24,6
Słowenia	26,6	27,3	29,6	20,4	19,9	22,5	24,1
Szwecja	21,1	22,4	23,2	23,1	25,2	26,2	23,8
Węgry	25,9	26,2	23,9	20,8	24,5	29,7	24,6
Włochy	19,8	21,1	21,3	18,5	17,9	19,9	19,7

Uwagi: 2022* – prognoza; MFW nie bierze tu pod uwagę „nakładów brutto na środki trwałe”, które zwykle określane są przez GUS jako inwestycje. Pokazane są dane dot. „akumulacji brutto”. (Kategoria ta obejmuje, oprócz „zwykłych inwestycji”, przyrost rzeczowych środków obrotowych oraz nabycie aktywów o wyjątkowej wartości pomniejszone o ich rozdysponowanie. Por. *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej – Akumulacja brutto*, GUS, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/6,pojcie.htm>)

Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Pod względem stopy inwestycji, liderami w UE początkowo (w analizowanych okresach) były Czechy, Słowacja, Estonia, Łotwa. W całym 23-letnim okresie (2020–2022) najwyższe wyniki osiągnęły Estonia, Czechy, Irlandia, Łotwa i Rumunia. Najstabilniej radziły sobie Grecja i Cypr.

W Polsce wskaźnik ten osiągnął w latach 2000–2022 wartość ok. 21 proc. (chodzi o inwestycje ogółem, a nie tylko o nakłady brutto na środki trwałe). W analizowanych okresach Polska nie należała do liderów, ale też nie była wśród najgorszych krajów (jedynie w pierwszej połowie 1. dekady XXI wieku była na 3. miejscu od końca, a także w 2020 roku). Prognozy na 2022 r. wskazują, że **z wynikiem 22,2 proc. Polska będzie na 8. miejscu od końca.**

3.3. Inflacja i rynek pracy w UE

Główny wniosek: mamy szóstą, najwyższą inflację i drugą, najniższą stopę bezrobocia w UE. Sytuacja pod względem bezrobocia w Polsce jest już lepsza niż w Niemczech. Nie spodziewamy się jego wzrostu w roku wyborczym (a raczej dalszego spadku płac realnych).

W ubiegłorocznym raporcie ostrzegaliśmy przed wzrostem inflacji. Niestety, nasze przewidywania sprawdziły się – ceny zaczęły rosnąć w znacznym stopniu, do czego oczywiście przyczyniła się wojna prowadzona na terytorium Ukrainy. Jednakże, co wyraźnie należy zaznaczyć, procesy inflacyjne zostały uruchomione już wcześniej, przed czym wyraźnie ostrzegaliśmy w edycji 2021 „Bilansu Otwarcia”.

Patrząc na sytuację w drugiej połowie lat 90. widać, że udało nam się już wtedy znacząco obniżyć inflację (choć znaleźliśmy się na 4. od końca miejscu w UE), czego nie można było powiedzieć o Bułgarii i Rumunii. Później sytuacja się poprawiała (7. miejsce w pierwszej połowie 1. dekady XXI w., 13. miejsce w kolejnej połowie; ponownie 7. miejsce w pierwszej połowie 2. dekady XXI w. i 11. miejsce w kolejnej). Nie udało nam się zatem dołączyć do grona liderów w zakresie obniżania inflacji, co związane jest z dość obiektywnymi czynnikami w postaci m.in. efektu Samuelsona-Balassy, przez który inflacja w krajach szybko rosnących ma „naturalnie” wyższe poziomy.

Tabela 9. Średnie stopy inflacji w 5-letnich okresach (%)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022	2000–2022*
Austria	1,2	1,8	1,8	2,2	1,7	3,9	2,1
Belgia	1,4	2,0	2,2	1,9	1,8	4,9	2,3
Bułgaria	180,3	5,9	6,8	1,3	1,2	6,4	4,1
Chorwacja	4,2	2,8	3,2	1,7	0,6	4,7	2,4
Cypr	2,3	3,0	2,1	1,2	0,1	3,5	1,9
Czechy	7,0	2,5	2,8	1,7	1,9	9,6	3,2
Dania	2,0	1,8	2,0	1,5	0,6	3,7	1,8
Estonia	12,3	3,6	4,8	3,1	2,2	11,0	4,4
Finlandia	1,2	1,7	1,9	2,3	0,8	3,3	1,9
Francja	1,3	2,0	1,7	1,4	1,2	3,2	1,8
Grecja	5,1	3,4	3,1	0,7	0,7	3,4	2,1
Hiszpania	2,7	3,3	2,6	1,5	0,9	4,6	2,4
Holandia	1,7	2,9	1,5	1,7	1,3	6,6	2,5
Irlandia	0,5	3,8	1,4	0,6	0,5	4,9	2,0
Litwa	5,9	0,9	5,1	2,1	2,0	9,0	3,4
Luksemburg	1,4	2,8	2,7	1,9	1,5	4,2	2,5
Łotwa	9,7	3,5	7,4	1,5	1,9	8,8	4,2
Malta	3,5	2,2	2,3	1,9	1,2	3,1	2,1
Niemcy	1,2	1,5	1,7	1,6	1,3	5,1	2,0
Polska	14,3	3,8	2,6	2,0	1,4	9,0	3,3
Portugalia	2,6	3,3	1,7	1,6	0,8	4,1	2,1
Rumunia	66,3	22,4	6,2	3,7	1,8	8,3	8,5
Słowacja	7,4	6,6	2,6	1,9	1,4	6,7	3,6
Słowenia	8,3	6,2	2,9	1,4	1,0	4,2	3,1
Szwecja	1,3	1,8	2,0	0,8	1,6	4,0	1,9
Węgry	17,6	6,6	5,3	2,6	2,3	10,1	5,0
Włochy	2,8	2,6	2,1	1,8	0,6	4,2	2,1

Uwagi: 2022* – prognoza; wzięto wskaźniki inflacji (konsumenckiej) na koniec roku.

Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

W okresie 2020–2022 Polska była (w przypadku spełnienia się prognoz MFW) na 5. miejscu pod względem wysokości inflacji, zaś w samym 2022 r. – na 6. miejscu (15,9 proc. – choć przypuszczamy, że będzie wyższa na koniec roku). Wyższą inflację w 2022 r. MFW prognozuje (kolejno) w Estonii (21,8 proc.), na Węgrzech (20,1 proc.), w Czechach (20 proc.), w Łotwie (18,9 proc.), na Litwie (16,5 proc.). Popatrzmy na kształtowanie się stóp bezrobocia. Początek transformacji był dość fatalny pod tym

względem w naszym kraju – również porównując Polskę z innymi krajami transformacji systemowej. Co ciekawe, wysokie bezrobocie w latach 90. nie było domeną jedynie byłych państw socjalistycznych: występowało ono również w Hiszpanii, Włoszech, Grecji, Finlandii. W 1. połowie 1. dekady XXI w. Polska była drugim, pod względem stopy bezrobocia krajem UE (aż 18,8 proc.), wyprzedzała nas Chorwacja (20 proc.), w 2. połowie – na trzecim miejscu (po Chorwacji i Słowacji).

Tabela 10. Średnie stopy bezrobocia w 5-letnich okresach (%)

Kraj	1995–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2014	2015–2019	2020–2022	2000–2022*
Austria	4,5	4,6	5,4	5,3	5,7	5,3	5,3
Belgia	9,2	7,5	7,8	8,1	7,1	5,8	7,4
Bułgaria	12,5	15,8	7,7	11,7	6,5	5,2	9,8
Chorwacja	12,9	20,1	15,3	18,4	12,4	8,0	15,5
Cypr	3,2	4,2	4,6	11,6	10,9	7,3	7,7
Czechy	5,6	8,1	6,3	6,8	3,2	2,6	5,6
Dania	5,7	4,9	4,5	7,5	5,7	5,3	5,6
Estonia	10,2	11,9	7,5	11,0	5,7	6,5	8,7
Finlandia	12,9	9,2	7,6	8,3	8,3	7,5	8,2
Francja	10,7	8,7	8,5	9,8	9,5	7,8	8,9
Niemcy	8,9	8,9	8,8	5,4	3,6	3,4	6,2
Grecja	10,8	10,6	9,0	21,8	21,3	14,7	15,5
Węgry	8,7	6,0	7,6	9,9	4,5	3,9	6,6
Irlandia	9,8	4,6	6,8	14,2	7,2	5,6	7,8
Włochy	11,2	8,9	7,1	10,6	11,1	9,2	9,4
Łotwa	14,2	12,7	9,7	14,7	8,4	7,7	10,9
Litwa	14,6	14,2	7,6	13,8	7,3	7,6	10,3
Luksemburg	3,1	2,8	4,4	6,3	5,9	5,7	5,0
Malta	6,0	7,2	6,6	6,3	4,3	3,7	5,8
Holandia	6,0	4,6	5,7	7,1	6,0	4,2	5,6
Polska	12,1	18,8	11,6	10,0	5,2	3,1	10,3
Portugalia	6,9	5,9	8,8	14,6	9,5	6,6	9,3
Rumunia	8,4	7,8	6,6	7,3	5,1	5,4	6,5
Słowacja	13,5	18,6	12,5	13,8	8,3	6,6	12,4
Słowenia	7,1	6,5	5,5	8,8	6,6	4,7	6,6
Hiszpania	20,0	11,7	11,0	23,3	17,7	14,3	15,7
Szwecja	9,7	6,4	7,2	8,2	7,0	8,3	7,4

Uwaga: 2022* – prognoza.

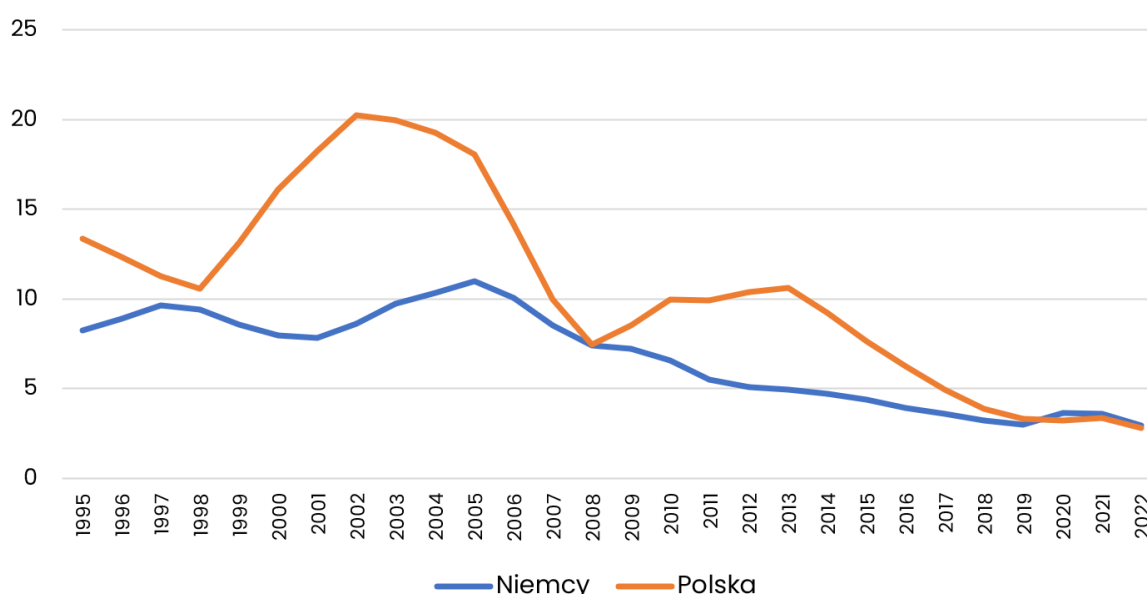
Źródło: oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Wraz z postępami ogólnogospodarczymi i skuteczną restrukturyzacją gospodarki udało się zmniejszyć problemy z bezrobociem i kolejnym 5-letnim okresie Polska była na 13. miejscu, a w drugiej połowie drugiej dekady XXI wieku nawet dopiero na 22. miejscu, czyli miała 6. najmniejsze bezrobocie wśród krajów UE (lepsze wyniki miały jedynie (kolejno): Czechy (najniższe bezrobocie w UE), Niemcy, Malta, Węgry i Rumunia. Pokazuje to solidną pozycję Niemiec, ale też zaskakująco dobre

efekty długofalowej transformacji gospodarczej. Jeszcze ciekawsze są lata 2020–2022, w których pod względem średniej stopy bezrobocia Polska znalazła się na drugim, najlepszym miejscu w UE, tj. jedynie Czechy miały niższe bezrobocie, a Niemcy – nieco wyższe. **Polsce udało się wyprzedzić Niemcy pod względem walki z bezrobociem!** I stać się jednym z unijnych liderów – to coś, o czym na początku transformacji mogliśmy jedynie pomarzyć, biorąc pod uwagę skalę emigracji zarobkowej z naszego kraju.

Wykres 14. Stopy bezrobocia w Polsce i w Niemczech (%)

Źródło: oprac. i oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

A mimo to polskie władze tak bardzo się go boją (choć zdaniem prof. Joanny Tyrowicz z Rady Polityki Pieniężnej nadchodzące spowolnienie gospodarcze będzie przejawiać się raczej spadkiem płac, a nie wzrostem bezrobocia¹⁵), że zawiesiły walkę z inflacją (w październiku

2022 r. RPP zawiesiła podnoszenie stóp procentowych). Jak argumentował jeszcze rok temu prezes Głapiński, „wraz z rządem NBP zapobiegł 20-procentowemu bezrobociu. (...) Ale ceną za to jest inflacja”. Ponadto stwierdził, że NBP dba w „oczywisty sposób o rozwój gospodar-

¹⁵ Jak stwierdziła: „Mamy historycznie niskie bezrobocie, co oznacza, że utrzymanie takiego jego poziomu jest w praktyce niemożliwe. Lekkiego wzrostu trzeba się więc spodziewać, ale nie do poziomu odczuwalnego dla ludzi. Specyfika polskiego rynku pracy już od ponad dekady powoduje, że gdy pracodawcy mają kłopoty, to reagują poziomem wynagrodzeń – dają mniejsze podwyżki lub nie dają ich wcale – a nie zwolnieniami”. W. Szeląg, Tyrowicz, RPP: Przed nami spowolnienie, ale nie recesja. „Polityka pieniężna jest zbyt luźna”, Interia.pl, 24.10.2022, <https://biznes.interia.pl/raporty/raport-rozmowy-interii/aktualnosci/news-tyrowicz-rpp-przed-nami-spowolnienie-ale-nie-recesja-polityk,nld,6364161>.

czy”, choć „nie ma tego zapisanego w ustawie czy Konstytucji”¹⁶. Konsekwencje długotrwałe prowadzonej, ekstremalnie luźnej polityki pieniężnej (uważa się, że Polska ma jedną z najniższych, realnych stóp procentowych na świecie) mogliśmy później obserwować w kolejnych miesiącach. Na to nałożyły się czynniki zewnętrzne (wojna na Ukrainie), co przy wysokiej otwartości gospodarczej oznaczało łatwiejsze „importowanie” impulsów inflacyjnych.

3.4. Inflacja w 2022 roku

Główny wniosek: inflacja w naszym kraju była już wysoka na tle innych krajów UE jeszcze przed wybuchem wojny na Ukrainie. Działania wojenne spotęgowały napięcia inflacyjne, ale nie były ich główną przyczyną (co podkreśla w swojej narracji strona rządu).

Jak pisaliśmy w ubiegłorocznym raporcie, by całłościowo ocenić politykę wychodzenia z pandemii, należałoby jeszcze poczekać na „ujawnienie się efektów ubocznych rekordowo luźnych *policy mix* (mieszanki polityki fiskalnej i pieniężnej),

w postaci procesów inflacyjnych...”, co dotyczyło „szczególnie krajów, które posiadały wyższą inflację jeszcze przed pandemią”, takich jak Polska, Węgry czy Czechy.

Jednym z głównych problemów, które unaczyniły się szczególnie wyraźnie w 2022 r., była inflacja. Jak wspomniano, z jednej strony była efektem bardzo luźnej polityki gospodarczej realizowanej w czasie pandemii, a z drugiej – nie zapominając o wcześniejszym czynniku – nałożyły się na wcześniej obserwowane już wzrosty cen efekty embarg nakładanych na Rosję (i Białoruś), co szczególnie dotknęło kwestii cen surowców energetycznych. Ich wzrost rozlał się na resztę gospodarki, podnosząc inflację CPI.

Zanim przejdziemy do analizy poszczególnych miesięcy i krajów, należy zauważyć, że teoria ekonomii oraz wyniki empiryczne pokazują, że w krajach o szybszym wzroście gospodarczym inflacja w „naturalnym” stopniu jest wyższa, niż w krajach wolniej rozwijających się. Stąd wyższa inflacja w Polsce czy w innych krajach transformacji systemowej nie powinna budzić zdziwienia.

¹⁶ Business Insider Polska, *Glapiński broni polityki NBP. „Zapobiegliśmy 20-proc. bezrobociu”*, 10.11.2021, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/makroekonomia/adam-glapiński-broni-swojej-polityki-zapobiegliśmy-20-proc-bezrobociu/rbcye15>.

Tabela 11. Inflacja w UE w ujęciu miesięcznym w 2022 r. (HICP, roczna stopa zmian)

	sty	lut	marz	kwi	maj	cze	lip	sie	wrz	paź
Austria	4,5	5,5	6,6	7,1	7,7	8,7	9,4	9,3	11,0	11,5
Belgia	8,5	9,5	9,3	9,3	9,9	10,5	10,4	10,5	12,1	13,1
Bułgaria	7,7	8,4	10,5	12,1	13,4	14,8	14,9	15,0	15,6	14,8
Chorwacja	5,5	6,3	7,3	9,6	10,7	12,1	12,7	12,6	12,6	12,7
Cypr	5,0	5,8	6,2	8,6	8,8	9,0	10,6	9,6	9,0	8,6
Czechy	8,8	10,0	11,9	13,2	15,2	16,6	17,3	17,1	17,8	15,5
Dania	4,9	5,3	6,0	7,4	8,2	9,1	9,6	9,9	11,1	11,4
Estonia	11,0	11,6	14,8	19,1	20,1	22,0	23,2	25,2	24,1	22,5
Finlandia	4,1	4,4	5,8	5,8	7,1	8,1	8,0	7,9	8,4	8,4
Francja	3,3	4,2	5,1	5,4	5,8	6,5	6,8	6,6	6,2	7,1
Grecja	5,5	6,3	8,0	9,1	10,5	11,6	11,3	11,2	12,1	9,5
Hiszpania	6,2	7,6	9,8	8,3	8,5	10,0	10,7	10,5	9,0	7,3
Holandia	7,6	7,3	11,7	11,2	10,2	9,9	11,6	13,7	17,1	16,8
Irlandia	5,0	5,7	6,9	7,3	8,3	9,6	9,6	9,0	8,6	9,4
Litwa	12,3	14,0	15,6	16,6	18,5	20,5	20,9	21,1	22,5	22,1
Luksemburg	4,6	7,8	7,9	9,0	9,1	10,3	9,3	8,6	8,8	8,8
Łotwa	7,5	8,8	11,5	13,1	16,8	19,2	21,3	21,4	22,0	21,7
Malta	4,1	4,2	4,5	5,4	5,8	6,1	6,8	7,0	7,4	7,4
Niemcy	5,1	5,5	7,6	7,8	8,7	8,2	8,5	8,8	10,9	11,6
Polska	8,7	8,1	10,2	11,4	12,8	14,2	14,2	14,8	15,7	16,4
Portugalia	3,4	4,4	5,5	7,4	8,1	9,0	9,4	9,3	9,8	10,6
Rumunia	7,2	7,9	9,6	11,7	12,4	13,0	13,0	13,3	13,4	13,5
Słowacja	7,7	8,3	9,6	10,9	11,8	12,6	12,8	13,4	13,6	14,5
Słowenia	6,0	7,0	6,0	7,4	8,7	10,8	11,7	11,5	10,6	10,3
Szwecja	3,9	4,4	6,3	6,6	7,5	8,9	8,3	9,5	10,3	9,8
Węgry	7,9	8,4	8,6	9,6	10,8	12,6	14,7	18,6	20,7	21,9
Włochy	5,1	6,2	6,8	6,3	7,3	8,5	8,4	9,1	9,4	12,6

Źródło: Eurostat.

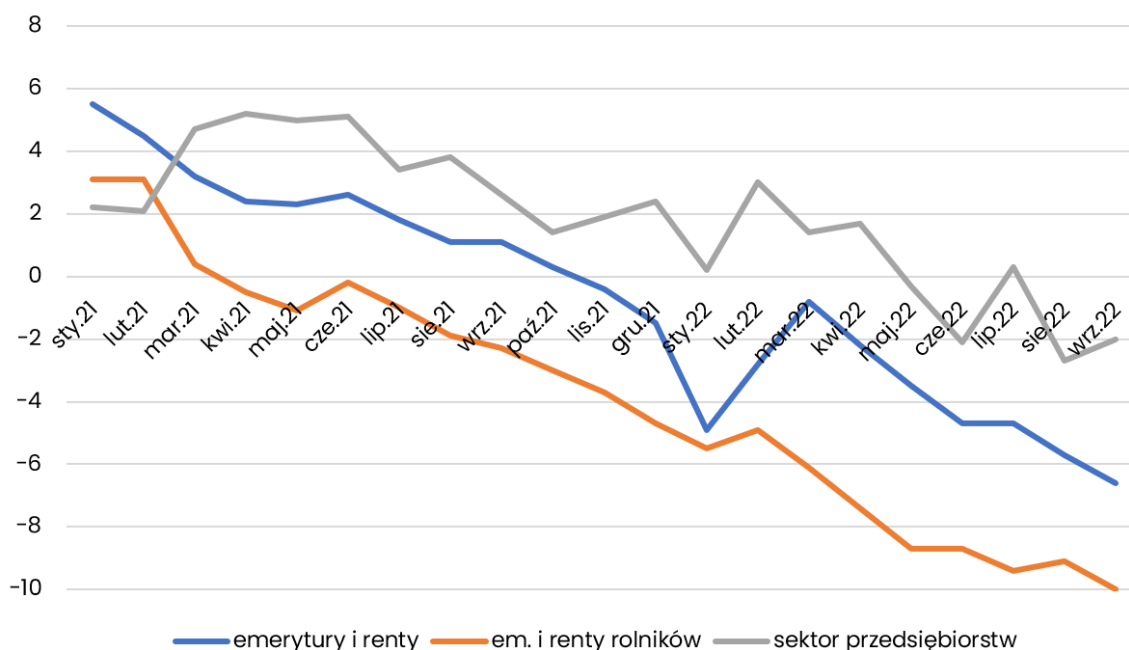
Z pandemii wychodziliśmy z wysokimi już wskaźnikami inflacji – porównując nasz kraj z innymi. W styczniu 2022 r. inflacja w Polsce była 4. najwyższą w UE (po Litwie, Estonii i Czechach). Luty to polepszenie sytuacji (spadek na 9. miejsce). Marzec to pierwszy miesiąc ujawniania się konsekwencji wojny – pod względem inflacji Polska była na 7. miejscu w UE (w kwietniu tak samo). Następnie sytuacja Polski w porównaniu do innych krajów była stabilna (maj i czerwiec – 6. miejsce, od lipca do września – 7. miejsce, październik – 6. miejsce). Oznacza to, że nie mieliśmy w Polsce jakiejś nadzwyczajnej sytuacji, porównując nasz kraj do innych, mimo tego, że jesteśmy krajem w UE o najdłuższej wspólnej granicy z państwem, na terenie którego prowadzona jest wojna (przez co możemy w większym

stopniu „importować” zakłócenia zewnętrzne). Inflacja rosła w całej UE, stąd nic dziwnego, że w Polsce – również.

3.5. Płace realne, emerytury i zmiany konsumpcji

Wysoka inflacja, której nie towarzyszy wystarczająco szybki wzrost płac, powoduje ich spadek w ujęciu realnym. Widać to już od wiosny br. w mikrofirmach i w administracji, od maja br. (z wyjątkiem lipca) w całym sektorze przedsiębiorstw. Realna wartość emerytur i rent spada już od listopada ub.r., a w przypadku rolników indywidualnych zaczęło się to jeszcze w kwietniu ub.r.

Wykres 15. Dynamika przeciętnej miesięcznej realnej emerytura i renta brutto oraz realnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw (%)

Uwaga: zmiana w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Źródło: *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, 25.10.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/informacje-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej/sytuacja-spolesczno-gospodarcza-kraj-1-3-kwartal-2022-r-,1,125.html>.

Część osób już doświadcza efektów dekonjunktury. Z badania Quality Watch na zlecenie Rejestru Dłużników BIG InfoMonitor wynika, że co druga osoba, która miała oszczędności, korzystała już z nich – przeznaczając je najczęściej na „paliwo, żywność, czy comiesięczne rachunki lub na opał. Nieco mniej osób wydało część oszczędności na prywatne leczenie, leki, zakupy odzieży”¹⁷.

Według badań konsumenckich GfK Polonia co trzecie gospodarstwo domowe jest w złej sytuacji finansowej, 89 proc. gospodarstw musi oszczędzać. W wyniku zmian płac realnych zmieniają się zachowania konsumpcyjne Polaków. 400 tys. polskich rodzin (3 proc.) zrezygnowało z zakupu mocnych alkoholi. *Podobna grupa zrezygnowała ze świeżych ryb czy sypkiej herbaty, nieco mniejsza – masła na rzecz tańszej margaryny czy oliwek lub kawy rozpuszczalnej. (...) Kupujemy już mniej, ograniczając wydatki, ale płacimy więcej*¹⁸. Według aplikacji Listonik, oprócz spadku zainteresowania alkoholem, szczególnie wódką, spada też zainteresowanie mięsem¹⁹.

W miejsce droższego mięsa w konsumpcji u wielu osób najuboższych pojawia się tańsze mięso, zmniejsza się jego konsumpcja lub zastępowane jest ono przez kaszę. Dodatkowo zaś wypłacane emerytury czy renty przeznaczane są na spłacanie bieżących długów i nie kompensują wzrostów cen.

3.6. Bezrobocie w ostatnich miesiącach

Główny wniosek: wbrew początkowym obawom niektórych osób (np. że migranci z Ukrainy odbiorą Polakom miejsca pracy), nie widać zmian na rynku pracy w Polsce – przynajmniej pod względem stopy bezrobocia, która cały czas spada, stając się drugą, najniższą w UE. Biorąc pod uwagę bezrobocie, nie widać wpływu wojny na rynki pracy w UE. W większości krajów stopa bezrobocia w 2022 r. spadła. Wzrosty (od stycznia do września br.) odnotowano jedynie w przypadku Cypru (o 1,6 pp.), Austrii (0,4 pp.), Portugalii (0,3 pp.), Belgii (0,3 pp.) i Holandii (0,2 pp.). We wszystkich pozostałych krajach bezrobocie zmalało (lub nie zmieniło się). W Polsce bezrobocie spadło o 0,2 punktu procentowego, a na Litwie nawet o 1,5 pp. (2. najwyższy wynik w UE, najbardziej spadło w Grecji o 1,8 pp.).

Należy podkreślić, że bezrobocie w Polsce jest na rekordowo niskich poziomach, nienotowanych w naszym kraju od 30 lat. We wrześniu 2022 r. niższe wśród krajów UE było tylko w Czechach (2,2 proc. wobec 2,6 proc. w Polsce). Nawet w Niemczech stopa bezrobocia była wyższa (3 proc.), mimo ogromnego napływu uchodźców z Ukrainy – nie przełożyło się to na zwiększenie trudności na rynku pracy w Polsce. Najwyższe bezrobocie w Polsce w czasie pandemii odnotowano w marcu 2021 r. (3,8 proc.), a od tego czasu sukcesywnie spadało, cały czas pozostając na najniższych poziomach w UE (z wyjątkiem Czech), pobijając nawet bogatą i dynamicznie rozwijającą się Irlandię (4,4 proc. w sierpniu i wrześniu 2022 r.).

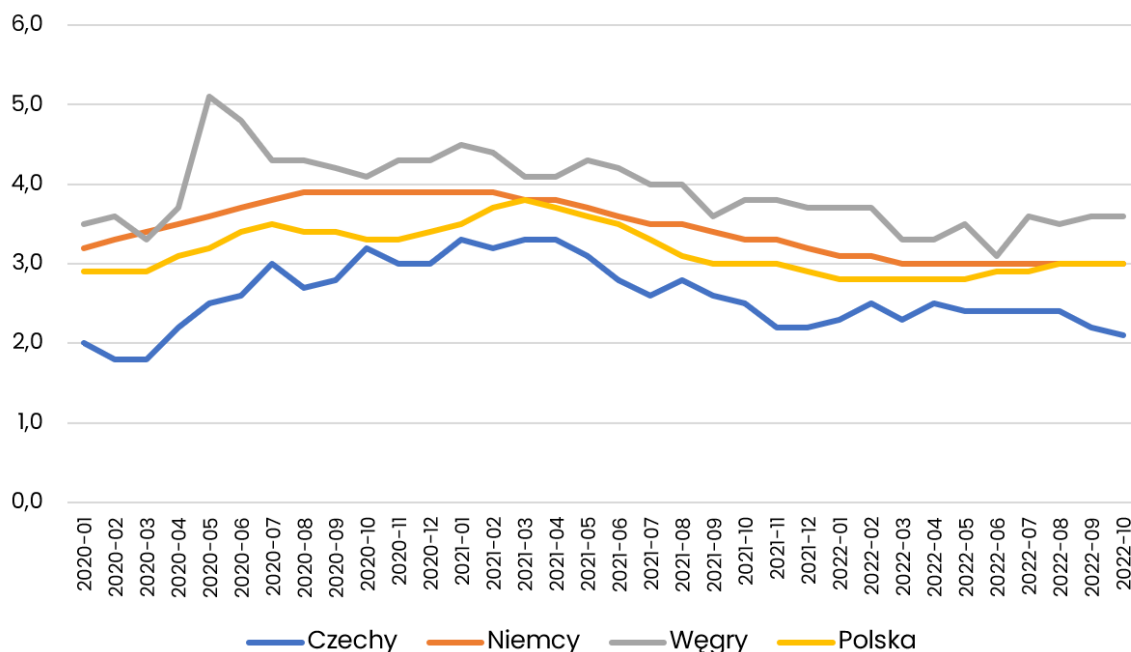
¹⁷ *Drożyna uderza w domowe budżety Polaków. Co druga osoba sięga po oszczędności*, Interia.pl, 16.10.2022, <https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-drozyzna-uderza-w-domowe-budzety-polakow-co-druga-osoba-siega-nid,6351474>.

¹⁸ P. Mazurkiewicz, *Polak zaciska pasa. 400 tys. domów bez mocnego alkoholu i masła*, „Rzeczpospolita”, 20.11.2022, <https://www.rp.pl/handel/art37450801-polak-zaciska-pasa-400-tys-domow-bez-mocnego-alkoholu-i-masla>.

¹⁹ Ibidem.

Wykres 16. Stopy bezrobocia w wybranych krajach UE

Uwaga: % siły roboczej, sezonowo wyrównane (nie wyrównane kalendarzowo).

Źródło: oprac. wł. na podst. Eurostat.

Najnowsze dane Eurostatu (z początku grudnia br.), które dość znacząco skorygowały wcześniejsze (tj. z połowy listopada), pokazują jednak, że od czerwca br. stopa bezrobocia w Polsce (i na Węgrzech) nieco wzrosła – zrównując się ze stopą bezrobocia w Niemczech. Od sierpnia br. nie zmieniła się jednak i wciąż pozostaje na bardzo niskim poziomie 3 proc.

3.7. Bezrobocie a inflacja w UE (krzywa Phillipsa)

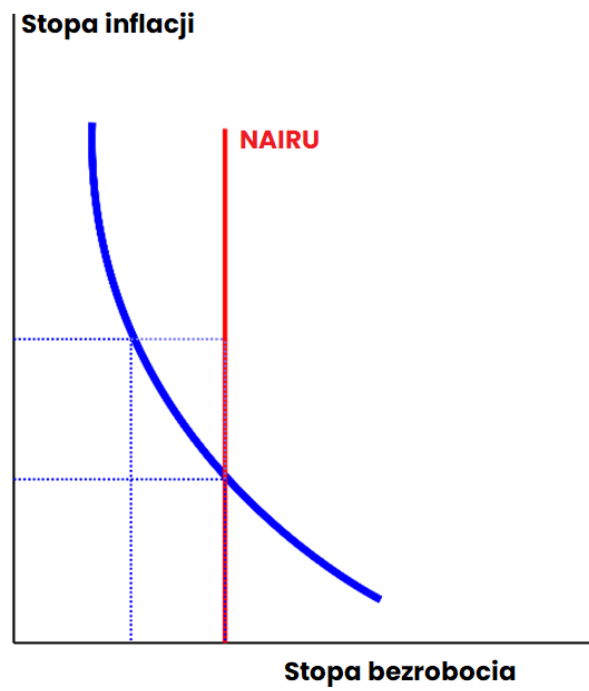
Główny wniosek: przyjęta w Polsce polityka utrzymywania wyższych stóp procentowych w obawie przed wzrostem bezrobocia nie znajduje uzasadnienia w danych empirycznych. Jak pokazaliśmy poniżej, tak zwana krzywa Phillipsa, która była uzasadnieniem ww. polityki, nie występuje w Polsce i w prawie wszystkich krajach UE.

Jednym z podstawowych pojęć teorii ekonomii jest koncepcja krzywej Phillipsa. To zagadnienie szeroko znane w literaturze ekonomicznej. Oparte było na obserwacjach występowania

korelacji pomiędzy bezrobociem a inflacją (czy też płacami). Uważa się, że choć w krótkim okresie taka wymiennosc występuje, nie obserwuje się jej w długim okresie, gdyż bezrobocie wtedy wraca do „naturalnej stopy” (lub też stopy NA-IRU), a zatem długookresowa krzywa Phillipsa jest pionowa (nie ma wymiennosci między inflacją i bezrobociem), za co m.in. Edmund Phelps uzyskał Nagrodę Nobla z ekonomii w 2006 r. Natomiast w krótkim okresie obniżenie inflacji może się odbywać kosztem wzrostu bezrobocia (krzywa Phillipsa ma wtedy ujemne nachylenie). Oryginalna krzywa Phillipsa uznawana jest współcześnie za zbyt uproszczone podejście. Używa się różnych jej modyfikacji, np. używając oczekiwań inflacyjnych.

Używanie retoryki, że istnieje odwrotna zależność między walką z inflacją i z bezrobociem wymagało sprawdzenia, czy występuje tzw. krzywa Phillipsa. Wykonaliśmy proste ćwiczenie na danych rocznych dla sprawdzenia przede wszystkim długiego okresu. Oczekiwaliśmy bądź krzywej o ujemnym nachyleniu lub linii pionowej (jak na schemacie na kolejnej stronie).

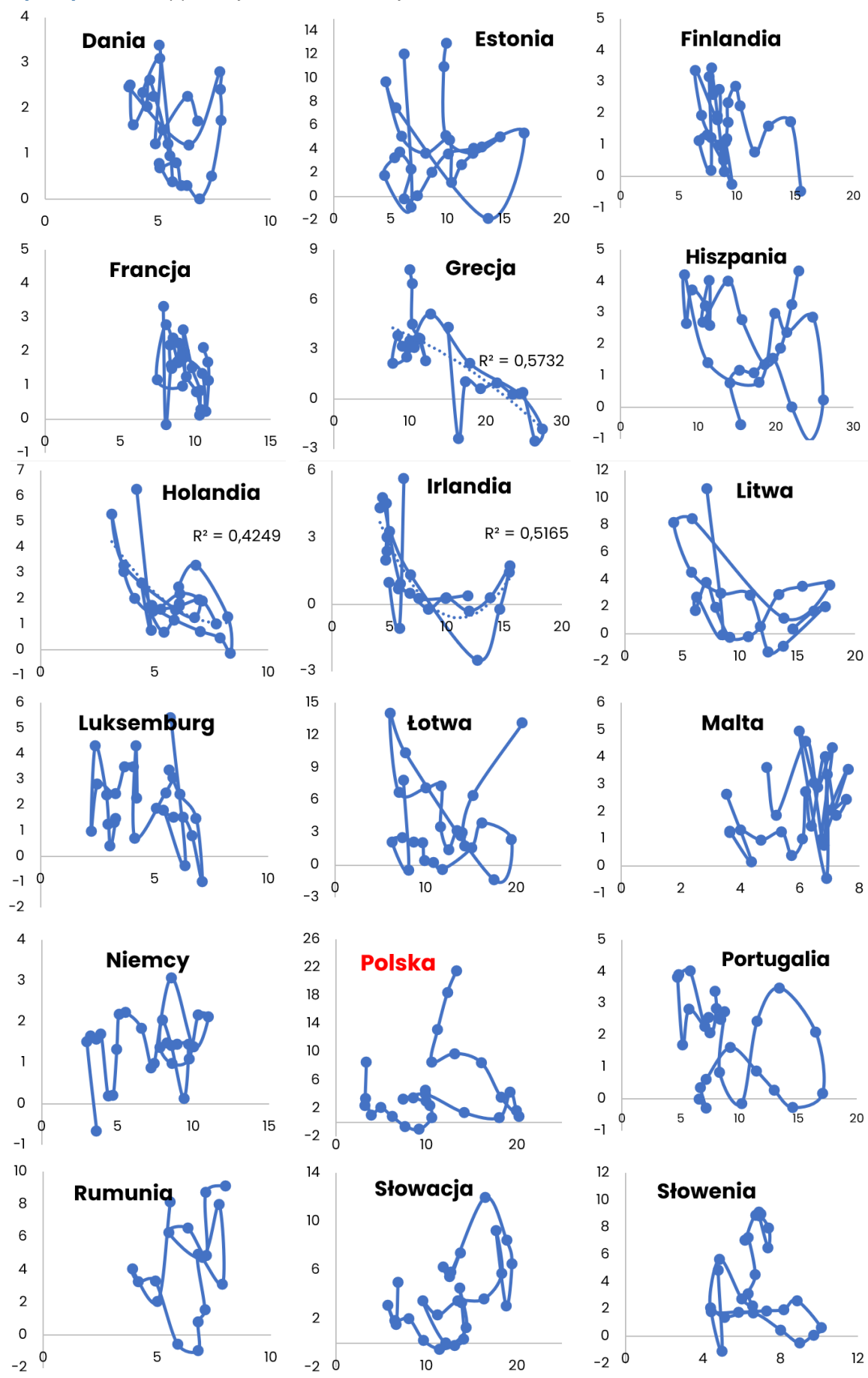
Wykres 17. Krótko- i długookresowa krzywa Philipsa

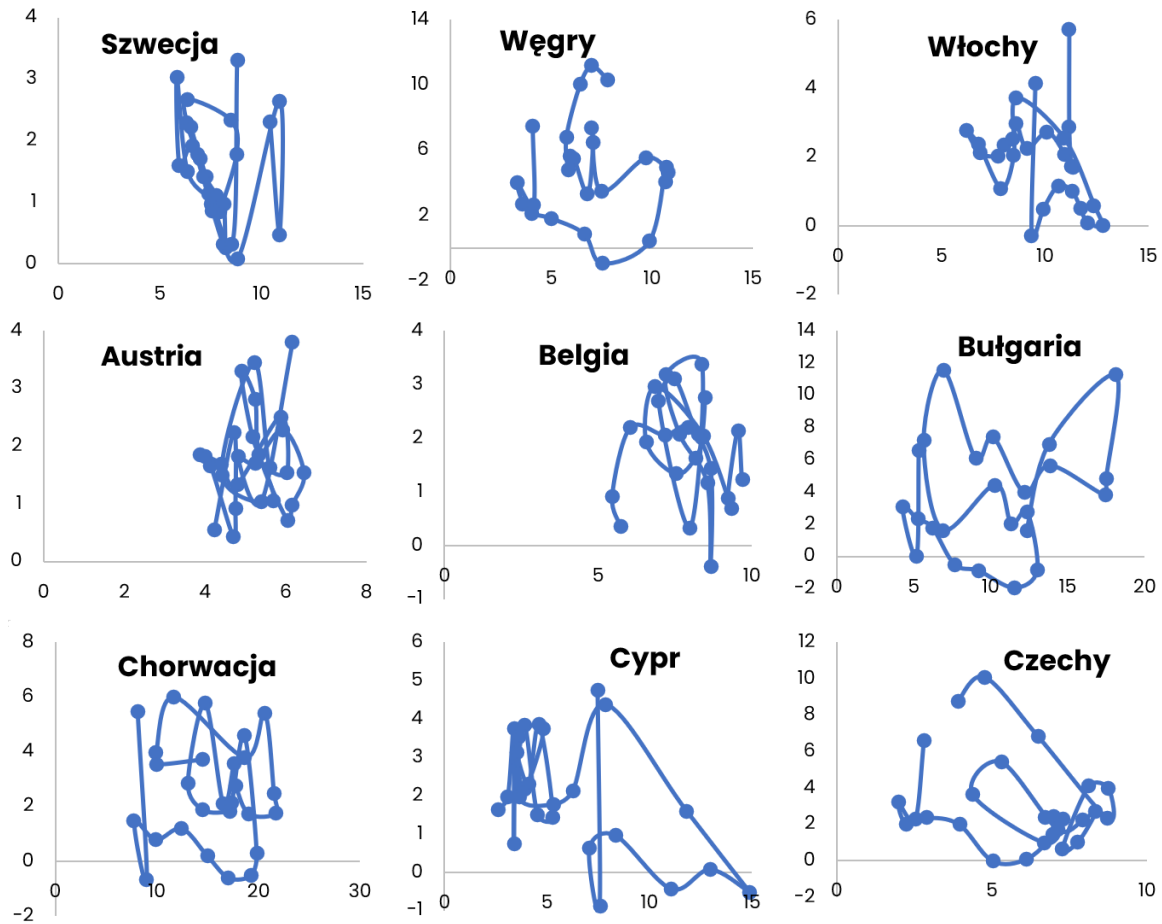

Źródło: Krzywa Philipsa, Wikipedia, listopad 2022, https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzywa_Phillipsa.

Wykresy 18–44. Stopy inflacji i bezrobocia w krajach UE (1995–2021)

Uwagi: oś pionowa – stopa inflacji (CPI, na koniec roku), oś pozioma – stopa bezrobocia.

Źródło: oprac. i oblicz. wł. na podst. *World Economic Outlook Database*, MFW, październik 2022.

Nieistotne współczynniki korelacji (przy poziomie ufności $p = 0,05$) zostały pominięte (wtedy linie trendu nie zostały pokazane na wykresie). Niektóre dane (odstające) nie zostały uwzględnione – dane te nie zostały przedstawione na wykresach (dotyczyło to głównie początków transformacji systemowej). Dla zwiększenia czytelności wykresów każdorazowo zmieniano skalę – dostosowując je do prezentowanych danych.

Jak w prosty sposób pokazaliśmy na wykresach, w przypadku większości krajów UE nie występuje żadna, istotna statystycznie relacja między bezrobociem a inflacją (było tak w przypadku trzech przypadków na 27 badanych). Spostrzeżenie to dotyczy również Polski. Nieco wyższe współczynniki korelacji były w przypadku krajów: Łotwa, Luksemburg, Słowacja Szwecja, ale nie przekroczyły one takiego poziomu, by uznać je

za istotnie różne od zera (zawierały się w przedziale 0,2-0,3).

W jednym przypadku z tych trzech – w Irlandii – kształt krzywej nie odzwierciedlał przewidywań wynikających z teorii (może więc to być tzw. pozorna korelacja). Najwyższa korelacja spośród zbadanych występowała w przypadku Grecji, lecz wartość współczynnika korelacji była niska.

Oznacza to, że **nie można przyjąć hipotezy, jakoby w Polsce** (podobnie jak w większości krajów UE) **występowała krzywa Philipsa** (przynajmniej na danych rocznych). Zatem rozważanie trade-off w działaniach polityki pieniężnej: bezrobocie czy inflacja może być błędne, zwłaszcza w długim okresie, ponieważ może nie być oparte na wystarczających dowodach empirycznych (oczywiście, wykorzystano tu dość proste po-

dejsie wymagające dopiero pogłębionych badań, a wyciągnięte wnioski są dość wstępne).

3.8. Finanse publiczne

Główny wniosek: mimo turbulencji spowodowanych pandemią i wojną, nie widzimy ryzyka pogorszenia się sytuacji finansów publicznych – pomaga w tym konstytucyjne zakotwiczenie długu publicznego, co jest jednym z najmocniejszych tego typu zabezpieczeń dla kondycji finansów publicznych na świecie. Deficyt budżetowy jest również pod kontrolą. Sytuacja pod względem międzynarodowej pozycji inwestycyjnej netto poprawia się (zgodnie z założeniami Strategii Morawieckiego), co daje nam poczucie zabezpieczenia (przed ew. kryzysem zadłużenia zagranicznego).

Turbulencje gospodarcze, które trwają już blisko trzy lata, nadwyrężyły stan finansów publicznych wielu krajów oraz zużyły inne narzędzia, które władze publiczne mogły wykorzystywać dla wsparcia gospodarek, zwłaszcza w obliczu kryzysu. Ostatecznie, po okresie stymulowania gospodarek w okresie pandemii, przychodzi czas płacenia rachunków – płacimy wszyscy wyższą inflacją. Na nieszczęście, nałożyła się na to wojna na Ukrainie, która wywołała kolejną falę podwyżek cen. Wszystko zaczęło się rozlewać po gospodarce, wpływając na społeczeństwa: od zubożenia niektórych grup do zakotwiczenia się oczekiwań inflacyjnych na wyższym poziomie. Walka z inflacją, by sprowadzić jej poziom do celów banków centralnych, może być długotrwała.

W ubiegłorocznym raporcie wskazywaliśmy na wagę „wiarygodności władz pieniężnych naszego kraju”, pisząc, że *reputacja ta została nadwyrężona zwłaszcza jesienią 2020 r. po serii błędów komunikacyjnych naszego banku centralnego, a przede wszystkim przez dopuszczenie do wysokiej inflacji, niereagowanie na możliwe jej wzrosty z odpowiednim wyprzedzeniem, prowadzenie niespójnej komunikacji dotyczącej*

strategii polityki stóp procentowych. Sytuacja w obecnym roku nie dość, że nie uległa poprawie, to działalność banku centralnego była jeszcze gorsza: kolejne błędy komunikacyjne, spory wewnętrznie nowej Rady Polityki Pieniężnej, zagrożenie niektórym ich członkom prokuraturą, kolejne zaskakiwanie rynku i nieprzewidywalność polityki.

Podnosiliśmy też kwestię problemów po stronie polityki makroekonomicznej rządu, np. *niejasna sytuacja w zakresie wydatków publicznych, które w coraz większej mierze przenoszone są poza budżet centralny*²⁰. Ponadto rok 2022 to kolejny, w którym dochodziło do dalszego luzowania polityki fiskalnej. Spodziewamy się, że będzie to kontynuowane w 2023 roku ze względu na przewidziane na jesieni wybory parlamentarne. Stąd dalej zwracamy większą uwagę na kwestie długu publicznego.

3.8.1. Deficyt budżetowy

Sytuacja budżetowa krajów członkowskich UE dynamicznie zmieniała się w trakcie trwania pandemii. W 1. kwartale 2020 r. w UE-27 deficyt budżetowy wynosił 2,7 proc., ale już w kolejnym aż 11,5 proc.; w następnych trzech kształtował się w przedziale 6,1–6,9 proc. 2. połowa 2021 roku przyniosła większą poprawę i deficyt stopniowo się zmniejszał, schodząc do poziomu 1,8 proc. w 2. kw. 2022 r.

Sytuacja Polski cechowała się dużą zmiennością. W pierwszym kwartale 2020 r. deficyt w Polsce (–3,8 proc.) był 8. największym w UE (lub też 16. najmniejszym, biorąc pod uwagę braki danych). Sytuacja znacząco pogorszyła się w kolejnym okresie, kiedy to deficyt w Polsce (–16,7 proc.) był drugim, największym w UE (po Hiszpanii –20,3 proc.), czego na ogół nie dostrzega się w debacie publicznej w naszym kraju. W kolejnym kwartale było już znacznie spokojniej (16. miejsce w UE) w prowadzeniu polityki gospodarczej w naszym kraju. Celowo użyliśmy określenia, że polityka ta uspokoiła się, ponieważ spa-

²⁰ K. Piech, *Bilans Otwarcia 2021*, op. cit., s. 46.

dek PKB Polski o 7,5 proc. (na tle innych krajów, w których PKB wtedy spadł średnio o 10,8 proc.) nie uzasadniał aż tak głębokiej interwencji rządu (choć należy dodać, że z pewnością tak duże zwiększenie wydatków publicznych zmniejszyło ubytek PKB). Ciekawy był kolejny rok: w czasie następujących czterech kwartałów Polska zajmo-

wała 4.–5. miejsce wśród krajów UE osiągając bardzo dobre wskaźniki bieżącej sytuacji budżetowej. W ostatnim kwartale 2021 r. sytuacja się pogorszyła i utrzymywała się na podobnym poziomie przez pierwszą połowę 2022 r. (11.–12. miejsce w UE).

Tabela 12. Deficyt budżetowy (% PKB)

CZAS	2020				2021				2022	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Austria	-0,2	-13,4	-7,2	-10,9	-12,1	-7,4	-2,6	-2,3	-1,6	1,0
Belgia	-6,2	-15,7	-6,1	-8,7	-5,3	-7,3	-6,8	-3,0	-5,1	-4,0
Bułgaria	0,5	-5,2	-2,5	-6,9	-2,5	-2,3	-0,9	-8,2	-4,3	-3,3
Czechy	-2,5	-8,4	-5,4	-7,0	-7,4	-4,4	-4,6	-4,1	-3,2	-2,3
Dania	1,5	-1,4	0,1	1,3	4,1	4,5	4,1	2,0	1,3	1,2
Estonia	-3,5	-9,1	-3,9	-5,8	-3,6	-3,7	-2,4	-0,3	-1,1	1,8
Finlandia	-1,9	-8,6	-5,3	-6,5	-5,2	-3,1	-2,2	-0,4	-0,6	-0,2
Francja	-6,1	-14,5	-5,7	-10,3	-8,8	-8,3	-4,6	-4,6	-4,1	-3,9
Hiszpania	-5,4	-20,3	-8,5	-7,9	-9,1	-7,9	-7,2	-3,7	-4,0	-4,2
Holandia	1,5	-8,9	-3,1	-4,6	-4,5	-3,4	-2,0	-0,6	0,1	2,4
Irlandia	-2,3	-7,2	-5,1	-5,8	-4,5	-1,6	-1,0	0,0	1,8	-0,5
Litwa	-5,3	-8,0	-7,5	-7,9	-4,1	-1,5	0,0	1,2	1,0	1,9
Luksemburg	-0,8	-7,0	-1,8	-3,3	1,7	1,5	0,9	1,1	1,1	0,6
Łotwa	-1,7	-5,0	-8,6	-2,8	-10,2	-9,3	-3,1	-5,9	-2,3	-3,2
Malta	-8,4	-12,9	-9,0	-7,9	-7,3	-7,7	-7,6	-7,2	-7,1	-6,6
Niemcy	0,7	-7,9	-6,1	-4,4	-4,6	-5,0	-3,4	-2,0	-1,1	-1,1
Polska	-3,8	-16,7	-4,3	-3,0	-2,8	-1,4	-0,6	-2,8	-1,2	-0,7
Portugalia	0,0	-9,8	-8,8	-5,2	-4,6	-4,5	-1,5	-1,3	1,0	3,0
Rumunia	-6,6	-11,2	-9,4	-9,6	-7,5	-7,4	-6,0	-7,3	-5,4	-2,1
Słowacja	-3,0	-7,4	-5,3	-5,5	-6,1	-7,3	-3,1	-5,1	-3,2	-3,4
Słowenia	-4,7	-13,5	-3,0	-9,9	-7,2	-5,5	-2,1	-3,9	-3,2	-2,9
Szwecja	0,2	-7,1	-2,0	-2,4	-0,6	-1,0	0,2	1,0	0,7	2,4
Węgry	-3,4	-10,4	-5,2	-11,3	-9,1	-6,1	-5,9	-7,5	-5,4	-3,4

Uwaga: Kwartalne nie-finansowe rachunki finansów publicznych (*general government*). Chorwacja, Cypr, Grecja, Włochy – brak danych. Dane sezonowo i kalendarzowo wyrównane. *Net lending (+) / net borrowing (-)*. Źródło: Eurostat.

3.8.2. Dług publiczny

Polska jest jednym z nielicznych krajów na świecie (być może nawet jedynym), w którym limit zadłużenia publicznego jest określony konstytucyjnie. Sprawia to, że społeczeństwo chronione jest przed politykami, mogącymi zwiększać wydatki np. dla własnych celów politycznych.

W UE największą wartość długu publicznego miały tzw. kraje PIGS. Zaczynając od najwyższych

wartości względem PKB w 2021 r. były to: Grecja, Włochy, Portugalia, Hiszpania. Do grona krajów, które przekroczyły limit 100 proc. PKB, w 2020 r. dołączyły też Francja i Cypr. Wśród krajów o najniższym długu są (kolejno): Estonia, Bułgaria i Luksemburg.

Polska znajduje się mniej więcej w połowie stawki i ostatnie kwartały nie zmieniły tego znacząco (por. wcześniejsze fragmenty raportu). Dług publiczny w 2021 r. nieco się zmniejszył w porów-

Tabela 13. Dług publiczny w UE (% PKB)

	2000	2005	2010	2015	2020	2021
Austria	66,1	68,6	82,7	84,9	112,0	109,2
Belgia	109,6	95,1	100,3	105,2	82,9	82,3
Bułgaria	70,7	26,6	15,3	25,9	24,5	23,9
Chorwacja	35,4	40,9	57,3	83,3	87,0	78,4
Cypr	55,7	63,4	56,4	107,2	113,5	101,0
Czechy	17,0	27,7	37,1	39,7	37,7	42,0
Dania	52,4	37,4	42,6	39,8	42,2	36,6
Estonia	5,1	4,7	6,7	10,1	18,5	17,6
Finlandia	42,5	39,9	46,9	63,6	74,8	72,4
Francja	58,9	67,4	85,3	95,6	115,0	112,8
Grecja	104,9	107,4	147,5	176,7	206,3	194,5
Hiszpania	57,8	42,4	60,5	99,3	120,4	118,3
Holandia	52,1	49,8	59,2	64,6	54,7	52,4
Irlandia	36,4	26,1	86,2	76,7	58,4	55,4
Litwa	23,5	17,6	36,2	42,5	46,3	43,7
Luksemburg	7,5	8,0	19,1	21,1	24,5	24,5
Łotwa	12,1	11,9	47,7	37,1	42,0	43,6
Malta	60,7	69,9	65,5	56,3	53,3	56,3
Niemcy	59,3	67,5	82,0	72,0	68,0	68,6
Polska	36,4	46,6	53,5	51,3	57,2	53,8
Portugalia	54,2	72,2	100,2	131,2	134,9	125,5
Rumunia	22,5	15,9	29,6	37,8	46,9	48,9
Słowacja	50,5	34,7	40,8	51,8	58,9	62,2
Słowenia	25,9	26,4	38,3	82,6	79,6	74,5
Szwecja	50,3	48,7	38,1	43,7	39,5	36,3
Węgry	55,7	60,5	80,0	75,7	79,3	76,8
Włochy	109,0	106,6	119,2	135,3	154,9	150,3

Źródło: Eurostat.

naniu do roku poprzedniego. Nie widzimy pod tym względem większych ryzyk na nadchodzący rok, nawet w sytuacji spowolnienia wzrostu gospodarczego konstytucyjny limit powinien zostać dotrzymany.

Pod względem długu publicznego, również na razie nie było widać wpływu wojny. Wielkość ta generalnie malała od szczytu pandemii (najwyższe wartości długu w UE były w 1. kw. 2021 r.). Sytuacja w UE jest bardzo zróżnicowana – część krajów zdecydowanie przekracza tzw. kryteria Maastricht – liderem pod tym względem jest przede wszystkim Grecja. Polska jest mniej więcej w połowie stawki (12.–13. miejsce w UE w latach 2020–2022 licząc od krajów z najniższym długiem), a wśród nowych krajów członkowskich

UE ma jeden ze średniej wielkości wskaźników długu publicznego. Najstabszą dyscyplinę fiskalną zachowywały Węgry (77 proc. w 2. kw. 2022 r.), a gorszą od Polski również Chorwacja, Słowenia i Słowacja. Najlepsza sytuacja była w Estonii (dług publiczny poniżej 17 proc.), a lepsza niż w Polsce również na Litwie, Łotwie, w Czechach i Rumunii.

Jeśli chodzi o przyrost długu w porównaniu do sytuacji sprzed pandemii (1 kw. 2020) to sytuacja w Polsce również znajdowała się (w 2. kw. 2022 r.) mniej więcej w połowie stawki – w większości krajów dług się zwiększył, a w czterech nawet zmalał. Średnio w UE dług wzrósł (od 1 kw. 2020 r. do 2. kw. 2022 r.) o 5,4 pp., a w Polsce nieco mniej – o 4,2 pp.

Tabela 14. Dług publiczny w UE w ujęciu kwartalnym (% PKB)

CZAS	2020				2021				2022	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Austria	73,1	81,9	78,4	82,9	86,6	85,7	83,6	82,3	83,4	82,7
Belgia	102,5	112,6	111,3	112,0	116,3	113,6	111,9	109,2	109	108,3
Bulgaria	20,0	21,1	24,9	24,5	24,2	24,1	23,3	23,9	22,0	21,3
Chorwacja	72,2	82,7	84,8	87,4	90,1	86,3	82,7	79,8	77,3	74,3
Cypr	92,2	108,3	114,6	113,5	118,8	109,6	106,5	101,1	102,1	95,2
Czechy	32,4	39,6	38,1	37,7	43,9	42,6	40,4	42,0	42,9	43,5
Dania	33,3	41,4	42,1	42,2	40,7	40,0	39,5	36,6	33,0	31,7
Estonia	9,0	18,7	18,8	18,5	19,2	19,1	19,1	17,6	17,2	16,7
Finlandia	69,6	74,1	72,3	74,8	75,6	74,5	73,8	72,4	72,1	71,6
Francja	100,6	112,8	115,1	115,0	117,7	114,2	115,4	112,8	114,6	113,1
Grecja	180,8	191,7	200,0	206,4	209,3	207,5	201,6	193,3	188,4	182,1
Hiszpania	101,9	113,3	117,3	120,4	125,7	123,1	121,9	118,3	117,4	116,1
Holandia	49,4	55,1	55,3	54,7	55,2	54,5	52,8	52,4	50,7	50,9
Irlandia	58,7	62,0	-61,1	58,4	60,4	58,9	57,4	55,4	53,2	51,4
Litwa	32,8	40,9	45,2	46,3	44,8	44,2	44,6	43,7	39,8	39,6
Luksemburg	22,4	23,9	25,9	24,5	27,8	26,1	25,5	24,5	22,6	25,4
Łotwa	36,4	41,9	43,4	42,0	44,0	42,0	42,3	43,6	41,7	41,6
Malta	42,0	48,7	51,5	53,3	57,1	58,7	56,2	56,3	57,4	55,1
Niemcy	60,0	66,1	68,5	68,0	69,0	68,7	68,6	68,6	67,4	67,2
Polska	47,4	54,5	56,3	57,1	58,7	57,1	56,2	53,8	52,1	51,6
Portugalia	119,1	126,3	131,5	134,9	138,3	134,2	129,1	125,5	124,8	123,4
Rumunia	37,2	40,4	42,7	46,9	47,1	46,8	48,1	48,9	48,4	48,3
Słowacja	49,0	59,1	59,2	58,9	59,0	60,2	60,4	62,2	61,6	60,3
Słowenia	68,6	77,6	77,6	79,6	85,0	80,0	79,5	74,5	74,7	73,5
Szwecja	35,9	37,1	38,2	39,5	39,5	37,9	36,2	36,3	34,7	33,4
Węgry	65,5	69,9	73,3	79,3	80,1	76,4	79,1	76,8	77,2	77,0
Włochy	137,2	148,6	153,7	154,9	158,9	155,5	154,2	150,3	152,1	150,2

Uwaga: skonsolidowany dług brutto sektora publicznego. Źródło: Eurostat.

3.8.3 Inne ryzyka stabilności finansowej

W ubiegłym roku analizowaliśmy kwestie zadłużenia prywatnego. Polska należała wtedy do krajów o najniższym zadłużeniu prywatnym w UE – niższe wartości niż Polska (76 proc.) miała jedynie Rumunia (49 proc. PKB), Litwa (55 proc.), Słowenia (70 proc.). Sytuacja w bieżącym roku nie zmieniła się znacząco. Stąd nie widzimy w tym zakresie zagrożenia dla stabilności polskiej gospodarki.

W poprzednim raporcie przeanalizowaliśmy kwestie zobowiązań sektora finansowego. Wynosiły one wtedy jedynie 166 proc. PKB i był to drugi, najmniejszy wynik w całej UE (po Rumunii – 95 proc. PKB). Sytuacja w kolejnym roku była podobna. Nie widzimy w tym zakresie ryzyka dla stabilności polskiej gospodarki.

Pod względem zadłużenia zagranicznego netto, wielkość ta w 2020 r. spadła do jedynie 16 proc., z 35 proc. w 2015 r. Zmiany takie były zapisane w tzw. Strategii Morawieckiego i – jak widać – były one realizowane. Zmniejszyło to znacząco ryzyko kryzysu zadłużenia zagranicznego naszego kraju. Na marginesie można dodać, że inne kraje transformacji systemowej, które są w UE, miały niższe wartości tego zadłużenia (z wyjątkiem Rumunii i Słowacji), a nasz kraj był w okolicach połowy krajów UE pod względem jego skali.

Kontynuując wątek realizacji Strategii Morawieckiego, należy wspomnieć o wskaźniku **międzynarodowej pozycji inwestycyjnej netto**, który był w niej uwzględniony. Przybliża on ryzyko wpływu perturbacji zewnętrznych na stabilność danego kraju. Uwzględnia bezpośrednio inwestycje zagraniczne (BIZ) i wewnątrzfirmowe, ponadnarodowe zadłużenie BIZ. Zalecany przez Komisję

Europejską poziom to co najmniej –35 proc. PKB. Największe problemy pod względem tego wskaźnika miały Grecja i Irlandia (po ok. –175 proc. PKB), a także Cypr, Portugalia, Hiszpania. Najlepsza sytuacja była w Holandii (114 proc.), Danii (69 proc.) i w Niemczech (62 proc.). Polska była na 10. miejscu od końca (–45 proc.), wyprzedzając cztery kraje transformacji systemowej. Mimo niewypełnienia zaleceń KE, nie widzimy większych ryzyk dla stabilności polskiej gospodarki pod tym względem.

Kolejnym ryzykiem może być nierównowaga w bilansie obrotów bieżących. Jak to przeanalizowaliśmy w wynikach salda handlu zagranicznego towarami i usługami (por. nast. rozdział), nie identyfikujemy pod tym względem ryzyk dla stabilności gospodarczej naszego kraju.

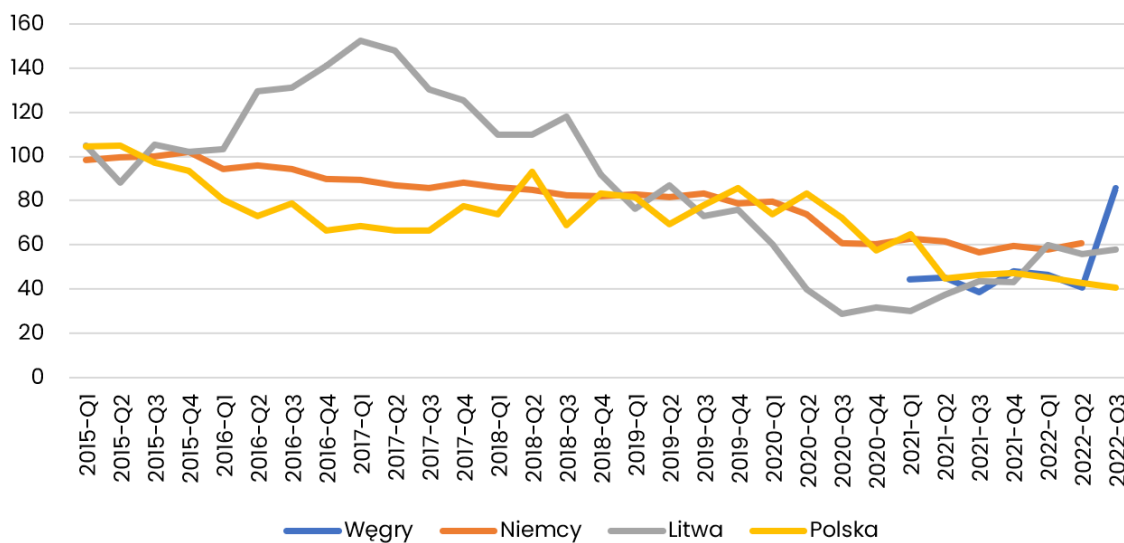
Pod względem bilansu rachunków finansowych, generalnie przez całą, poprzednią dekadę sytuacja się poprawiała, zaś 2020 r. przyniósł duży wzrost do 3,9 proc. PKB. Polska była pod tym względem na 11. miejscu. Wnioskujemy, że kwestie te nie są ryzykiem dla polskiej gospodarki na kolejny rok.

3.9. Upadłości firm

Główny wniosek: krótkookresowe zakłócenia dla rozwoju gospodarki nie doprowadziły do wzrostu upadłości firm (choć w niektórych sektorach, np. w gastronomii, było ciężko w czasie lockdownów). Co więcej, wskaźniki upadłości firm w Polsce są nadal jednymi z najniższych w UE.

Jak na razie, analizowane powyżej ryzyka dla wzrostu gospodarczego naszego kraju nie przełożyły się na pogorszenie sytuacji przedsiębiorstw. W danych dotyczących zgłoszeń upadłości w UE nie widać większych zmian.

Wykres 45. Wskaźnik zgłoszeń upadłości firm (2015=100)

Uwaga: sezonowo wyrównane (nie wyrównane kalendarzowo). Źródło: oprac. wł. na podst. Eurostat.

Zwłaszcza porównując Polskę z innymi krajami UE widać, że sytuacja w naszym kraju jest dobra. W porównaniu do 2015 r., trzeci kwartał 2022 r. pokazał, że **nasz kraj miał 4. najniższy wskaźnik upadłości**. Wynosiły one ok. 40 proc.

średniej wartości dla 2015 r. Dla porównania w Niemczech było to 61 proc. (w 2. kw. 2022 r.); najmniej w Rumunii (29 proc.), a najwięcej w Hiszpanii (244 proc.). Niepokojący jest jednak wzrost na Węgrzech w 3. kw. br.

4. Osiągnąć sukces w handlu zagranicznym

W naszych raportach jako jedną z głównych przyczyn ewentualnego sukcesu gospodarczego Polski upatrujemy w handlu zagranicznym. Mniej koncentrujemy się na polityce strukturalnej czy innowacyjnej naszego kraju, zwracając uwagę głównie na kwestie stabilności makroekonomicznej (zob. poprzedni rozdział). Natomiast sukces kraju upatrujemy głównie w inicjatywie, przedsiębiorczości polskich przedsiębiorców oraz innych firm działających w Polsce. Szczególnie, jeśli te podmioty stają się na tyle konkurencyjne, by produkowane przez nich towary i świadczone usługi były na tle atrakcyjne, by przyczyniały się do osiągnięcia nadwyżki w bilansie obrotów bieżących oraz do podnoszenia PKB naszego kraju.

4.1. Najwięksi eksporterzy i importerzy na świecie

Główny wniosek: Od 2015 r. (bez 2018 r.) mamy nadwyżkę eksportu nad importem. Jeszcze nigdy w historii wartość polskiego eksportu nie

była tak wysoka. Polska od kilku lat jest 22. eksporterem na świecie pod względem towarów i 20. pod względem usług. W 2020 r. nasz kraj był na wysokim, 25. miejscu na świecie pod względem nadwyżki handlowej i był to rekordowy wynik w historii naszego kraju. W 2021 r. Polska spadła jednak na odległe, 101. miejsce i odnotowała deficyt handlu zagranicznego (przed czym ostrzegaliśmy w ub.r.). W bieżącym roku również będziemy mieli deficyt – być może nawet wyższy niż w ubiegłym.

Największym organizmem gospodarczym pod względem wartości eksportu na świecie jest Unia Europejska, a w niej dominują Niemcy. Pod względem pojedynczych gospodarek prym wiodą Chiny, wyprzedzając od kilkunastu lat Stany Zjednoczone. Japonia spadła na piąte miejsce. W czołówce największych eksporterów na świecie są kraje o niewielkim terytorium, np. Holandia, Hongkong, Belgia czy Singapur. Pokazuje to, że nie rozmiar ma znaczenie, ale np. instytucje (warunki prawne, regulacje, stabilność polityki gospodarczej).

Tabela 15. Najwięksi eksporterzy towarów na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2021
Chiny	1	3	2	18	62	249	1578	2590	3364
USA	10	20	43	226	394	782	1278	1425	1754
Niemcy					421	550	1259	1383	1632
Holandia	2	5	13	85	132	233	574	675	837
Japonia	1	4	19	130	288	479	770	641	756
Hongkong	1	1	3	20	82	203	401	549	670
Korea	0	0	1	18	65	172	466	512	644
Włochy	1	4	13	78	170	241	447	500	610
Francja	3	7	18	116	217	327	524	489	585
Belgia	2	4	12	65	118	188	408	422	545
Kanada	3	6	17	68	128	277	387	391	508
Meksyk	1	1	1	18	41	166	298	417	495
Rosja						105	401	333	494
Wielka Brytania	6	11	19	110	185	285	416	400	468
Singapur	1	1	2	19	53	138	352	363	457
Tajwan	0	0	1	20	67	151	275	347	448
ZEA	0	0	1	22	24	50	214	335	425
Indie	1	1	2	9	18	42	226	276	395
Hiszpania	0	1	2	21	56	115	254	308	383
Szwajcaria	1	2	5	30	64	81	196	319	380
Australia	2	2	5	22	40	64	213	251	345
Polska	1	1	4	17	14	32	160	274	338

Uwaga: ZEA – Zjednoczone Emiraty Arabskie. Źródło: UNCTAD.

Polska w 2021 r. była na 22. miejscu na świecie pod względem wartości eksportu, utrzymując to miejsce już szósty rok z rzędu. **Jeszcze nigdy w historii wartość polskiego eksportu nie była tak wysoka** – w 2018 r. przekroczyła ¼ biliona dolarów, a w 2021 r. Polska poprawiła i tak już dobry wynik z poprzedniego roku, eksportując towary o wartości 338 mld dol. W 2021 r. wyprzedziliśmy Wietnam, ale nas z kolei wyprzedziła Australia, a Indie zwiększyły swój dystans do naszego kraju.

Mniejsze znaczenie – w porównaniu do eksportu towarów – ma eksport usług. Przykładowo USA eksportują towary o wartości 1,8 mld dol., a eksport usług ma wartość 0,8 mld dol., ale w dalszym ciągu są to znaczące wielkości. Eksport usług na świecie w 2021 r. również rósł (po-

dobnie jak eksport towarów). Wśród największych eksporterów usług na świecie – oprócz USA i Chin – jest sporo krajów europejskich, np. Wielka Brytania, Niemcy, Irlandia, Francja, Holandia.

Polska zajmowała wysokie, 20. miejsce na świecie pod względem eksportu usług. Warto też zauważyć wysoką dynamikę poprawy sytuacji w naszym kraju (w 2021 r. wartość eksportu usług wzrosła o 22 proc. względem roku poprzedniego). Dobrze to rokuje na przyszłość i embarga handlowe wprowadzone w związku z wojną (na czym ucierpieli również polscy przewoźnicy – eksporterzy usług transportowych), nie zmieniły na razie sytuacji – eksport usług z Polski rósł w dwóch pierwszych kwartałach 2022 r. odpowiednio o 2 proc. i 6,4 proc.

Tabela 16. Najwięksi eksporterzy usług na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)

	2006	2010	2015	2020	2021
USA	423	582	769	726	795
Wielka Brytania	286	292	375	386	418
Chiny	94	178	219	281	392
Niemcy	188	225	281	311	377
Irlandia	66	92	133	279	338
Francja	171	202	256	255	303
Holandia	129	162	198	224	248
Indie	69	117	156	203	241
Singapur	58	100	153	210	230
Japonia	109	134	163	162	168
Luksemburg	51	65	94	121	140
Belgia	62	98	109	122	137
Szwajcaria	74	100	123	117	135
Korea	57	83	97	90	123
Hiszpania	105	115	122	90	119
Kanada	68	79	85	94	104
Włochy	102	101	98	86	102
ZEA	7	12	61	78	102
Dania	53	62	64	76	93
Polska	22	35	44	66	81

Uwaga: ZEA – Zjednoczone Emiraty Arabskie. Źródło: UNCTAD.

Pod względem wartości importu towarów pierwsze miejsce na świecie po II Wojnie Światowej zajmują Stany Zjednoczone. Kilkanaście lat temu na drugim miejscu uplasowały się Chiny. Trzecim, największym importerem na świecie są Niemcy. Podobnie jak w przypadku eksportu, w czołówce krajów-importerów są również kraje o niskiej liczbie ludności i niewielkich rozmiarów powierzchni, jak np. Holandia, Hongkong, Belgia czy Singapur. Często jest tak, że wysokiemu

eksportowi towarzyszy duży import – stąd nie powinno dziwić, że małe kraje sporo importują. Rok 2021 r. był korzystny dla wzrostu importu na świecie – w wielu przypadkach on wzrósł.

W 2020 r. Polska importowała towary o wartości ponad ¼ biliona dolarów, będąc 20. największym krajem-importerem na świecie. Wyniki w 2021 r. były jeszcze lepsze (wzrost o 29 proc.) i nasz kraj awansował o jedną pozycję, wyprzedzając Wietnam.

Tabela 17. Najwięksi importerzy towarów na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2021
USA	10	16	42	257	517	1259	1969	2407	2935
Chiny	1	3	2	20	53	225	1396	2066	2689
Niemcy					356	496	1055	1172	1420
Japonia	1	4	19	141	235	380	694	635	769
Holandia	2	5	16	88	126	218	516	595	758
Francja	3	6	20	138	241	338	611	581	714
Hongkong	1	1	3	23	85	214	441	570	712
Wielka Brytania	7	13	22	116	224	347	591	638	694
Korea	0	0	2	22	70	160	425	468	615
Indie	1	2	2	15	24	52	350	373	573
Włochy	1	5	15	101	182	239	487	427	558
Meksyk	1	1	2	22	44	179	310	393	522
Belgia	2	4	11	72	120	177	391	397	510
Kanada	3	6	14	63	123	245	403	420	504
Hiszpania	0	1	5	34	88	156	327	326	418
Singapur	1	1	2	24	61	135	311	330	406
Tajwan	0	0	2	20	55	141	251	288	382
ZEA	0	0	0	9	11	35	165	247	348
Wietnam				1	3	16	85	263	332
Polska	1	1	4	19	12	49	178	262	338

Uwaga: ZEA – Zjednoczone Emiraty Arabskie. Źródło: UNCTAD.

Podobnie jak w przypadku eksportu usług, również import usług na świecie ma dużo mniejszą wartość niż import towarów. Największym importerem usług są Stany Zjednoczone, zaś za nimi uplasowały się Chiny, a następnie kraje europejskie: Niemcy, Irlandia, Francja, Wielka Brytania i Holandia.

Wartość importu usług na świecie w 2021 r. wzrosła względem roku poprzedniego. W przypadku Polski był to wzrost o 23 proc., lecz mimo tego nasz kraj nie znalazł się w pierwszej dwudziestce na świecie (zajmując 27. miejsce). Pierwsze dwa kwartały 2022 r. przyniosły wzrosty, jednak niewielkie (odpowiednio 2,6 proc. i 0,8 proc.) w porównaniu do innych krajów.

Tabela 18. Najwięksi importerzy usług na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)

	2006	2010	2015	2020	2021
USA	349	436	498	467	550
Chiny	101	193	436	381	441
Niemcy	225	264	302	311	381
Irlandia	82	110	175	349	341
Francja	146	182	233	236	258
Wielka Brytania	193	187	229	212	243
Holandia	129	136	213	213	237
Singapur	65	101	162	204	224
Japonia	141	165	179	197	207
Indie	75	115	124	154	196
Szwajcaria	60	87	118	127	142
Belgia	57	88	104	120	134
Korea	70	97	112	106	127
Włochy	106	114	103	94	113
Luksemburg	33	43	68	96	111
Kanada	74	100	105	98	105
Dania	47	55	58	72	82
Szwecja	42	51	62	69	80
ZEA	25	42	82	62	76
Rosja	46	75	89	65	76
Polska	19	30	32	40	49

Uwaga: ZEA – Zjednoczone Emiraty Arabskie. Źródło: UNCTAD.

Wartość eksportu czy importu należy rozpatrywać w kontekście nadwyżki handlowej (lub deficytu handlu zagranicznego). Podobnie więc jak w ubiegłorocznym raporcie obliczyliśmy te wyniki. Krajem o największym, dodatnim saldzie handlowym na świecie w 2021 r. były ponownie Chiny, które względem poprzedniego roku poprawiły wynik o 29 proc. (tj. o ok. 150 mld dol.). Drugą, największą nadwyżkę handlową na świecie osiągnęły Niemcy (ponownie ponad 210 mld dol.), zaś na trzecim miejscu była Rosja z wynikiem o prawie 100 mld dol. wyższym, niż rok wcześniej. Ponownie jak wcześniej analizowaliśmy, w światowej czołówce znalazły się kraje o stosunkowo małym terytorium i liczbie ludności (np. Belgia, Holandia czy Singapur), co kolejny raz podkreśla, że znaczenie kraju

w światowym handlu zależy może od czynników innych, niż podstawowe (tj. zasoby ziemi czy siły roboczej), choć te jak najbardziej również w dalszym ciągu się liczą (co potwierdza przykład Arabii Saudyjskiej, Kataru, Kuwejtu, Indonezji, czy Zjednoczonych Emiratów Arabskich, które znalazły się w przedstawionym zestawieniu).

Podobnie jak poprzednio, w tabeli zaprezentowano pierwszą dwudziestkę krajów na świecie. Nie widzimy wśród nich Polski. **W 2020 r. nasz kraj był na wysokim, 25. miejscu na świecie** (w 2019 r. na 44. miejscu) z nadwyżką wynoszącą prawie 14 mld dolarów. To był duży sukces. **W 2021 r. Polska spadła jednak na odległe, 101. miejsce** z deficytem handlowym (w miejsce nadwyżki) wynoszącym 432 mln dol.

Tabela 19. Kraje o najwyższej nadwyżce handlu towarami na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld dol.)

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2021
Chiny	0,0	-0,1	0,0	-1,8	8,7	24,2	181,5	524,0	675,2
Niemcy					65,4	54,5	204,1	210,8	211,8
Rosja						60,2	152,0	93,7	189,8
Arabia S.	0,2	0,7	1,7	78,9	20,3	47,3	144,3	35,9	123,3
Australia	0,1	-0,6	-0,3	-0,5	-2,2	-7,7	11,0	39,0	83,7
Holandia	-0,8	-0,8	-2,3	-3,5	5,3	14,8	57,8	79,5	78,5
ZEA	-0,1	-0,2	0,3	13,2	12,3	14,8	49,0	88,3	77,6
Irlandia	-0,2	-0,2	-0,5	-2,8	3,1	26,3	56,2	80,3	70,8
Tajwan	0,0	-0,1	-0,1	0,1	12,5	10,7	23,4	59,1	65,6
Norwegia	-0,3	-0,6	-1,2	1,6	6,8	25,7	53,3	4,0	62,3
Malezja	0,5	0,3	0,3	2,2	0,2	16,3	34,0	44,3	61,0
Katar	0,0	0,1	0,2	4,3	1,9	8,3	51,7	25,7	59,2
Szwajcaria	-0,1	0,3	-1,3	-6,7	-5,9	-2,0	19,3	27,3	56,1
Włochy	-0,3	-1,1	-1,8	-22,6	-11,7	1,8	-39,7	72,9	52,8
Singapur	-0,1	-0,2	-0,9	-4,6	-8,2	3,3	41,1	32,7	51,1
Brazylia	0,3	-0,2	-0,1	-4,8	8,9	-3,5	7,2	42,8	46,1
Belgia	-0,3	-0,2	0,2	-7,3	-2,0	10,8	16,5	24,9	35,1
Indonezja							22,8	21,7	33,8
Kuwejt	0,1	0,7	1,1	13,1	3,1	12,3	47,3	12,4	31,2
Korea	0,0	-0,3	-1,1	-4,8	-4,8	11,8	41,2	44,9	29,3

Uwaga: różnica między wartością eksportu i importu. Źródło: oblicz. wł. na podst. UNCTAD.

Dla porównania można pokazać kraje o największym deficycie handlowym. Od lat pierwszeństwo w tym zakresie mają Stany Zjednoczone. W 2021 r. odnotowały deficyt wynoszący prawie 1,2 bln dol. Na drugim miejscu była Wielka

Brytania (226 mld dol.), a następnie Indie (178 mld dol.) i Francja (129 mld dol.). Warto zauważyć, że deficyty te znacząco wzrosły w 2021 r. w porównaniu do roku poprzedniego.

Tabela 20. Kraje o najwyższym deficycie handlu towarami na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld dol.)

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2021
USA	0,4	3,3	0,8	-31,4	-123,4	-477,4	-690,7	-982,0	-1181,0
Wielka Brytania	-1,0	-2,4	-2,4	-5,4	-39,3	-62,5	-175,1	-238,7	-225,6
Indie	0,1	-1,0	-0,1	-6,3	-5,6	-9,1	-123,9	-96,8	-177,5
Francja	0,0	0,5	-1,4	-21,1	-23,5	-11,3	-87,3	-92,7	-129,3
Filipiny	0,0	-0,1	-0,2	-2,6	-4,9	1,1	-7,0	-26,9	-49,8

Uwaga: różnica między wartością eksportu i importu towarów. Źródło: oblicz. wł. na podst. UNCTAD.

Podobnie jak dla wymiany handlowej towarami, można zaprezentować wyniki dotyczące handlu usługami. **Tej kategorii w ogóle nie rozpatrywaliśmy w raportach WEI z poprzednich lat**, stąd odnotowujemy spore zaskoczenie.

Czołówka krajów na świecie nie budzi większego zaskoczenia. Dominują Stany Zjednoczone, które ponownie osiągnęły nadwyżkę (choć z roku na rok coraz mniejszą) wynoszącą ok. ¼ biliona dol. Na drugim miejscu była Wielka Brytania, która również znacząco wyprzedzała dalsze kraje. Na trzecim miejscu znalazła się Hiszpania, która razem z Francją i Indiami przekroczyła 40 mld dol. Tuż za nimi znalazł się Izrael – kolejne państwo, które swoją nadwyżkę mogło zawdzięczać m.in. eksportowi usług turystycznych.

Na 7. miejscu na świecie pod względem nadwyżki w handlu usługami w 2021 r. znalazła się

Polska (na 175 analizowanych krajów i terytoriów – dla 31 nie było danych za 2021 r.). Rok wcześniej była nawet na 6. miejscu (Francja miała wtedy niższe wyniki). W 2015 r. było to 14. miejsce na świecie, w 2010 r. i 2006 r. (2006 rok to pierwszy okres, dla którego UNCTAD podaje dane dot. międzynarodowego handlu usługami) – 22. miejsce. Pokazuje to, że wysokie miejsce Polski nie było nam dane, tylko **poprawia się wraz z upływem czasu** – jak można się domyślać, ze względu na poprawę międzynarodowej pozycji konkurencyjnej pod względem zwłaszcza eksportu usług.

Tabela 21. Kraje o najwyższej nadwyżce handlu usługami na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld dol.)

	2006	2010	2015	2020	2021
USA	73,8	145,6	271,1	259,9	245,2
Wielka Brytania	93,4	105,1	146,2	173,9	174,6
Hiszpania	37,0	49,0	59,3	29,3	46,0
Francja	25,1	20,5	22,3	18,8	44,7
Indie	-5,7	2,1	32,7	49,4	44,7
Izrael	3,7	6,6	13,2	29,6	39,7
Polska	3,2	5,0	12,1	26,0	31,2
Luksemburg	17,6	21,6	25,9	25,0	29,5
Turcja	13,9	16,7	30,0	11,5	26,6
ZEA	-18,0	-30,4	-21,1	16,3	25,7
Grecja	17,7	17,1	18,4	8,3	15,4
Hongkong	-9,3	10,1	30,3	11,9	15,1
Makao	7,5	21,2	29,3	8,3	14,5
Filipiny	4,5	5,8	5,5	13,9	14,2
Tajwan	-13,9	-11,0	-10,8	3,8	12,5
Dania	6,1	6,5	6,2	4,3	11,7
Chorwacja	6,4	8,1	8,0	6,0	11,6
Rumunia	5,2	2,0	7,6	10,8	11,3
Portugalia	7,3	8,4	13,6	9,9	11,2
Holandia	0,0	25,6	-15,6	11,2	10,8

Uwaga: różnica między wartością eksportu i importu usług. Źródło: oblicz. wł. na podst. UNCTAD.

4.2. Wymiana handlowa towarów w UE

Główny wniosek: W okresie 2015–2021 wzrost eksportu z Polski był drugim, najwyższym w UE. Pokazuje to bardzo dużą siłę polskich firm eksportujących towary. Największym naszym partnerem handlowym są Niemcy (trafia tam ok. 29 proc. ogółu eksportu z Polski i udział ten rośnie), choć obecne władze polityczne starają się popsuć relacje z tym krajem.

Unia Europejska, a zwłaszcza Niemcy, są ważnym dla Polski partnerem handlowym. Poniżej pokazane zostaną podstawowe statystyki handlu zagranicznego krajów UE (bez rozbięcia na handel z krajami spoza UE i wewnątrzunijny – jak w ubiegłorocznym raporcie).

Największym eksporterem towarów w UE były – co już wcześniej zauważyliśmy – Niemcy, gdzie eksport w 2021 r. względem roku poprzedniego wzrósł o 14 proc. (do 1,4 bln euro). Na kolejnych

miejscach były: Holandia, Włochy, Francja, Belgia i Hiszpania. Polska zajęła 7. miejsce w UE, a eksport wzrósł w 2021 r. o 20 proc., co było wynikiem lekko powyżej średniej (tj. 19 proc.). W porównaniu jednak do 2002 r., wzrost eksportu w Polsce był trzecim najwyższym w UE – wyniósł on aż 562 proc. (większy przyrost odnotowano jedynie na Łotwie – 63 proc. oraz na Cyprze – 623 proc.). **W okresie 2015–2021 wzrost eksportu z Polski był drugim, najwyższym w UE** (i wyniósł 61 proc.; o więcej wzrósł jedynie w Słowenii – 69 proc.). Byłby on zapewne jeszcze wyższy, gdyby nie pandemia w 2020 r., kiedy to eksport większości krajów UE spadł, a wzrost jedynie w trzech krajach: w Irlandii – o 6,3 mld euro, w Polsce – o 1 mld euro (i na Łotwie – o 0,2 mld euro). Pokazuje to **bardzo dużą siłę polskich firm eksportujących towary**. Jedną z przyczyn tego jest posiadanie dostępu do rynków krajów UE – jak oszacował Polski Instytut Ekonomiczny gdyby nie to, polski eksport byłby o połowę niższy.

Tabela 22. Eksport dóbr z krajów UE (mld euro)

	2002	2005	2010	2015	2020	2021
Austria	83,2	100,6	115,1	137,8	148,3	171,5
Belgia	228,6	268,8	307,5	357,8	369,7	461,6
Bułgaria	6,1	9,2	15,6	22,9	28,0	34,8
Chorwacja	5,2	7,1	8,9	11,7	15,0	18,5
Cypr	0,4	1,2	1,1	3,0	2,7	3,3
Czechy	40,7	62,8	100,3	142,4	167,6	191,6
Dania	60,8	68,4	72,7	86,1	95,0	106,5
Estonia	3,6	6,2	8,7	11,6	14,3	18,2
Finlandia	47,7	52,6	52,4	54,0	57,9	69,5
Francja	350,8	372,5	395,1	456,5	427,2	494,9
Grecja	12,1	14,9	21,2	25,8	30,8	40,0
Hiszpania	132,9	154,8	191,9	254,6	269,5	323,5
Holandia	258,1	326,6	433,2	514,3	590,2	710,4
Irlandia	93,3	88,1	88,7	111,3	157,8	161,2
Litwa	5,5	9,5	15,7	22,9	28,7	34,6
Luksemburg	10,8	15,4	14,2	15,5	12,1	14,1
Łotwa	2,4	4,1	7,2	11,1	14,3	17,7
Malta	2,1	1,9	2,7	2,4	2,5	2,6
Niemcy	651,3	780,4	949,6	1195,8	1209,2	1384,1
Polska	43,5	71,9	120,5	179,5	239,2	288,2
Portugalia	27,4	31,1	37,3	49,6	53,8	63,6
Rumunia	14,7	22,3	37,4	54,6	61,8	73,9
Słowacja	15,2	25,6	49,7	67,8	75,6	87,9
Słowenia	11,0	15,5	22,0	28,8	39,2	48,5
Szwecja	86,2	105,3	119,6	126,3	136,1	160,3
Węgry	36,5	50,6	72,0	88,8	105,4	119,9
Włochy	269,1	299,9	337,4	412,3	436,7	520,8

Uwaga: eksport wszystkich towarów do wszystkich krajów (kod: ext_It_intertrd). Źródło: Eurostat.

Wyniki importu towarów kształtowały się dość podobnie, jak eksportu. Pierwsze miejsce w UE zajmowały Niemcy (z wynikiem 1,2 bln euro, wzrost o 17 proc. w porównaniu do roku poprzedniego). Następne w kolejności były: Holandia, Francja, Włochy, Belgia, Hiszpania.

Na 7. miejscu znalazła się Polska, która importowała w 2021 r. towary o wartości 290 mln euro,

więcej o 20 proc. niż w roku poprzednim. Również pod względem przyrostu importu od 2002 r. Polska była na 3. miejscu w UE (wzrost o 395 proc.; o więcej wzrósł w Rumunii – 421 proc. i na Słowacji – 402 proc.). W porównaniu do 2015 r., jedynie w Słowenii był większy wzrost importu (o 81 proc., niż w Polsce (63 proc.)), która pod tym względem była na 2. miejscu w UE.

Tabela 23. Import dóbr z krajów UE (mld euro)

	2002	2005	2010	2015	2020	2021
Austria	82,8	102,3	119,9	140,7	150,9	185,7
Belgia	109,7	256,2	295,1	338,6	348,0	432,1
Bułgaria	8,4	12,5	19,2	26,3	30,6	39,1
Chorwacja	11,3	14,9	15,1	18,6	23,5	29,2
Cypr	3,9	5,1	6,5	6,3	7,7	8,6
Czechy	43,0	61,5	95,5	127,5	149,6	179,3
Dania	53,2	60,8	62,6	77,2	86,0	101,8
Estonia	5,1	8,2	9,3	13,1	15,1	20,0
Finlandia	36,2	47,2	51,9	54,5	59,8	72,9
Francja	348,2	405,2	460,9	514,6	508,5	605,3
Grecja	38,5	46,4	49,6	42,2	48,9	65,4
Hiszpania	174,6	232,1	246,7	281,2	285,2	354,4
Holandia	231,9	292,4	386,8	461,8	520,8	640,8
Irlandia	55,4	55,1	47,7	69,5	87,2	101,9
Litwa	8,0	12,5	17,7	25,4	29,2	37,8
Luksemburg	13,4	18,2	18,7	21,0	18,5	21,8
Łotwa	4,3	7,0	8,8	13,3	16,1	20,7
Malta	2,8	3,0	3,8	5,4	5,0	5,6
Niemcy	518,5	624,6	795,7	947,6	1025,5	1202,9
Polska	58,5	81,7	134,3	177,2	228,7	289,7
Portugalia	42,5	51,4	58,6	60,3	68,1	83,1
Rumunia	18,9	32,6	46,8	63,0	80,5	98,3
Słowacja	17,5	27,9	50,3	65,7	73,7	87,9
Słowenia	11,6	16,3	22,7	26,9	36,9	48,8
Szwecja	70,8	89,8	112,4	124,8	131,2	158,3
Węgry	39,9	53,5	66,5	82,9	101,4	120,9
Włochy	261,2	309,3	367,4	370,5	373,4	480,4

Uwaga: eksport wszystkich towarów do wszystkich krajów (kod: ext_lt_intertrd). Źródło: Eurostat.

Widzimy zatem, że sytuacja handlu międzynarodowego większości krajów UE, ale szczególnie Polski – poprawiała się, a ponadto eksport z reguły rósł bardziej, niż import, co poprawiało bilans handlowy.

W 2021 r. największą nadwyżkę bilansu handlowego w UE miały Niemcy. Wynosiła ona 181 mld euro i była niższa o 1 proc. niż w roku poprzednim. Na kolejnych miejscach były: Holandia,

Irlandia, Włochy, Belgia i Czechy. Tylko osiem krajów miało nadwyżkę (pozostałe – deficyt).

Polska była na 12. miejscu (rok wcześniej na 7. miejscu), odnotowując dość niewielki deficyt handlowy (1,5 mld euro). Była to jednak bardzo duża zmiana w porównaniu do poprzednich lat. Jak to zauważyliśmy w poprzednim „Bilansie Otwarcia”, Polska od 2015 r. (z wyjątkiem 2018 r.) zaczęła odnotowywać nadwyżkę w handlu międ-

dzynarodowym, po wielu latach, kiedy nasz kraj doświadczał deficytów. W 2020 r. wynosiła ona aż 10,56 mld euro, co było rekordowym wynikiem w historii naszego kraju. W porównaniu do niego rok 2021 r. był już dużo słabszy.

Przed taką sytuacją ostrzegaliśmy w ubiegłorocznym raporcie, wskazując, że *Posiadanie*

nadwyżki handlowej jednak nie jest „dane na zawsze”. (...) W ciągu pierwszych trzech kwartałów 2021 r. nadwyżka ta była o 73 proc. mniejsza niż w analogicznym okresie roku poprzedniego (co spowodowane jest wzrostem cen surowców importowanych i zakłóceniami w łańcuchach dostaw).

Tabela 24. Bilans handlowy krajów UE (mld euro)

	2002	2005	2010	2015	2020	2021
Austria	0,4	-1,7	-4,9	-2,9	-2,6	-14,2
Belgia	18,8	12,6	12,5	19,2	21,7	29,6
Bułgaria	-2,3	-3,3	-3,7	-3,5	-2,7	-4,3
Chorwacja	-6,1	-7,9	-6,2	-6,9	-8,5	-10,7
Cypr	-3,5	-3,9	-5,4	-3,4	-5,0	-5,4
Czechy	-2,3	1,3	4,8	14,9	18,0	12,2
Dania	7,6	7,7	10,1	8,9	9,0	4,7
Estonia	-1,4	-2,0	-0,5	-1,5	-0,9	-1,8
Finlandia	11,6	5,4	0,5	-0,5	-1,9	-3,4
Francja	2,6	-32,7	-65,9	-58,1	-81,3	-110,3
Grecja	-26,3	-31,6	-28,5	-16,5	-18,1	-25,4
Hiszpania	-41,7	-77,3	-54,8	-26,6	-15,7	-31,0
Holandia	26,2	34,2	46,3	52,5	69,5	69,6
Irlandia	37,9	33,0	41,0	41,8	70,6	59,3
Litwa	-2,4	-3,0	-2,0	-2,5	-0,5	-3,2
Luksemburg	-2,6	-2,8	-4,5	-5,6	-6,4	-7,8
Łotwa	-1,9	-2,8	-1,6	-2,2	-1,8	-3,0
Malta	-0,7	-1,1	-1,1	-3,1	-2,5	-3,0
Niemcy	132,8	155,8	154,0	248,2	183,7	181,2
Polska	-15,0	-9,8	-13,8	2,4	10,6	-1,5
Portugalia	-15,1	-20,2	-21,4	-10,7	-14,4	-19,5
Rumunia	-4,2	-10,3	-9,5	-8,4	-18,7	-24,4
Słowacja	-2,3	-2,2	-0,5	2,1	1,9	0,0
Słowenia	-0,6	-0,9	-0,7	1,9	2,3	-0,2
Szwecja	15,4	15,5	7,2	1,5	4,9	2,0
Węgry	-3,4	-2,9	5,5	5,9	4,0	-1,0
Włochy	7,8	-9,4	-30,0	41,8	63,3	40,3

Uwaga: eksport wszystkich towarów do wszystkich krajów (kod: ext_It_intertrd). Źródło: Eurostat.

4.3. Handel usługami

Główny wniosek: w Polsce eksport usług stanowi 24 proc. eksportu towarów. Pod względem nadwyżki w wymianie usług w UE, Polska była (w 2021 r.) na trzecim miejscu, cały czas stopniowo poprawiając swoją pozycję oraz na siódmym miejscu na świecie – głównie ze względu na transport samochodowy, usługi biznesowe oraz programistyczne.

Interesujące byłoby sprawdzenie handlu usługami. Naszym „odkryciem” w tegorocznym raporcie (co rzadko jest podkreślane w dyskusjach wśród ekonomistów naszego kraju) jest bardzo dobra, w skali światowej, pozycja Polski – co wymagałoby dokładniejszego zbadania tego tematu.

Eurostat w pozycji „International trade in services” nie podaje kompletnych i aktualnych informacji. Stąd trzeba było wykorzystać inne podejście i użyć danych pochodzących z bilansu płatniczego (international trade in services, BPM6). Pozycje „credit” są odpowiednikiem eksportu, „debet” – importu, „balance” – bilans. Dane te jednak nie są tak zagregowane, jak podaje je MFW i dla pokazania całości eksportu usług z danego kraju należało zsumować wartości dotyczące eksportu do krajów UE (EU27) z tymi wartościami odnoszącymi się do krajów spoza UE (extra-EU27). Oczywiście, wskazywane od 2020 r. 27 krajów to skład UE po wyjściu z niej Wielkiej Brytanii. Podobnie jak poprzednio, dane podawane oryginalnie w milionach euro przeliczono na miliardy (dla zwiększenia czytelności tabel).

Tabela 25. Eksport usług z poszczególnych krajów UE (mld euro)

	2010	2015	2019	2020	2021
Austria		53,2	68,3	56,8	59,4
Belgia	74,3	98,3	111,0	106,4	115,5
Bułgaria	5,0	7,3	10,2	7,2	9,3
Chorwacja	9,1	10,5	15,3	8,9	14,2
Cypr	7,1	9,7	14,3	13,4	15,4
Czechy	16,6	21,0	27,2	22,8	25,1
Dania	46,5	58,1	74,7	66,9	78,9
Estonia	3,6	5,3	7,2	5,7	8,4
Finlandia		21,8	30,7	25,8	27,8
Francja		230,5	264,7	222,9	256,2
Grecja	28,1	31,6	40,2	22,7	35,0
Hiszpania		109,5	140,3	79,0	100,7
Holandia	121,9	178,3	246,5	196,3	163,6
Irlandia		120,2	230,2	244,1	285,6
Litwa	3,3		11,8	10,9	12,9
Luksemburg	49,0	84,3	103,3	106,3	118,4
Łotwa	3,0	4,4	5,6	4,4	4,8
Malta			15,1	14,0	15,3
Niemcy	169,9	253,0	314,8	272,0	327,7
Polska	26,2	39,7	62,7	58,0	68,2
Portugalia	17,5	24,9	35,7	22,3	27,1
Rumunia		17,2	27,1	23,8	27,9
Słowacja		7,3	11,0	9,0	9,5
Słowenia	4,7	6,0	8,7	6,9	8,3
Szwecja	40,7	65,5	69,6	60,2	66,8
Węgry	14,8	20,3	26,9	19,3	22,1
Włochy	76,5	88,7	109,4	74,9	86,6

Źródło: oblicz. wł. na podst. Eurostat.

Generalnie, obliczona przez nas wartość eksportu usług jest kilkakrotnie niższa niż eksportu towarów (podobnie w przypadku importu). Jednak jest to istotna pozycja w bilansie płatniczym i przyczyniać się może ostatecznie do wyników produktu krajowego brutto (niekiedy nawet bardziej, niż handel towarami – biorąc pod uwagę salda obu kategorii).

Największymi eksporterami i jednocześnie największymi importerami usług w UE w 2021 r. były kolejno: Niemcy, Irlandia i Francja. Najmniejszymi

eksporterami małej wielkości kraje (nadbałtyckie), a najmniejszymi importerami – Łotwa, Chorwacja i Bułgaria.

Pod względem wartości eksportu usług Polska była w 2021 r. na 10. miejscu (wzrost o jedno miejsce w porównaniu do 2020 r.), a pod względem importu – na 12. miejscu (tak jak i w 2020 r.). W porównaniu do roku poprzedniego, eksport ten wzrósł w Polsce o 18 proc. (średnia UE to 17 proc.), a np. w Chorwacji i Grecji po ponad 50 proc. Tylko w jednym kraju wielkość ta spa-

Tabela 26. Import usług do poszczególnych krajów UE (mld euro)

	2010	2015	2019	2020	2021
Austria		43,0	59,0	48,9	56,6
Belgia	66,2	94,0	110,6	104,6	113,7
Bułgaria	2,6	4,2	5,3	4,2	4,8
Chorwacja	2,9	3,3	5,0	3,6	4,4
Cypr	4,0	6,0	9,6	9,8	10,9
Czechy	13,5	17,8	23,1	18,9	20,8
Dania	41,7	52,5	68,3	63,1	69,1
Estonia	2,2	3,6	5,1	5,4	7,0
Finlandia		24,9	32,7	27,9	30,2
Francja		210,4	240,7	206,5	218,4
Grecja	15,2	15,1	19,0	15,4	22,0
Hiszpania		56,1	77,1	53,4	61,8
Holandia	102,6	192,4	237,3	186,5	138,9
Irlandia		158,0	335,7	306,0	288,7
Litwa	2,3		6,9	5,9	7,7
Luksemburg	32,7	61,0	82,3	84,4	93,4
Łotwa	1,8	2,3	3,2	2,5	3,1
Malta			11,4	11,6	12,4
Niemcy	198,8	272,2	335,4	268,5	327,4
Polska	22,5	28,9	38,9	35,2	41,7
Portugalia	11,1	12,6	17,8	13,6	17,6
Rumunia		10,4	18,4	14,3	18,3
Słowacja		7,2	9,8	7,9	8,7
Słowenia	3,6	4,3	5,8	4,9	5,9
Szwecja	38,3	55,6	66,9	60,3	67,9
Węgry	12,1	15,4	19,9	15,6	17,1
Włochy	85,8	92,9	110,1	82,2	96,0

Źródło: oblicz. wł. na podst. Eurostat.

dła w 2021 r. w porównaniu do poprzedniego – w Holandii (o 17 proc.). W Polsce eksport usług stanowił 24 proc. eksportu towarów, co oznacza, że nie jest to pozycja statystyczna, którą powinno się pomijać.

Importu nie należy traktować bez zestawienia go z eksportem, zaś obie kategorie powinny być analizowane w kontekście ich bilansu. Obliczone przez nas saldo bilansu handlu zagranicznego

usługami wskazuje, że wielkości te nie są tak znaczące, jak w przypadku handlu towarami. Mimo to w niektórych krajach mogą „ratować” bilans obrotów bieżących.

Największą nadwyżkę w międzynarodowym handlu usługami w UE w 2021 r. osiągnęły Hiszpania i Francja (po ponad 35 mld euro), dzięki czemu oba te kraje dość znacząco „ratowały” wyniki swoich bilansów obrotów bieżących (po-

nieważ miały wysokie deficyty handlu towarami). Cztery kraje UE miały deficyty handlu usługami: Włochy, Irlandia, Finlandia i Szwecja (a w Niemczech nadwyżka wynosiła zaledwie 0,3 mld euro). Stąd budzi szczególne, pozytywne zdziwienie to, że **na trzecim miejscu w UE pod względem nadwyżki międzynarodowej wymiany usług**

uplasowała się Polska. Nie jest to zdarzenie, tylko jednorazowe, bo w 2020 r. było to aż druga pozycja w UE (w 2019 r. również trzecie miejsce, w 2015 r. – 6. miejsce, w 2010 r. – ok. 10. – braki niektórych danych). Kwestie zwłaszcza eksportu polskich usług powinny być w związku z tym dużo bardziej niż dotąd doceniane.

Tabela 27. Bilans handlu usługami poszczególnych krajów UE (mld euro)

	2010	2015	2019	2020	2021
Austria		10,2	9,3	7,9	2,7
Belgia	8,1	4,2	0,5	1,8	1,8
Bułgaria	2,4	3,1	4,9	3,1	4,5
Chorwacja	6,1	7,2	10,3	5,3	9,8
Cypr	3,1	3,7	4,7	3,6	4,5
Czechy	3,1	3,2	4,1	4,0	4,3
Dania	4,9	5,6	6,5	3,7	9,9
Estonia	1,3	1,7	2,1	0,3	1,4
Finlandia		-3,1	-1,9	-2,1	-2,3
Francja		20,1	24,0	16,4	37,8
Grecja	12,9	16,6	21,1	7,3	13,0
Hiszpania		53,4	63,2	25,6	38,9
Holandia	19,3	-14,0	9,2	9,8	24,7
Irlandia		-37,7	-105,6	-61,9	-3,1
Litwa	1,0		4,9	5,0	5,2
Luksemburg	16,3	23,3	21,0	21,9	25,0
Łotwa	1,3	2,0	2,4	1,8	1,8
Malta			3,6	2,4	2,9
Niemcy	-28,9	-19,2	-20,7	3,5	0,3
Polska	3,7	10,9	23,9	22,8	26,4
Portugalia	6,3	12,3	17,9	8,7	9,5
Rumunia		6,8	8,7	9,4	9,6
Słowacja		0,1	1,2	1,1	0,8
Słowenia	1,1	1,6	2,9	2,0	2,4
Szwecja	2,4	10,0	2,6	-0,2	-0,8
Węgry	2,7	4,9	7,1	3,7	5,0
Włochy	-9,4	-4,2	-0,7	-7,3	-9,4

Źródło: oblicz. wł. na podst. Eurostat.

4.4. Struktura i przemiany wymiany handlowej

Główny wniosek: obecny rok jest słabszy od poprzednich – do września br. import wzrósł aż o 28 proc., a eksport jedynie o 20 proc., co było szóstym najgorszym wynikiem w UE²¹. Polska w ostatnich latach stała się największym w UE eksporterem części i akcesoriów samochodowych, mebli do siedzenia (3. miejsce na świecie) i kilku innych grup towarów, wiceliderem eksportu akumulatorów i silników diesla. Polski eksport przeszedł spore przemiany: nadal są w nim podstawowe surowce czy papierosy, ale te coraz więcej produktów wiedzy-intensywnych. Dynamicznie rośnie eksport komputerów, słuchawek, samochodów hybrydowych.

Na kolejnej stronie przedstawimy strukturę handlu zagranicznego Polski, uwzględniając główne grupy towarów oraz głównych partnerów handlowych.

Na koniec 2021 r. największy udział zarówno w eksporcie, jak i imporcie miały maszyny i wyposażenie transportowe (eksport – 107 mld

euro i import – 100 mld euro). Niewiele mniejszy był udział innych dóbr wytworzonych. Na trzecim miejscu pod względem eksportu była żywność, napoje i papierosy, na czwartym – chemikalia (w imporcie kolejność ta była odwrotna).

Należy podkreślić przemiany, jakie przeszła polska gospodarka. Na początku transformacji eksportowaliśmy głównie surowce oraz towary niskoprzetworzone, a obecnie nasz eksport jest coraz bardziej wiedzochłonny. Polska gospodarka staje się coraz bardziej oparta na wiedzy.

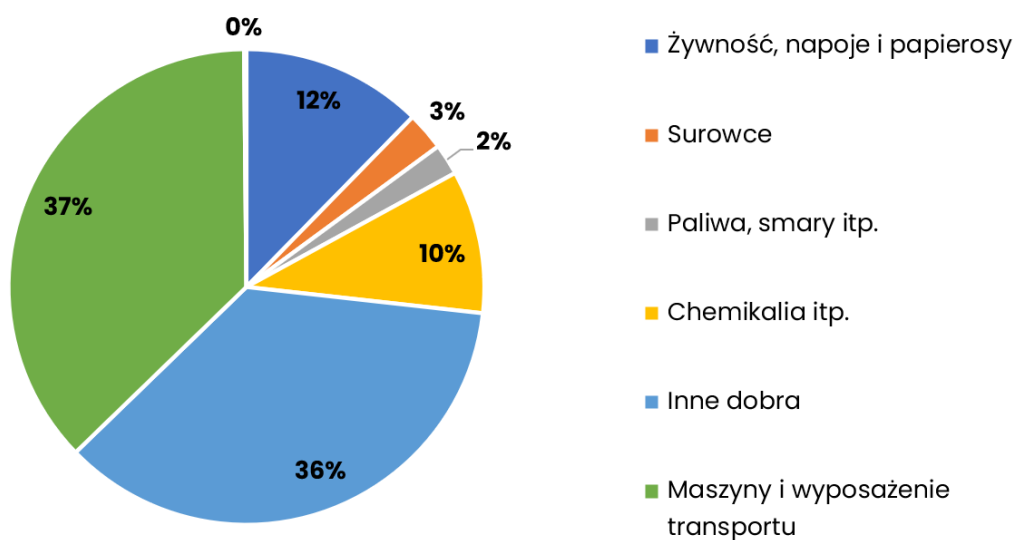
Wyniki badań Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE) i Spotdata pokazują, że w 2020 r. Polska była liderem eksportu w UE aż w 41 grupach towarowych (spośród ok. 1200), podczas gdy w 2001 r. tylko w 13. Staliśmy się „czołowym eksporterem części i akcesoriów samochodowych, mebli, niektórych artykułów budowlanych, a także drobiu”. „Polska jest drugim największym eksporterem akumulatorów w Europie”²². Znacząco wzrósł eksport silników odrzutowych i turbin, co jest efektem ulokowania u nas produkcji przez firmy amerykańskie.

²¹ Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne UE. Tablice w formacie XLSX, GUS, 25.11.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/informacje-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej/sytuacja-spoleczno-gospodarcza-kraju-w-pazdzierniku-2022-r-,1,126.html>.

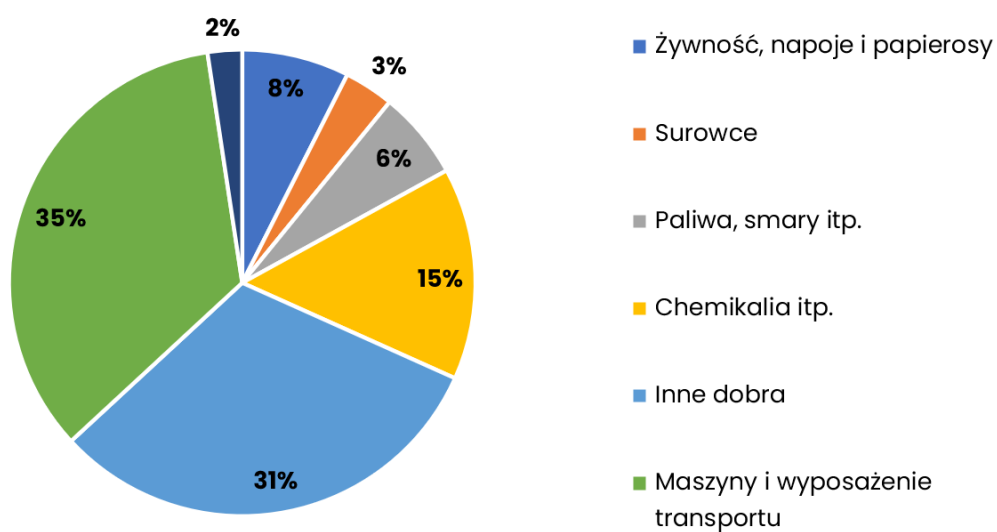
²² 30 lat polskiego eksportu. Hity eksportowe, kierunki ekspansji, szanse na przyszłość, KUKE i SpotData, wrzesień 2021, <https://api.kuke.pl/files/attachments/e0e963d4-267e-11ec-9df6-00abcd082070/raport-30-lat-polskiego-eksportu.pdf>, s. 13.

Wykres 46. Główne kategorie handlu zagranicznego Polski w 2021 r. (w %)

Eksport 2021

Import 2021

Źródło: oprac. i oblicz. wł. na podst. Eurostat.

Mapa 1. Mapa hitów eksportowych – 15 najważniejszych grup towarów

Towar	Kod CN	Eksport 2020, w mln euro	Miejsce 2020
Części i akcesoria do pojazdów silnikowych	8708	10 735	1
Monitory, projektory i aparatura odbiorcza	8528	5 295	2
Meble i ich części, różne	9401	5 223	3
Meble do siedzenia	9403	4 960	4
Samochody osobowe	8703	4 943	5
Akumulatory elektryczne	8507	4 633	6
Papierosy	2402	3 551	7
Samochody ciężarowe	8704	3 098	8
Aparatura do transmisji i odbioru głosu	8517	2 850	9
Drut, kable i pozostałe przewody izolowane	8544	2 622	10
Konstrukcje i różne elementy stalowe dla budownictwa	7308	2 527	11
Leki złożone z produktów zmieszanych lub niezmięszanych	3004	2 491	12
Mięso i podroby z drobiu	0207	2 331	13
Statki pasażerskie i towarowe, baraki itp.	8901	2 166	14
Silniki turbodrzutowe, turbośmigłowe oraz inne turbiny gazowe	8411	2 128	15

Źródło: 30 lat polskiego eksportu. Hity eksportowe, kierunki ekspansji, szanse na przyszłość, KUKE i SpotData, wrzesień 2021, <https://api.kuke.pl/files/attachments/e0e963d4-267e-11ec-9df6-00abcd082070/raport-30-lat-polskiego-eksportu.pdf>, s. 18.

Jesteśmy europejskim liderem w eksporcie w następujących kategoriach:

- meble do siedzenia (krzesła i fotele),
- papierosy,
- materace, stelaże i artykuły pościelowe,
- pralki domowe,
- pojazdy do transportu >9 osób,
- drób,
- miedź,
- koks i półkoks,
- artykuły budowlane z tworzyw sztucznych,
- grzejniki centralnego ogrzewania²³.

Polska jest drugim największym eksporterem:

- mebli lekarskich (np. stoły operacyjne, fotele dentystryczne),
- elementów konstrukcyjnych (np. okna, dachy),
- akumulatorów elektrycznych,
- silników diesla,
- artykułów z gumy,
- wyrobów stolarskich i ciesielskich z drewna,

- materiałów drukowanych,
- przewodów elektrycznych²⁴.

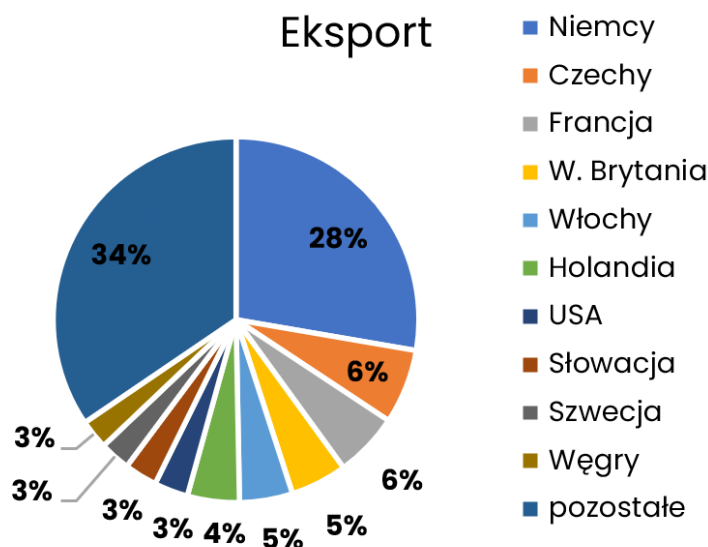
Polscy eksporterzy dobrze przeszli przez pandemię – w 2020 r. światowy eksport się zmniejszył, a w Polsce nieco wzrósł (licząc w PLN lub USD). Pod względem miejsca w eksporcie na świecie, polski eksport uplasował się w następujący sposób w 2020 r.:

- meble – 3. miejsce (po Chinach i Niemczech),
- poligrafia – 5. miejsce,
- słodycze – 7. miejsce,
- mięso i wyroby mięsne – 7. miejsce,
- nabiał – 9. miejsce,
- chemia gospodarcza – 9. miejsce,
- obuwiu – 10. miejsce,
- wyroby z gumy – 10. miejsce,
- produkty z papieru – 10. miejsce,
- odzież – 11. miejsce,
- warzywa – 12. miejsce,
- kosmetyki – 14. miejsce²⁵.

²³ Ibidem, s. 21–22, 24.

²⁴ Ibidem.

²⁵ A. Osiecki, *Polski eksport znów się rozpędza*, „Rzeczpospolita”, 27.08.2021, <https://www.rp.pl/biznes/art18857801-polski-eksport-znow-sie-rozpedza>.

Wykres 47. Struktura geograficzna handlu zagranicznego wg krajów (styczeń–sierpień 2022 r.)

Źródło: oprac. wł. na podst. *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, Warszawa, 25.10.2022, s. 78.

W 2021 r. szczególnie bardzo wzrósł eksport dóbr konsumpcyjnych trwałego użytku (np. komputerów, słuchawek) – o ponad 150 proc.; podobnie bardzo wzrósł eksport samochodów hybrydowych (wzrósł też eksport pojazdów szynowych)²⁶.

Jeśli chodzi o eksport usług, najważniejsze grupy to:

- transport towarów (np. polskie firmy „obsługują” 25 proc. drogowego przewozu towarów z Niemiec do Francji);
- usługi biznesowe (np. księgowość, HR);
- usługi programistyczne;
- turystyka i handel przygraniczny²⁷.

Dane GUS za pierwszych osiem miesięcy 2020 r. wskazują na znaczący wzrost obrotów towarowych handlu zagranicznego. Eksport wzrósł (w okresie styczeń–lipiec 2022 r.) o 22,2 proc.

w cenach bieżących w złotych (o 1,1 proc. w cenach stałych). Import rósł w większym stopniu (o 30,9 proc. w złotych w cenach bieżących, o 3,5 proc. w stałych)²⁸.

Największym partnerem handlowym są kraje UE (75,9 proc. wartości eksportu ogółem oraz 52,0 proc. wartości importu ogółem. Największym państwem-krajem, z którym prowadzimy wymianę handlową są oczywiście Niemcy. Ich udział w eksporcie wynosił 27,7 proc. (na koniec sierpnia 2022 r.), a w imporcie – 20,7 proc. Dodatkowo saldo handlowe wynosiło aż 60 mld zł. Na drugim miejscu w wymianie handlowej z Polską znajdują się w przypadku eksportu – Czechy, a importu – Chiny²⁹.

Znacznie spadł eksport do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W tej grupie największy udział

²⁶ Ł. Ambroziak, *Polskie hity eksportowe w 2021 r. warte już 109 mld zł*, Polski Instytut Ekonomiczny, 21.03.2022, <https://pie.net.pl/polskie-hity-eksportowe-w-2021-r-warte-juz-109-mld-zl-te-towary-sprzedawalismy-najczesciej>.

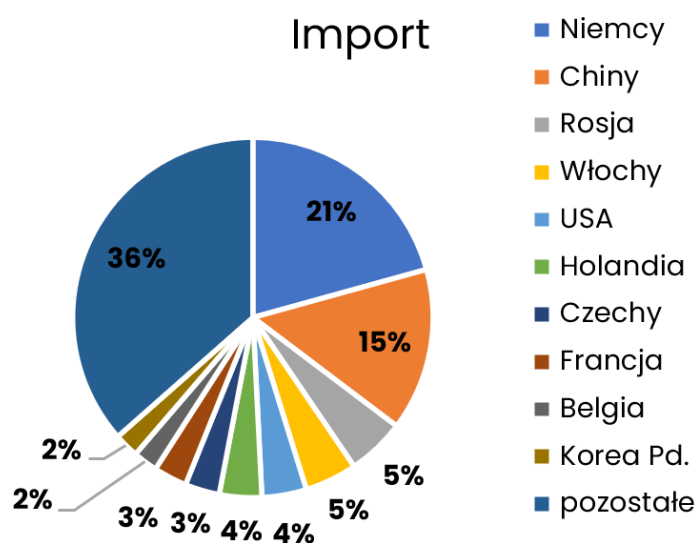
²⁷ *Polski eksport w górę dzięki UE. Dziewięć wykresów, które warto zobaczyć*, Bankier.pl, 26.07.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polski-eksport-w-gore-dzieki-UE-9-wykresow-ktore-warto-zobaczyc-8376594.html>.

²⁸ *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, Warszawa, 25.10.2022, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5498/1/125/1/sytuacja_spoeczno-gospodarcza_kraju._1-3_kwartal_2022r.pdf, s. 75.

²⁹ Ibidem, s. 78–79.

Wykres 48. Struktura geograficzna handlu zagranicznego wg krajów (styczeń–sierpień 2022 r.)

Źródło: oprac. wł. na podst. *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, Warszawa, 25.10.2022, s. 78.

ma Rosja. Od początku 2022 r. eksport do Rosji spadł o 35,1 proc. (przez co ten kraj wśród odbiorców naszych towarów spadł z 8. miejsca przed rokiem na 18. miejsce), przede wszystkim w zakresie urządzeń typu domowego, pozostałych maszyn i urządzeń specjalistycznych. Import wzrósł o 29,3 proc., co było spowodowane

wysokimi cenami surowców energetycznych (utrzymując 3. miejsce wśród dostawców towarów do Polski), szczególnie w zakresie leków, ropy naftowej i olejów oraz gazu (nieznacznie zmalała wartość importu węgla). W efekcie deficyt handlowy z tym krajem wzrósł do 41,8 mld zł (z 20,8 mld zł przed rokiem)³⁰.

³⁰ Ibidem, s. 79.

5. Polska jako atrakcyjny kraj do życia

W „Bilansach Otwarcia” co roku zwracamy uwagę na zmiany atrakcyjności naszego kraju jako miejsca do życia w nim. Przez wiele lat transformacji systemowej było to dużą bolączką naszego kraju, ze względu na wysokiej skali emigrację o charakterze zarobkowym, która nasiliła się zwłaszcza po wejściu Polski do Strefy Schengen. Dane dot. migracji są rzadko aktualizowane – ostatni raz 30 marca 2022 r. i nie zawierają one wartości za 2021 r.

5.1. Imigracja i emigracja oraz saldo migracji

Główny wniosek: Polska była szóstym krajem UE pod względem salda migracji, co jest najlepszym wynikiem w dotychczasowej historii. Jeszcze w 2010 r. Polska miała największy deficyt migracji w UE, ale od 2018 r. więcej osób przyjeżdża do Polski na stałe, niż z niej wyjeżdża. Polska stała się jednym z najbardziej atrakcyjnych celów migracji w UE, w tym najbardziej – spośród nowych krajów członkowskich.

Rok 2020 nie przyniósł zmian wśród najpopularniejszych krajów docelowych dla imigrantów: na pierwszym miejscu były Niemcy (729 tys. os.), następnie Hiszpania (468 tys.), Francja (283 tys.), Włochy (248 tys.) i na piątym miejscu – Polska (211 tys.). Najmniej popularna ponownie była Słowacja (6775 os.).

Tabela 28. Imigracja w UE (w tys. os.)

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Austria	71,0	166,3	129,5	111,8	105,6	109,2	103,6
Belgia	135,3	146,6	123,7	126,7	137,9	150,0	118,7
Bułgaria		25,2	21,2	25,6	29,6	37,9	37,4
Chorwacja	8,8	11,7	14,0	15,6	26,0	37,7	33,4
Cypr	20,2	15,2	17,4	21,3	23,4	26,2	25,9
Czechy	48,3	29,6	64,1	51,8	65,9	105,9	63,1
Dania	52,2	78,5	74,4	68,6	64,7	61,4	57,2
Estonia	2,8	15,4	14,8	17,6	17,5	18,3	16,2
Finlandia	25,6	28,7	34,9	31,8	31,1	32,8	32,9
Francja	307,1	364,2	377,7	369,6	387,2	385,6	283,2
Grecja	60,5	64,4	116,9	112,2	119,5	129,5	84,2
Hiszpania	360,7	342,1	414,7	532,1	643,7	750,5	467,9
Holandia	126,8	166,9	189,2	189,6	194,3	215,8	182,2
Irlandia	52,3	80,8	85,2	78,5	97,7	85,6	74,2
Litwa	5,2	22,1	20,2	20,4	28,4	40,1	43,1
Luksemburg	17,0	23,8	22,9	24,4	24,6	26,7	22,5
Łotwa	4,0	9,5	8,3	9,9	10,9	11,2	8,8
Malta	4,3	16,9	17,1	21,7	26,4	28,3	13,9
Niemcy	404,1	1571,0	1029,9	917,1	893,9	886,3	728,6
Polska	155,1	218,1	208,3	209,4	214,1	226,6	210,6
Portugalia	27,6	29,9	29,9	36,6	43,2	72,7	67,2
Rumunia	149,9	132,8	137,5	177,4	172,6	202,4	145,5
Słowacja	5,3	7,0	7,7	7,2	7,3	7,0	6,8
Słowenia	15,4	15,4	16,6	18,8	28,5	31,3	36,1
Szwecja	98,8	134,2	163,0	144,5	132,6	115,8	82,5
Węgry	25,5	58,3	53,6	68,1	82,9	88,6	75,5
Włochy	458,9	280,1	300,8	343,4	332,3	332,8	247,5

Uwaga: długookresowi imigranci. Źródło: obl. wł. na podst. Eurostat.

Oczywiście, w tym zakresie wielkość kraju (i jego liczba ludności) miała znaczenie. Podobne tendencje obserwowano w zakresie emigracji, tj. liczba emigrantów z większych krajów była wyższa niż z mniejszych krajów.

Najwięcej osób wyjechało (na stałe) w 2020 r. z Niemiec (488 tys. os.), zaś najmniej – ze Słowacji (2428 os.).

W 2019 r. Polska była piątym krajem UE pod względem wielkości emigracji, ale w 2020 r. sytuacja ponownie się poprawiła (kontynuując trendy z poprzednich lat) i skala emigracji zmalała do 162 tys. osób, zaś Polska znalazła się na czwartym miejscu w UE.

Tabela 29. Emigracja w UE (w tys. os.)

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Austria	51,7	56,7	64,4	66,1	67,2	68,3	62,6
Belgia	66,0	89,8	92,5	89,7	88,9	102,9	76,6
Bułgaria		29,5	30,6	31,6	33,2	39,9	6,6
Chorwacja	13,0	29,7	36,4	47,4	39,5	40,1	34,0
Cypr	4,3	17,2	14,9	15,1	15,3	17,4	21,4
Czechy	61,1	25,7	38,9	27,3	26,7	77,8	35,9
Dania	41,5	44,6	52,7	56,4	60,4	66,5	53,8
Estonia	5,3	13,0	13,8	12,4	10,5	12,8	12,4
Finlandia	11,9	16,3	18,1	17,0	19,1	17,3	15,1
Francja	269,5	324,5	313,6	215,5	300,7	299,1	144,8
Grecja	62,0	109,4	106,5	103,3	103,0	95,0	77,8
Hiszpania	403,4	343,9	327,3	368,9	309,5	262,2	248,6
Holandia	96,0	112,3	111,5	108,2	109,6	107,9	102,5
Irlandia	78,1	67,2	62,1	64,1	53,7	62,0	55,9
Litwa	83,2	44,5	50,3	47,9	32,2	29,3	23,1
Luksemburg	9,3	12,6	13,4	13,8	14,0	15,6	14,9
Łotwa	39,7	20,1	20,6	17,7	15,8	14,6	12,0
Malta	4,2	7,1	8,3	7,0	9,3	8,0	12,7
Niemcy	252,5	338,4	533,8	560,7	540,4	576,3	488,1
Polska	218,1	258,8	236,4	218,5	189,8	180,6	161,7
Portugalia	23,8	40,4	38,3	31,8	31,6	28,2	25,9
Rumunia	198,0	194,7	207,6	242,2	231,7	233,7	186,8
Słowacja	1,9	3,9	3,8	3,5	3,3	3,4	2,4
Słowenia	15,9	14,9	15,6	17,6	13,5	15,1	17,7
Szwecja	48,9	55,8	45,9	45,6	47,0	47,7	48,9
Węgry	13,4	43,2	39,9	39,8	48,2	49,8	67,4
Włochy	78,8	147,0	157,1	155,1	157,0	179,5	159,9

Uwaga: długookresowi emigranci. Źródło: obl. wł. na podst. Eurostat.

Eurostat nie podaje danych dotyczących salda migracji długookresowej w poszczególnych krajach UE. Stąd podobnie jak w poprzednim roku, obliczyliśmy je, odejmując oczywiście od wartości imigracji dane dotyczące emigracji, by uchwycić przyptywy (lub odpływy) ludności.

Najwięcej ludności w UE w wyniku migracji przyrosło w 2020 r. w Niemczech (241 tys. os.),

a następnie w kolejności w Hiszpanii (219 tys. os.) oraz we Francji (138 tys. os.). Polska była szóstym w kolejności krajem UE (49 tys. os.), co jest najlepszym wynikiem w dotychczasowej historii. Jedynie trzy kraje UE odnotowały ujemne saldo migracji: najwięcej osób utraciła Rumunia (41 tys. os.), dużo mniej Łotwa (3,2 tys. os.) i Chorwacja (632 osoby).

Tabela 30. Saldo migracji w UE (w tys. os.)

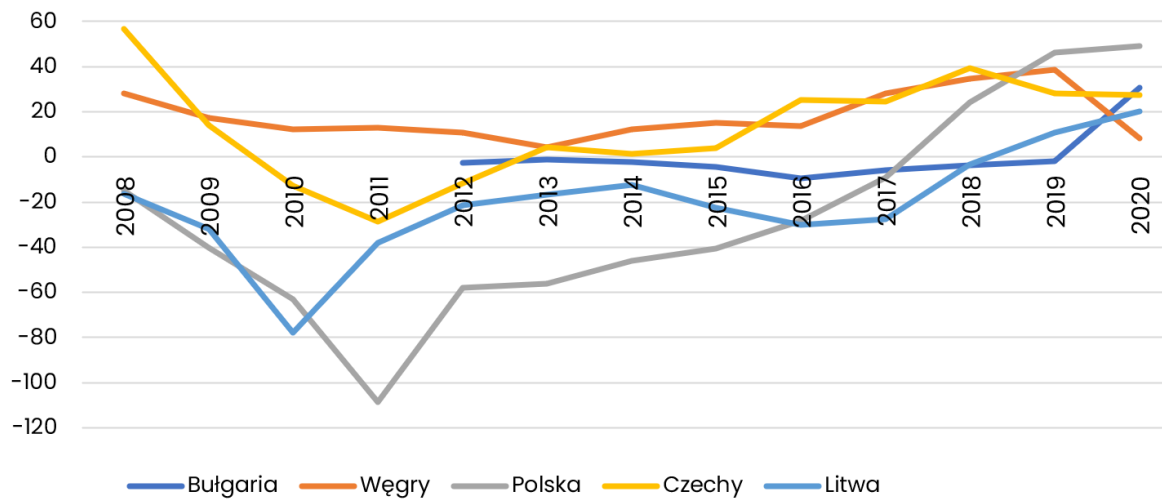
	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Austria	19,3	109,6	65,1	45,7	38,4	40,9	41,0
Belgia	69,3	56,8	31,2	37,0	48,9	47,1	42,1
Bułgaria		-4,2	-9,3	-6,0	-3,7	-2,0	30,7
Chorwacja	-4,2	-17,9	-22,5	-31,8	-13,5	-2,4	-0,6
Cypr	15,9	-2,0	2,5	6,2	8,1	8,8	4,5
Czechy	-12,8	3,9	25,2	24,5	39,2	28,1	27,2
Dania	10,8	33,9	21,7	12,2	4,3	-5,1	3,4
Estonia	-2,5	2,4	1,0	5,3	7,1	5,5	3,8
Finlandia	13,7	12,4	16,8	14,8	12,0	15,5	17,8
Francja	37,6	39,7	64,1	154,2	86,5	86,5	138,4
Grecja	-1,6	-44,9	10,3	8,9	16,4	34,4	6,4
Hiszpania	-42,7	-1,8	87,4	163,3	334,2	454,2	219,4
Holandia	30,8	54,5	77,8	81,4	84,7	107,9	79,7
Irlandia	-25,8	13,6	23,1	14,4	44,0	23,6	18,3
Litwa	-77,9	-22,4	-30,2	-27,6	-3,3	10,8	20,0
Luksemburg	7,7	11,2	9,4	10,5	10,7	11,1	7,6
Łotwa	-35,6	-10,6	-12,2	-7,8	-4,9	-3,4	-3,2
Malta	0,1	9,8	8,7	14,7	17,1	20,3	1,2
Niemcy	151,6	1232,6	496,1	356,4	353,5	310,0	240,5
Polska	-63,0	-40,7	-28,1	-9,1	24,3	46,1	48,9
Portugalia	3,8	-10,5	-8,3	4,9	11,6	44,5	41,3
Rumunia	-48,1	-61,9	-70,1	-64,8	-59,1	-31,3	-41,3
Słowacja	3,4	3,1	3,9	3,7	4,0	3,6	4,3
Słowenia	-0,5	0,5	1,1	1,3	14,9	16,2	18,4
Szwecja	49,9	78,4	117,1	98,9	85,6	68,1	33,6
Węgry	6,1	4,0	4,3	2,8	3,5	3,3	2,1
Włochy	65,9	178,0	201,6	146,6	112,5	127,0	131,8

Uwaga: liczba imigrantów minus liczba emigrantów (długookresowych, w danym roku).

Źródło: oblicz. wł. na podst. danych Eurostatu.

Należy podkreślić zmiany, które zachodziły w Polsce. W „Bilansie Otwarcia” sprzed dwóch lat po raz pierwszy zidentyfikowaliśmy dodatnie saldo migracji (w 2018 r.). Wyrażamy nadzieję, patrząc na trendy z poprzednich lat i prognozy wzrostu gospodarczego na następne lata, że tendencje te mają charakter trwały. **Bardzo**

dobrze to świadczy o atrakcyjności naszego kraju dla ludności (innych krajów oraz naszego). Tymczasem można przypomnieć, że w 2010 r. byliśmy pod tym względem na ostatnim miejscu w UE. Pokazuje to olbrzymią poprawę sytuacji naszego kraju.

Wykres 49. Saldo migracji w wybranych, nowych krajach członkowskich UE (w tys. os.)

Źródło: oprac. i oblicz. wł. na podst. danych Eurostatu.

Polska stała się jednym z najbardziej atrakcyjnych celów migracji w UE i najbardziej atrakcyjnym spośród nowych krajów członkowskich. W 2020 r. znacząco poprawiła się sytuacja w Bułgarii, a pogorszyła – na Węgrzech. Różnica pomiędzy Polską a pozostałymi krajami jest coraz bardziej znacząca.

5.2. Nabycie obywatelstwa i wnioski o azyl

Główny wniosek: Polska przyznała nieco mniej niż 1 proc. obywatelstw w UE. Było to dopiero 13. miejsce w UE, tak samo jak w przypadku liczby wniosków o azyl. Nasz kraj jest więc atrakcyjny do zamieszkania i pracy w nim, ale nie dla przyszłych obywateli czy uchodźców.

Tak jak to zauważono w poprzednich „Bilansach Otwarcia”, również w 2019 r. atrakcyjność migracyjna dla długoterminowych migrantów nie przekładała się na równie duże zainteresowanie uzyskaniem obywatelstwa danego kraju, gdyż m.in. wiąże się z jeszcze większym stopniem przywiązania do niego. Najwięcej osób spośród krajów UE uzyskało w 2020 r. obywatelstwo we Włoszech (132 tys. os.) – rok wcześniej na pierwszym miejscu były Niemcy (132 tys. os.), które w 2020 r. były na trzecim miejscu (111 tys. os.). Na drugim miejscu w UE była Hiszpania (126 tys. os.). Najmniej obywatelstw przyznano na Litwie (152 os.) i na Słowacji (548 os.).

Tabela 31. Nabycie obywatelstwa w UE (w tys. os.)

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Austria	6,1	8,1	8,5	9,1	9,4	10,5	9,0
Belgia	34,6	27,1	31,9	37,4	36,2	40,6	33,9
Bułgaria		1,3	1,6	0,9	1,0	0,7	0,9
Chorwacja	3,3	1,2	4,0	0,7	0,9	1,1	1,1
Cypr	1,5	2,4	3,1	3,7	3,2	2,9	2,7
Czechy	1,1	2,6	4,6	3,5	2,3	2,9	2,7
Dania	4,0	11,7	15,0	7,3	2,8	1,8	7,1
Estonia	1,2	0,9	1,8	0,9	0,8	0,8	0,8
Finlandia	4,3	7,9	9,4	12,2	9,2	9,6	7,8
Francja	143,3	113,6	119,2	114,3	110,0	109,8	86,5
Grecja	9,4	13,9	33,2	34,3	27,9	16,3	13,3
Hiszpania	123,7	114,4	150,9	66,5	90,8	99,0	126,3
Holandia	26,3	27,9	28,5	27,7	27,9	34,2	55,9
Irlandia	6,4	13,6	10,0	8,2	8,2	5,8	5,5
Litwa	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Luksemburg	4,3	3,2	3,3	5,0	7,0	5,7	4,6
Łotwa	3,7	1,9	2,0	1,8	1,7	1,7	1,1
Malta	0,3	0,6	1,5	2,0	1,0	0,8	1,2
Niemcy	104,6	110,1	112,8	115,4	116,8	132,0	111,2
Polska	2,9	4,0	3,7	4,2	5,1	6,4	7,0
Portugalia	21,8	20,4	25,1	18,0	21,3	21,1	32,1
Rumunia		2,1	4,5	6,8	6,3	5,7	1,8
Słowacja	0,2	0,3	0,5	0,6	0,7	0,6	0,5
Słowenia	1,8	1,3	1,3	1,6	2,0	1,9	1,7
Szwecja	32,5	49,0	61,3	68,9	63,8	64,2	80,2
Węgry	6,1	4,0	4,3	2,8	3,5	3,3	2,1
Włochy	65,9	178,0	201,6	146,6	112,5	127,0	131,8

Źródło: oblicz. wł. na podst. danych Eurostatu.

Polska przyznała w 2020 r. nieco mniej niż 1 proc. obywatelstw w UE (było to 6999 osób na 729 tys. przyznanych ogółem; o 704 więcej niż rok wcześniej). Było to dopiero 13. miejsce w UE (odległe, biorąc pod uwagę saldo migracji), ale najwyższe wśród krajów transformacji systemowej, które weszły do UE.

Jednym z szeroko diskutowanych w UE tematów dotyczących migracji jest kwestia pozwoleń na pobyt na podstawie wniosków o azyl. Eurostat pu-

blikuje te dane częściej niż te dotyczące migracji. Najbardziej atrakcyjne pod tym względem kraje w UE to Niemcy (191 tys.) i Francja (121 tys.). Po-
nownie, najmniejsze zainteresowanie w liczbach bezwzględnych odnotowywano w najmniej-
szych krajach (z wyjątkiem Węgry, które zajęły zaskakująco odległe miejsce w porównaniu do powierzchni kraju czy liczby ludności): Węgry (40), Estonia (80), Słowacja (370), Łotwa (615).

Podobnie jak w szeregu poprzednich lat, Polska nie jest atrakcyjnym krajem dla osób szukających azylu w UE, biorąc pod uwagę liczbę wniosków składanych w kolejnych latach. W 2021 r. nasz kraj był na nieco wyższym, bo

13. miejscu, podczas gdy rok wcześniej na 15. miejscu. Spośród krajów transformacji będących w UE, w Rumuni i Bułgarii złożono nieco więcej wniosków, niż w Polsce (odpowiednio 9,6 tys. i 11 tys.).

Tabela 32. Liczba wniosków o azyl w UE (w tys. os.)

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Austria	11,0	88,2	42,3	24,7	13,7	12,9	14,8	33,9
Belgia	26,1	44,7	18,3	18,3	22,5	27,5	16,7	25,0
Bułgaria	1,0	20,4	19,4	3,7	2,5	2,2	3,5	11,0
Chorwacja		0,2	2,2	1,0	0,8	1,4	1,6	2,9
Cypr	2,9	2,3	2,9	4,6	7,8	13,7	7,5	13,7
Czechy	0,8	1,5	1,5	1,4	1,7	1,9	1,2	1,4
Dania	5,1	20,9	6,2	3,2	3,6	2,7	1,5	2,1
Estonia	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Finlandia	3,1	32,3	5,6	5,0	4,5	4,5	3,2	2,5
Francja	52,7	76,2	84,3	99,3	137,7	151,1	93,2	120,7
Grecja	10,3	13,2	51,1	58,7	67,0	77,3	40,6	28,4
Hiszpania	2,7	14,8	15,8	36,6	54,1	117,8	88,5	65,3
Holandia	15,1	45,0	20,9	18,2	24,0	25,2	15,3	26,5
Irlandia	1,9	3,3	2,2	2,9	3,7	4,8	1,6	2,7
Litwa	0,5	0,3	0,4	0,5	0,4	0,6	0,3	3,9
Luksemburg	0,8	2,5	2,2	2,4	2,3	2,3	1,3	1,4
Łotwa	0,1	0,3	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,6
Malta	0,2	1,8	1,9	1,8	2,1	4,1	2,5	1,5
Niemcy	48,5	476,5	745,2	222,6	184,2	165,6	122,0	190,5
Polska	6,5	12,2	12,3	5,0	4,1	4,1	2,8	7,8
Portugalia	0,2	0,9	1,5	1,8	1,3	1,8	1,0	1,5
Rumunia	0,9	1,3	1,9	4,8	2,1	2,6	6,2	9,6
Słowacja	0,5	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4
Słowenia	0,2	0,3	1,3	1,5	2,9	3,8	3,6	5,3
Szwecja	31,9	162,5	28,8	26,3	21,6	26,3	16,2	14,0
Węgry	2,1	177,1	29,4	3,4	0,7	0,5	0,1	0,0
Włochy	10,0	83,5	123,0	128,9	60,0	43,8	26,9	53,6

Źródło: oblicz. wł. na podst. danych Eurostatu.

5.3. Liczba ubezpieczonych cudzoziemców

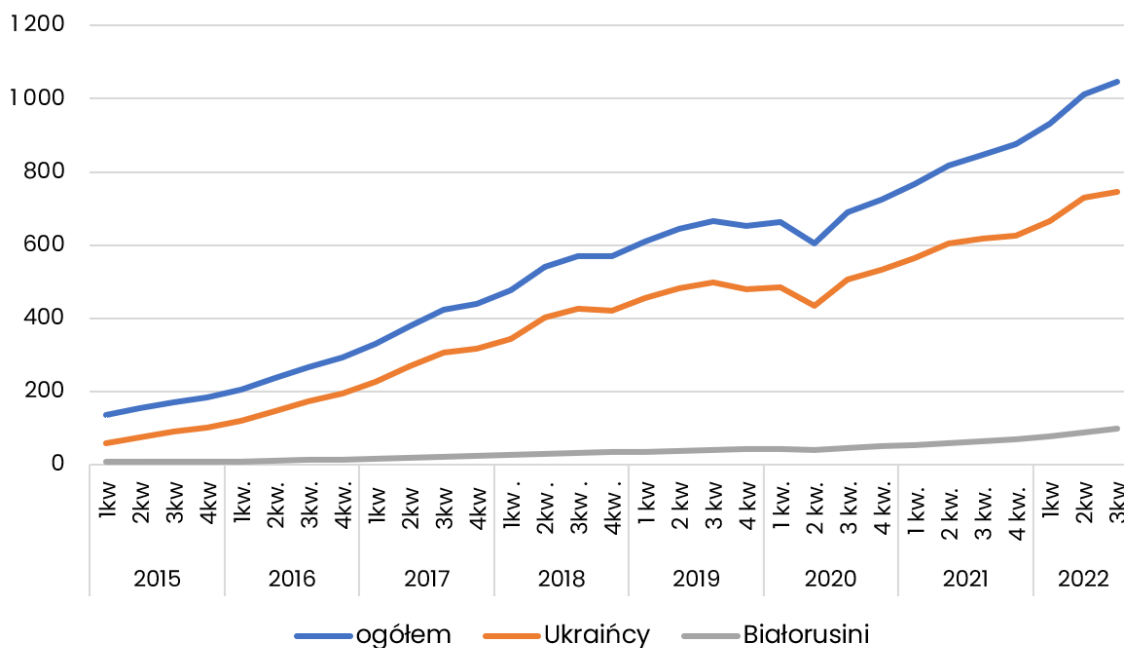
Główny wniosek: Z roku na rok (z wyjątkiem przełomu lat 2019–2020) rośnie liczba cudzoziemców, szczególnie Ukraińców (udział 71 proc.) ubezpieczonych w Polsce. Wojna na Ukrainie nie przełożyła się znacząco na te zmiany (wzrosty były widoczne przejściowo przez kilka miesięcy), po czym sytuacja wróciła do wcześniejszych tendencji.

Poniżej przedstawiamy – po raz pierwszy w raportach WEI – liczbę cudzoziemców, szczególnie Ukraińców pracujących w Polsce. Opieramy się na danych z Portalu Statystycznego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dane z Centralnego Rejestru Ubezpieczonych).

Generalnie, liczba osób ubezpieczonych (fizycznych), które w zgłoszeniu do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych podali obywatelstwo inne niż polskie, od kilku lat rośnie. Jedyna przerwa we wzrostach miała miejsce na przełomie 2019 i 2020 roku. Za dużą część tych zmian odpowiada przede wszystkim zwiększająca się liczba Ukraińców w Polsce. Na początku 2015 r. stanowili oni 44 proc. ogółu cudzoziemców objętych ubezpieczeniem, natomiast obecnie jest to 71 proc. (w 2019 r. udział był najwyższy i wynosił 75 proc.).

W wyniku wojny na Ukrainie przybyło obywateli tego kraju w Polsce, natomiast wzrosty widoczne w statystykach osób objętych ubezpieczeniem pokazują, że nie były to duże zmiany, gdyż wynikały one raczej z ogólnych trendów rozwojowych widocznych od kilku już lat.

Wykres 50. Liczba cudzoziemców ubezpieczonych w Polsce (w tys. os.)

Źródło: *Ubezpieczenia emerytalne i rentowe*, Portal Statystyczny ZUS, listopad 2022, <https://psz.zus.pl/kategorie/ubezpieczeni/ubezpieczenia-emerytalne-i-rentowe>.

Liczba Ukraińców ubezpieczonych w ZUS wzrosła z 620,8 tys. os. na koniec stycznia 2022 r., do 642,3 tys. osób na koniec lutego, 666,7 tys. na koniec marca, 699 tys. na koniec kwietnia. W okresie luty–kwiecień przyrosty były największe (odpowiednio: 3,3, 4,0 i 4,8 proc.), a następnie tempo to osłabło (maj 2,3 proc., czerwiec 2 proc.), po czym zmniejszyło się (do 0,6 proc. w okresie sierpień–październik 2022 r.).

Najwięcej cudzoziemców zarejestrowanych jest w województwie mazowieckim (24,5 proc. w 2 kw. 2022 r.), a następnie w wielkopolskim (11,1 proc.); najmniej w świętokrzyskim (1 proc.). Podobnie jest w przypadku Ukraińców: najczęściej z nich zarejestrowanych jest w woj. mazowieckim (151,7 tys. os.) i w woj. wielkopolskim (87,4 tys. os.), a najmniej w woj. zachodniopomorskim (5,2 tys. os.). W przypadku Białorusinów najbardziej popularne było również woj. mazowieckie (28,8 tys. os.), a następnie woj. podlaskie (11,5 tys. os.), a najmniej – woj. podkarpackie i woj. świętokrzyskie (po ok. 530 os. w 2. kw. 2022. r.).

5.4. Ceny mieszkań

Główny wniosek: Atrakcyjność kraju zależy m.in. od kosztów utrzymania, a wśród nich ważniejsze to wydatki na nieruchomości. W 2020 r. Polska była piątym krajem o najwyższym wzroście cen wśród krajów UE. Później rynek się ochłodził (ostatnio wzrosty cen na 14. miejscu w UE), a w większych miastach ceny na rynku wtórnym nawet wydają się spadać.

By kraj był atrakcyjny do zamieszkania, ceny nieruchomości (ich zakup lub wynajem) powinny być atrakcyjne dla przyjezdnych (i dla dotychczasowych mieszkańców).

Jak pokazał kryzys w Japonii na początku lat 90. XX wieku czy kryzys subprime w USA z 2008 r., który rozlał się następnie na wiele krajów (w tym

UE), należy też monitorować sytuację na rynku nieruchomości. Popatrzmy, jak kształtowały się te ceny w Polsce i w UE.

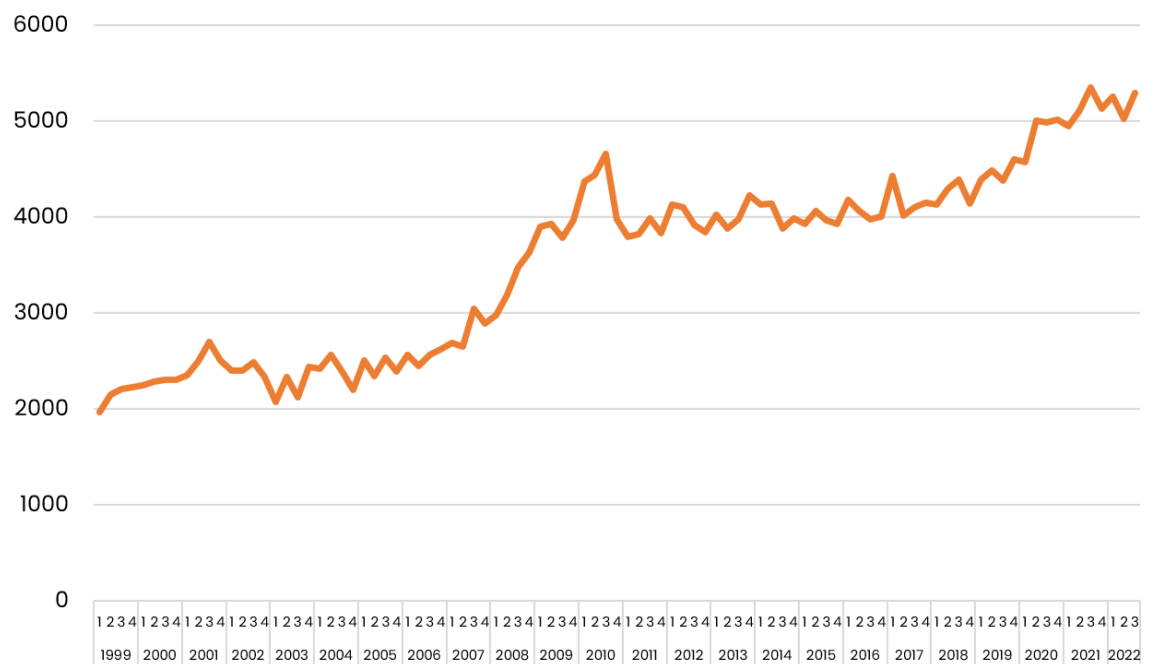
W 2020 r. Polska była piątym krajem o najwyższym wzroście cen wśród krajów UE (wzrost o 7,1 proc. względem roku poprzedniego). Sytuacja nieco się ochłodziła, zwłaszcza w porównaniu do dynamicznych wzrostów w innych krajach. W 2021 r. wzrosty cen nieruchomości nadal były wysokie (12,1 proc.), ale nasz kraj był dopiero na 12. miejscu w UE, a na koniec 2. kwartału 2022 r. – na 14. miejscu (przy rocznym wzroście cen o 12,4 proc.).

Ceny powierzchni użytkowej w Polsce rosły mimo trwającego na świecie kryzysu na rynku nieruchomości w latach 2008–2009. Podobne wzrosty widzieliśmy również w 2020 r. Ostatnio zostały wyhamowane, ale nadal znajdują się na wysokim poziomie. Wysokie stopy procentowe obniżyły zdolność kredytową Polaków. Z raportu Amron-Sarfin za II kw. 2022 wynika, że w porównaniu do II kw. 2021 udzielono aż o ponad 28 tys. kredytów mniej. Spadek liczby podpisanych umów wyniósł blisko 44 proc. Z kolei ich wartość była niższa aż o ponad 8,6 mld zł, czyli o blisko 40 proc.³¹

³¹ M. Moneta, *Balon w końcu pęknie? Korekta cen mieszkań – czy może powtórzyć się bessa z 2008 roku?*, Bankier.pl, 29.10.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Balon-w-koncu-peknie-Korekta-cen-mieszkan-czy-moze-powtorzyc-sie-bessa-z-2008-roku-8424131.html>

Wykres 51. Cena 1 m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania

Źródło: *Cena 1 m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania*, GUS, 25.11.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/budownictwo/cena-1-m-2-powierzchni-uzytkowej-budynku-mieszkalnego-oddanego-do-uzytkowania,8,1.html>.

Jesienią 2022 r. można było zauważyć już zmiany zwłaszcza na rynku wtórnym – ceny w największych miastach zaczęły spadać. Według Expandera i Rentier.io „w porównaniu z majem 2022 r. ceny spadły aż w 14 z 17 miastach (...). Średnio ceny spadły tylko o 3,4 proc.”³². Towarzyszy temu wzrost oprocentowania kredytów hipotecznych, co zmniejsza zainteresowanie zakupem nieruchomości (spadek liczby wniosków o kredyt o 67 proc. rok do roku).

5.5. Zdrowie Polaków

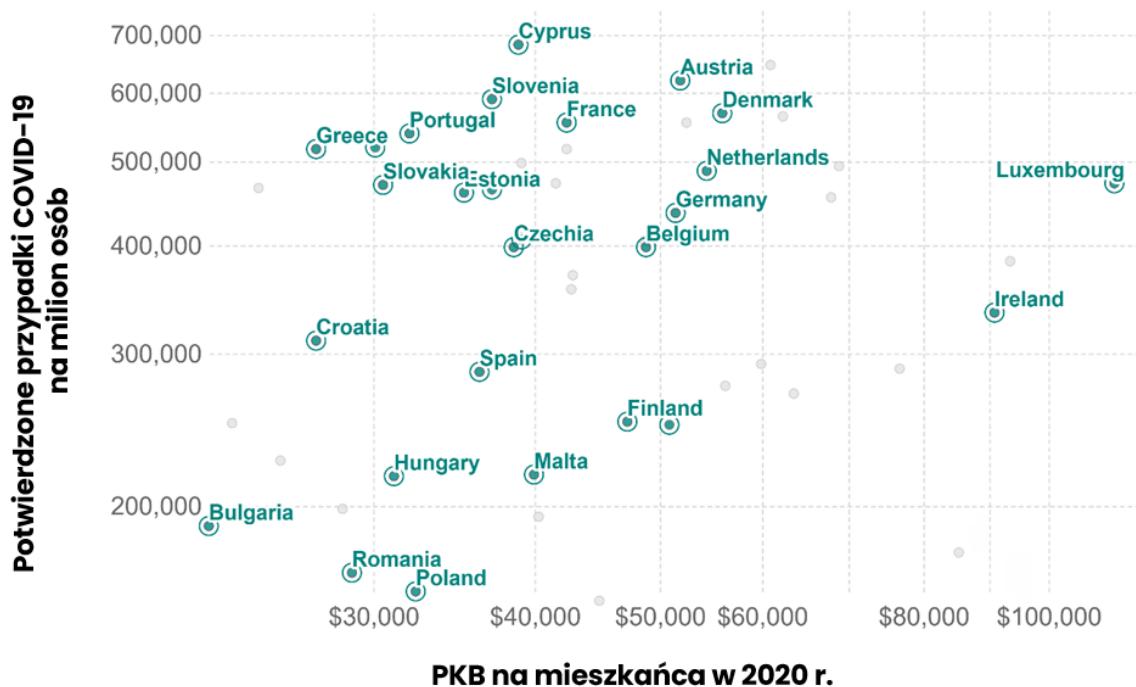
Główny wniosek: w trakcie i w wyniku pandemii Polska znalazła się wśród niechlubnej czołówki krajów o najwyższym odsetku nadmiarowych zgonów. W Polsce również przeprowadzono mniej testów covidowych oraz zidentyfikowano mniej przypadków zachorowań na COVID-19.

Oprócz wskaźników makroekonomicznych, ważnym fundamentem rozwoju gospodarki jest kondycja zdrowotna społeczeństwa. Jest to trywialne stwierdzenie np. w kontekście krajów Afryki Subsaharyjskiej, ale często pomijane w krajach bardziej rozwiniętych. Tymczasem pandemia przyniosła zwiększone zainteresowanie kwestiami zdrowia i systemu jego ochrony również w kontekście ekonomicznym, w większej mierze dostrzegając relacje pomiędzy tymi kwestiami. Ponadto, słabo funkcjonująca służba zdrowia może dawać efekty uboczne w postaci zbyt późnego diagnozowania chorób i zbyt późno trwającego (kosztownego) leczenia ludności, którego można by uniknąć przy sprawniej funkcjonującym systemie.

Istnieje wiele możliwości badania i prezentowania danych z zakresu ekonomii zdrowia. W przypadku ostatnich lat ważniejsza kwestia

³² *Raport Expandera i Rentier.io – Ceny mieszkań, listopad 2022*, Expander.pl, 24.11.2022, <https://www.expander.pl/raport-expandera-i-rentier-io-ceny-mieszkan-listopad-2022>.

Wykres 52. Skumulowane, potwierdzone przypadki COVID-19 na milion osób a PKB na osobę (listopad 2022 r.)

Źródło: Johns Hopkins University i Bank Światowy, OurWorldinData.org/coronavirus, 23.11.2023, <https://ourworldindata.org/grapher/total-confirmed-cases-of-covid-19-per-million-people-vs-gdp-per-capita>.

to oczywiście pandemia. Istnieje relacja między PKB na osobę a liczbą zakażeń covidowych na osobę. Widać ją zarówno na szerokiej próbie krajów, jak i – nieco słabiej – na podgrupie państw europejskich. Im wyższy jest PKB na osobę, tym więcej potwierdzono przypadków zachorowań na COVID. Związane jest to m.in. z intensywnością testowania populacji.

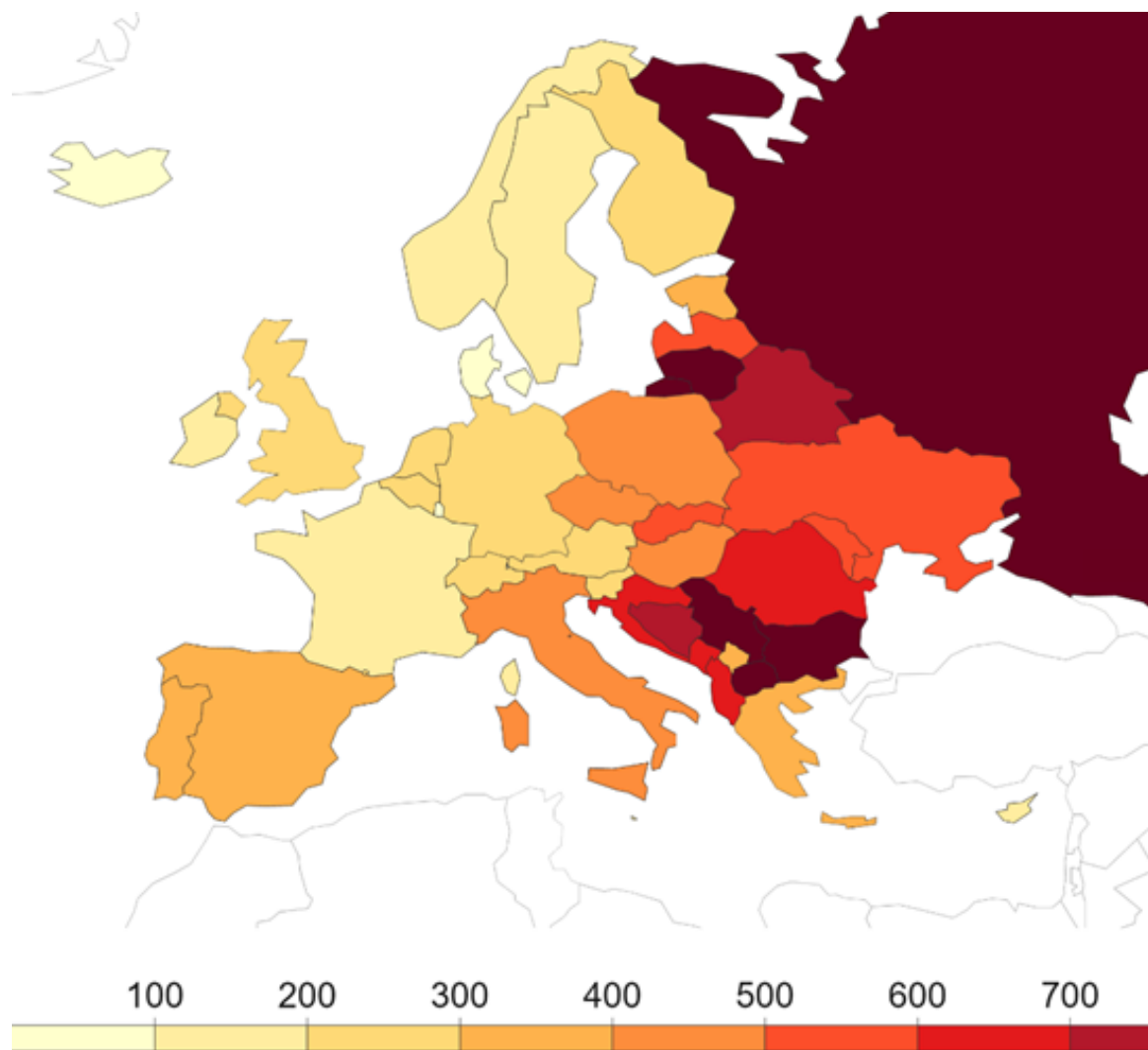
Polska wśród krajów UE była tym państwem, w którym zidentyfikowano najmniej przypadków covidowych na milion mieszkańców. Kraje na podobnym poziomie rozwoju odnotowywały z reguły przypadki covidowe ponad 2-krotnie częściej. W Polsce odnotowano ich 160 tys. (na 1 mln os.), a np. w Estonii 460 tys., na Słowacji 470 tys., w Hiszpanii 285 tys., a nawet na Węgrzech było to więcej – 217 tys. przypadków.

Poziom zamożności w danym kraju miał pewien wpływ na liczbę zgonów nadmiarowych. Największa ich ilość w UE od 1.01.2020 do 19.11.2022 została odnotowana we Włoszech (265 tys.), w Niemczech (197 tys.) oraz w Polsce (193 tys.) – był to 28. najwyższy wynik na świecie. To dane absolutne i należałoby uwzględnić liczbę ludności. Przeliczając zgony nadmiarowe na 100 tys. osób, zauważyć można, że w Europie było ich najmniej w Islandii, Danii i Irlandii (odpowiednio: 66, 91 i 128 zgonów na 100 tys. osób), a najwięcej w Bułgarii (1087), Rosji (920), w Serbii (940), na Litwie (866) i w Północnej Macedonii (862). **Polska miała podwyższone wskaźniki zgonów nadmiarowych** (476 przypadków na 100 tys. osób) – mniej niż w sąsiedniej Litwie, Białorusi (757), Ukrainie (599), Słowacji (535), ale więcej niż w Czechach (449), w Niemczech (223), w Danii czy Szwecji (154)³³.

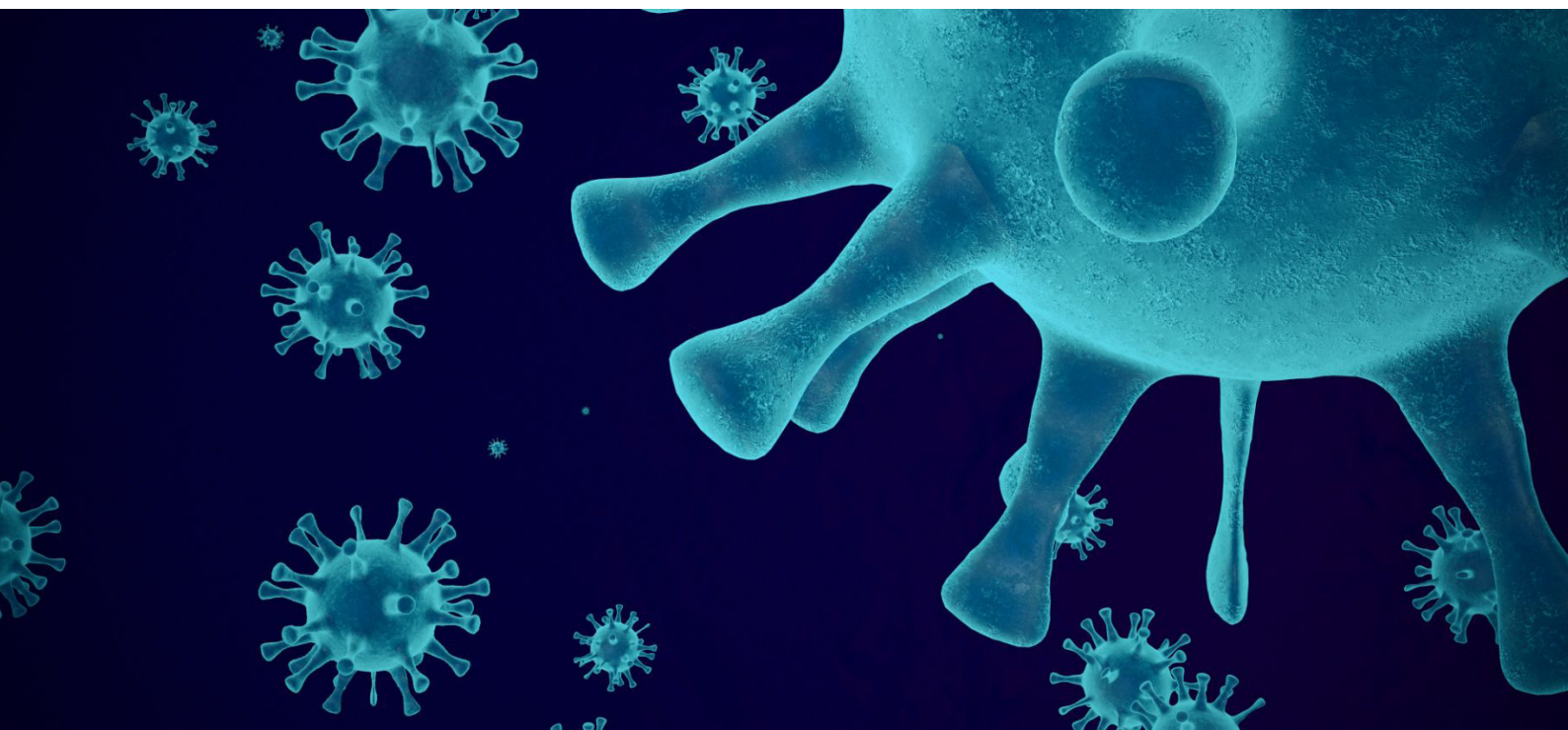
³³

Dane z The Economist przyt. za: OurWorldinData.org/coronavirus, 23.11.2022, <https://ourworldindata.org/grapher/excess-deaths-cumulative-economist>.

Mapa 2. Skumulowane, ponadmiarowe zgody na 100 tys. osób podczas pandemii

Źródło: [OurWorldinData.org/coronavirus](https://ourworldindata.org/grapher/excess-deaths-cumulative-per-100k-economist?region=Europe) (dane The Economist), 23.11.2022, <https://ourworldindata.org/grapher/excess-deaths-cumulative-per-100k-economist?region=Europe>.

6. Załączniki, indeksy i spisy

Metodologia

Przyjęta w „Bilansach Otwarcia” metodologia analiz opiera się głównie na analizie porównawczej krajów przy wykorzystaniu agregatów makroekonomicznych. Choć bardzo dużo uwagi poświęcamy zestawianiu naszego kraju z innymi członkami UE, to raport rozpoczynamy od osadzenia Polski w szerszym kontekście międzynarodowym, pokazując globalną pozycję gospodarczą naszego kraju, w tym (w kolejnym rozdziale) pozycję w handlu zagranicznym.

Przeanalizowaliśmy tysiące danych – część z nich zaprezentowaliśmy w obszernych tabelach. Staraliśmy się korzystać z danych pierwotnych i opierać się na faktach, nie zaś na opiniach. Niekiedy, ze względu na chęć zabrania głosu w debacie publicznej nad przyszłością naszego kraju, odnosiliśmy się do bieżących wydarzeń, w tym do prowadzonej polityki gospodarczej. Jak co roku, staramy się, by nasz raport był wolny od obciążeń ideologicznych oraz by poglądy polityczne nie zasłaniały faktów i danych.

Raport ma przede wszystkim charakter empiryczny, a nie teoretyczny – stąd dość niska ilość odniesień literaturowych, zaś mnóstwo jest w nim danych statystycznych. Wiele z nich nie jest opisanych, pozostawiając inne możliwości interpretacji danych. Z prezentowanych tabel i wykresów staraliśmy się wyciągnąć jedynie najważniejsze wnioski. Niekiedy w „Bilansach Otwarcia” weryfikujemy – przez pryzmat prezentowanych danych – utarte w debacie publicznej lub w narracji pewnych grup ekonomicznych, lub politycznych – poglądy, starając się to robić na podstawie faktów i danych, a nie własnej, subiektywnej oceny rzeczywistości.

Przyjęta została konwencja pokazywania najważniejszych danych w odpowiednich tabelach, zwłaszcza w ostatnim roku. Następnie pokazywaliśmy pozycję Polski i ew. przemiany, które zachodziły pod względem danego wskaźnika na przestrzeni analizowanego okresu. Z prezentacji części danych rezygnowaliśmy, np. pokazując je co kilka lat (lub wyliczając średnią), dla lepszego uchwycenia przemian w długim okresie

w miejsce pokazania wszystkich, szczegółowych danych. W większości przypadków – dla zwiększenia przejrzystości prezentowanych danych – przeliczaliśmy je na inne jednostki niż oryginalnie publikowane przez urzędy statystyczne. Niekiedy trzeba było dokonywać dalszych obliczeń – wszystko po to, by raport był możliwie przystępny w odbiorze – mimo nasycenia go ogromną ilością danych.

Co roku raport jest nieco inny – utrzymujemy główne jego części, modyfikując jednak zawartość. Sprawia to, że każdy kolejny z nich jest – naszym zdaniem – coraz bardziej zaawansowany. Ponadto zmieniamy tematykę, dostosowując się do przemian, które zachodziły w polskiej gospodarce oraz do aktualnych wyzwań, które identyfikujemy.

W niniejszym „Bilansie Otwarcia” koncentrowaliśmy się w większym stopniu na kwestiach inflacji (i bezrobocia) oraz spowolnienia koniunktury, patrząc jak krótkookresowe, zewnętrzne zaburzenia rozwoju polskiej gospodarki wpływają na długookresowe trendy. Finalnie konkludujemy, że trendy te powinny nadal trwać i nie identyfikujemy poważniejszych zagrożeń dla procesów doganiania przez nasz kraj bogatszych państw Zachodu. Choć dostrzegamy też, że tempo doganiania spowalnia i może być szybsze, by konwergencję uzyskać nie za ponad 30 lat, ale wcześniej. Przykład Irlandii wskazuje, że można to osiągnąć, prowadząc odpowiednią politykę gospodarczą.

Bibliografia

- 30 lat polskiego eksportu. Hity eksportowe, kierunki ekspansji, szanse na przyszłość*, KUKE i SpotData, wrzesień 2021, <https://api.kuke.pl/files/attachments/e0e963d4-267e-11ec-9df6-00abcd082070/raport-30-lat-polskiego-eksportu.pdf>.
- Acemoğlu D., J. Robinson, *Dlaczego narody przegrywają. Źródła władzy, pomyślności i ubóstwa*, Zysk i S-ka, Poznań 2014.
- Ambroziak Ł., *Polskie hity eksportowe w 2021 r. warte już 109 mld zł*, Polski Instytut Ekonomiczny, 21.03.2022, <https://pie.net.pl/polskie-hity-eksportowe-w-2021-r-warte-juz-109-mld-zl-te-towary-sprzedawalismy-najczesciej/>.
- Business Insider Polska, *Glapiński broni polityki NBP. „Zapobiegliśmy 20-proc. bezrobociu”*, 10.11.2021, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/makroekonomia/adam-glapiński-broni-swojej-polityki-zapobiegliśmy-20-proc-bezrobociu/rbcye15>.
- Cena 1 m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania*, GUS, 25.11.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/budownictwo/cena-1-m2-powierzchni-uzytkowej-budynku-mieszkalnego-oddanego-do-uzytkowania,8,1.html>.
- Drożyzna uderza w domowe budżety Polaków. Co druga osoba sięga po oszczędności*, Interia.pl, 16.10.2022, [https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-drozyzna-uderza-w-domowe-budzety-polakow-co-druga-osoba-siega,nld,6351474](https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-drozyzna-uderza-w-domowe-budzety-polakow-co-druga-osoba-siega-nld,6351474).
- Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat> (różne podstrony i bazy danych).
- Johns Hopkins University i Bank Światowy, *OurWorldinData.org/coronavirus*, 23.11.2023, <https://ourworldindata.org/grapher/total-confirmed-cases-of-covid-19-per-million-people-vs-gdp-per-capita>.
- Landes D., *Bogactwo i nędza narodów: dlaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy*, Muza, wyd. V, Warszawa 2015.

- Mazurkiewicz P., *Polak zaciska pasa. 400 tys. domów bez mocnego alkoholu i masła*, „Rzeczpospolita”, 20.11.2022, <https://www.rp.pl/handel/art37450801-polak-zaciska-pasa-400-tys-domow-bez-mocnego-alkoholu-i-masla>.
- Moneta M., *Balon w końcu pęknie? Korekta cen mieszkań – czy może powtórzyć się bessa z 2008 roku?*, Bankier.pl, 29.10.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Balon-w-koncu-peknie-Korekta-cen-mieszkan-czy-moze-powtorzyc-sie-bessa-z-2008-roku-8424131.html>.
- Obroty handlu zagranicznego według krajów*, Dziedzinowa Baza Wiedzy Handel Zagraniczny – System Wspomagania Analiz i Decyzji GUS, 1.12.2022, <http://swaid.stat.gov.pl/SitePagesDBW/HandelZagraniczny.aspx>.
- Osiecki A., *Polski eksport znów się rozpędza*, „Rzeczpospolita”, 27.08.2021, <https://www.rp.pl/biznes/art18857801-polski-eksport-znow-sie-rozpedza>
- OurWorldinData.org/coronavirus (dane The Economist), 23.11.2022, <https://ourworldindata.org/grapher/excess-deaths-cumulative-per-100k-economist?region=Europe>
- Piech K., *Bilans Otwarcia 2021 – Polska w obliczu zewnętrznych zagrożeń*, Warsaw Enterprise Institute, Warszawa, grudzień 2021.
- Piech K., *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009.
- Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne UE. Tablice w formacie XLSX*, GUS, 25.11.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/informacje-o-sytuacji-spoeczno-gospodarczej/sytuacja-spoeczno-gospodarcza-kraju-w-pazdzierniku-2022-r-1,126.html>
- Pojęcia stosowane w statystyce publicznej – Akumulacja brutto*, GUS, <https://stat.gov.pl/meta-informacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/6,pojecie.html>.
- Polski eksport w górę dzięki UE. Dziewięć wykresów, które warto zobaczyć*, Bankier.pl, 26.07.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polski-eksport-w-gore-dzieki-UE-9-wykresow-ktore-warto-zobaczyc-8376594.html>.
- Przemysł odczuwa spowolnienie gospodarcze i wyraźnie hamuje. Jest gorzej od prognoz*, „Business Insider”, 22.11.2022, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/produkcja-przemyslowa-wyraznie-hamuje-jest-gorzej-od-prognoz/yk0vrsj>.
- Raport Expandera i Rentier.io – Ceny mieszkań, listopad 2022*, Expander.pl, 24.11.2022, <https://www.expander.pl/raport-expandera-i-rentier-io-ceny-mieszkan-listopad-2022/>.
- Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, Warszawa, 25.10.2022, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5498/1/125/1/sytuacja_spoeczno-gospodarcza_kraju._1-3_kwartal_2022r.pdf.
- Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju – 1-3 kwartał 2022 r.*, GUS, Warszawa, 25.10.2022, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/informacje-o-sytuacji-spoeczno-gospodarczej/sytuacja-spoeczno-gospodarcza-kraju-1-3-kwartal-2022-r-1,125.html>.
- Szeląg W., Tyrowicz, *RPP: Przed nami spowolnienie, ale nie recesja. „Polityka pieniężna jest zbyt luźna”*, Interia.pl, 24.10.2022, <https://biznes.interia.pl/raporty/raport-rozmowy-interii/aktualnosci/news-tyrowicz-rpp-przed-nami-spowolnienie-ale-nie-recesja-polityk,nld,6364161>.
- The Economist, przyt. za: OurWorldinData.org/coronavirus, 23.11.2022, <https://ourworldindata.org/grapher/excess-deaths-cumulative-economist>.
- The Worldwide Governance Indicators, Bank Światowy, <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>.
- Ubezpieczenia emerytalne i rentowe*, Portal Statystyczny ZUS, listopad 2022, <https://psz.zus.pl/kategorie/ubezpieczeni/ubezpieczenia-emerytalne-i-rentowe>.
- UNCTAD, <https://unctad.org/statistics> (różne podstrony i bazy danych).
- World Economic Outlook Database*, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, październik 2022.

Spis tabel

Tabela 1. Produkt krajowy brutto w cenach bieżących w 23 największych gospodarkach świata (mld USD)	14
Tabela 2. 10 krajów o najwyższym PKB na osobę (ceny stałe, PPP, w tys. dol. z 2017 r.)	17
Tabela 3. Liderzy wzrostu gospodarczego UE (w 5-letnich okresach)	17
Tabela 4. Średnie tempo wzrostu gospodarczego w UE (w %)	18
Tabela 5. Kwartalny wzrost PKB w UE (q/q-4, NSA)	21
Tabela 6. Światowe Wskaźniki Rządzenia – definicje i miejsce w rankingu w 2021 r.	26
Tabela 7. Średnie stopy oszczędności (narodowe oszczędności brutto) w 5-letnich okresach (% PKB)	28
Tabela 8. Średnie stopy inwestycji ogółem w 5-letnich okresach (% PKB)	29
Tabela 9. Średnie stopy inflacji w 5-letnich okresach (%)	31
Tabela 10. Średnie stopy bezrobocia w 5-letnich okresach (%)	32
Tabela 11. Inflacja w UE w ujęciu miesięcznym w 2022 r. (HICP, roczna stopa zmian)	35
Tabela 12. Deficyt budżetowy (% PKB)	43
Tabela 13. Dług publiczny w UE (% PKB)	44
Tabela 14. Dług publiczny w UE w ujęciu kwartalnym (% PKB)	46
Tabela 15. Najwięksi eksporterzy towarów na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)	50
Tabela 16. Najwięksi eksporterzy usług na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)	51
Tabela 17. Najwięksi importerzy towarów na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)	52
Tabela 18. Najwięksi importerzy usług na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld USD)	53
Tabela 19. Kraje o najwyższej nadwyżce handlu towarami na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld dol.)	54
Tabela 21. Kraje o najwyższej nadwyżce handlu usługami na świecie w 2021 r. (ceny bieżące, mld dol.)	55
Tabela 22. Eksport dóbr z krajów UE (mld euro)	57
Tabela 23. Import dóbr z krajów UE (mld euro)	58
Tabela 24. Bilans handlowy krajów UE (mld euro)	59
Tabela 25. Eksport usług z poszczególnych krajów UE (mld euro)	61
Tabela 26. Import usług do poszczególnych krajów UE (mld euro)	62
Tabela 27. Bilans handlu usługami poszczególnych krajów UE (mld euro)	63
Tabela 28. Imigracja w UE (w tys. os.)	70
Tabela 29. Emigracja w UE (w tys. os.)	71
Tabela 30. Saldo migracji w UE (w tys. os.)	72
Tabela 31. Nabycie obywatelstwa w UE (w tys. os.)	74
Tabela 32. Liczba wniosków o azyl w UE (w tys. os.)	75

Spis wykresów

Wykres 1. Jak Polska dogania Niemcy? (różnica PKB na osobę; Niemcy = 100%)	6
Wykresy 2–3. PKB wybranych, największych gospodarek świata (mld USD)	13
Wykres 4. Kraje o podobnych rozmiarach gospodarki do Polski w 2022 r. (mld USD)	15
Wykres 5. Prognozowany na 2022 r. wzrost gospodarczy w UE (%)	19
Wykres 7. PKB na osobę (PPP) oraz prognozy	23
Wykresy 8–13. Światowe Wskaźniki Rządzenia – wyniki Niemiec, Polski i Węgier (1996–2021)	26
Wykres 14. Stopy bezrobocia w Polsce i w Niemczech (%)	33

Wykres 15. Dynamika przeciętnej miesięcznej realnej emerytura i renta brutto oraz realnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw (%)	36
Wykres 16. Stopy bezrobocia w wybranych krajach UE	38
Wykres 17. Krótko- i długookresowa krzywa Philipsa	39
Wykresy 18–44. Stopy inflacji i bezrobocia w krajach UE (1995–2021)	40
Wykres 45. Wskaźnik zgłoszeń upadłości firm (2015=100)	48
Wykres 46. Główne kategorie handlu zagranicznego Polski w 2021 r. (w %)	65
Wykres 47. Struktura geograficzna handlu zagranicznego wg krajów (styczeń–sierpień 2022 r.)	67
Wykres 48. Struktura geograficzna handlu zagranicznego wg krajów (styczeń–sierpień 2022 r.)	68
Wykres 49. Saldo migracji w wybranych, nowych krajach członkowskich UE (w tys. os.)	73
Wykres 50. Liczba cudzoziemców ubezpieczonych w Polsce (w tys. os.)	76
Wykres 51. Cena 1 m ² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania	78
Wykres 52. Skumulowane, potwierdzone przypadki COVID-19 na milion osób a PKB na osobę (listopad 2022 r.)	79

Spis map

Mapa 1. Mapa hitów eksportowych – 15 najważniejszych grup towarów	66
Mapa 2. Skumulowane, ponadmiarowe zgody na 100 tys. osób podczas pandemii	80

**Autorka składu:
Anna Śleszyńska**

Zdjęcia: Canva.com

**Użyto czcionek:
Poppins, Staatliches**

**Warsaw Enterprise Institute
Al. Jerozolimskie 30/7
00-024 Warszawa**